

Caiete Silvane

Revistă de cultură

64

Uitarea

Ștefan Bădulescu

Eugen Savinescu

Dorel Găină

Timotei Jinar

Tothpal Tomi

Poem pentru "Caiete Silvane"

Către mare

Când am văzut pisica aceea agonizând,
cu picioarele neputincioase
cu gura schilodită de un rânjel straniu,

m-am întrebat cum vor arăta la sfârșit
gurile noastre
dragostea mea

gurile noastre senzuale și lăcome
contorsionate, zvâcnind
în noaptea letală / în noaptea de lemn

am vrut să mă urc în primul tren către casă
dar eram deja acasă
și viitorul părea o floare absurdă

alunecând pe râu, către mare.

Claudiu KOMARTIN

Falșii iubitori ai lui Eminescu

Eminescu este un fenomen nedublat până acum, ocolesc clișeul "nepereche", în ciuda a numeroase încercări de a-l coborî de pe soclu, începând cu Macedonski, până la unii teribiliști de prin anii 90. Dar tot Decalogul, la care mă întorc obsesiv, spune să nu-ți faci idoli.

Un ciudat, numit Iulică din Tasmania retorizează - "De s-ar trezi Eminescu", de parcă poetul ar fi fost Vlad Țepeș. Acuză literatura și pseudoliteratura de kitch. Dar luat la întrebări, am îndoieli că a citit mai mult de zece poeme de Eminescu, din programa obligatorie în școli, iar definiția kitch-ului nu ar putea să o dea pentru că nu există o definiție foarte clară. Prost gust este prea vag, nici eu nu pot defini kitch-ul, deși nici eu nu-l iubesc. Este ceva ce nu-mi place, un ghiveci etc. Dar să revenim la iubirea pentru Eminescu. Am să spun ce am simțit și ce am învățat eu de la poetul cel mai de seamă al literaturii române, eu nu spun național, pentru că nu este un partid și nici o agenție. Fără a avea vreo importanță, am să aduc câteva amănunte, desigur la nivelul ipotezelor - Alecsandri avea printre antecesorii evrei din Veneția, Hașdeu avea antecesorii ruși și evrei, Eminescu era Eminovici, numele nu era românesc, unii au avansat ipoteze diverse, origine poloneză, galițiană, tătară, turcă etc. Dar ce importanță are? Mai departe. Cultura lui Eminescu a avut două rădăcini puternice - folclorul românesc și cultura germană, fără de care nu s-ar fi ridicat, poate, peste nivelul contemporanilor. Fără filosofia germană, Eminescu ar fi fost oricum creator de limbă literară, dar nu ar fi pătruns în tainele cunoașterii umane cu îndemânarea unui maestru. Mulți au încercat să-l imite și mai încearcă și astăzi. Imitația este scuizabilă la vârsta copilăriei. Poetul, ca oricare artist, trebuie să aibă personalitate, chiar dacă serie mai prost o dată, va scrie mai bine a doua zi.

Acum despre Eminescu jurnalistul, pamfletarul. Fire temperamentală, Eminescu s-a implicat, ca jurnalist, în viața politică a țării. De ce nu a agreat liberalismul, pașoptismul este greu de

explicat. Tatăl său era răzeș, venea din mediul rural, poate că, deși relațiile dintre fiu și tată nu erau armonioase, Eminescu, prin datul originar, a trecut în tabăra conservatorilor care l-au folosit, nu l-au iubit. Geniul nu este iubit nicăieri, mediocrii urăsc geniul, iar mediocrii domină în orice politică. Personal disprețuiesc meseria de politician, este un domeniu în care mințile incapabile să se concentreze pe ceva util societății se remarcă prin demagogie. Greșesc, desigur, generalizând. Au fost și oameni de mare prestigiu și cinste. România, sub Carol I, a făcut primul pas hotărât spre modernizare. Al. I. Cuza nu s-a bucurat de sprijinul necesar, nu se știe de ce. În țară au venit numeroși evrei galițieni din două motive care nu prea se spun - antisemitismul rus, sub țari, dar nu numai, era pogromist, atenta la viața și venitul, averea oricărui evreu, puțini evrei, unii convertiți, au scăpat de agresivitatea regimului țarist. A doua năpastă a fost obligativitatea serviciului militar de peste 20 de ani, adică tânărul, indiferent de etnie, dar mai mult din mediul rural și semirural, pleca la 18 ani la armată și venea acasă la 40, unii mureau în armată, uciși în lupte, alții bătuți înfiorător. Evreul la vârsta de 13 ani devenea membru al obștii, putea să se și însoare, să-și facă o familie, să caute un câștig, să învețe în continuare, să devină negustor (proprietatea pământului era interzisă), notar, rabin etc. În România erau alte reguli. Polonia era pe o treime ocupată de ruși, restul de austrieci și germani. În imperiul austro-ungar, la 1867, toate etniile au căpătat drepturi cetățenești egale. Numărul evreilor era mare și acolo. Dar proporția evreilor în România era mai mare. Clasa mijlocie și bogată nu a văzut cu ochi buni venirea evreilor în România. Țăranii nu au avut nicio reacție până ce nu au fost incitați prin propagandă religioasă (așa zisa trădare a Mântuitorului, care nu a fost niciodată, dar niciodată confirmată de istorici serioși, ci numai de Evanghelii, și nu toate, ci doar de cele patru canonizate, din 80, în total). Mai este un factor - evreii au găsit la țară două domenii de acces - micul comerț, adică

băcănia, inclusiv cu băuturi spirtoase și marele comerț încurajat chiar de moșieri. A mai fost unul - arendașia. Arendașul trebuia să fie un administrator cu o bună pregătire la citit și socotească. Evreii la 13 ani știau să citească și să socotească, nu numai în idiș, dar și în limba majoritarilor. Ura împotriva moșierilor s-a canalizat împotriva arendașilor. Desigur, nu există popor "sfânt", oameni cinstiți și necinstiți se găsesc la oricare popor. Dar, spun unii, evreii sunt cu toții necinstiți. De aici începe antisemitismul. Despre oricare etnie se poate spune orice, dar nu este adevărată nicio generalizare. În articolele sale, ca și în "Doina", Eminescu a fost puternic influențat, trebuie să o spunem cu tot regretul, de atmosfera xenofobă a secolului XIX, când nu numai evreii erau defăimați, dar și grecii, bulgarii etc. A.C. Cuza, profesor universitar la Iași, a fost un fals iubitor al lui Eminescu. El a preluat xenofobia din articole, la fel și legionarii, la fel și unii retrograzi de astăzi. Toți aceștia nu au reținut, la Eminescu, latura umană, genială, iubirea pentru cultură, pentru Biblie, pentru credință, pentru oricare credință (a fost precursor și pentru Eliade). Ei știu numai ce nu este de toată lauda din publicistica poetului. Când iubești nu cauți să albești obiectul/subiectul iubirii. Acesta era, acesta este. Iar de citit, câți pot spune că l-au citit integral pe Eminescu? Deci Iulică din Tasmania să se lase de baliverne. Am inventat un personaj... Deși tipologia există.

Boris MARIAN

Uitarea precum o dalbă neuitare

Organizatori:
Muzeul de Artă Ioan Sima, Zalău
Universitatea de Artă și Design Cluj
secția Fotografie - Video - Procesare computerizată a imaginii
Casa de Cultură a Studenților Cluj
Atelierul de text și imagine Semn

UITAREA

Muzeul de Artă Ioan Sima, Zalău
vernisaaj 19 aprilie 2010, orele 14

Amalia Lumei
Mira
Mihaela Mihale Ilea
Feleki Karoly
G+G
Eugen Savinescu
Ovidiu Gordan
Tomi Tothpal
Dan Tămaș
Ștefan Bădulescu
Timotei Jinar
Florin Gherasim
Daniel Robu

Memoria, ca să fie vie, are nevoie de repetate infuzii, inserții de activare, resuscitări. Dacă nu-i dăm atenție, nu o onorăm, nu o alintăm, ea se destramă și se risipește în neant sau alunecă în alte făgașe inaccesibile nouă. Dincolo de aceste ceremonii de pro-memorie și re-memorie ce se cer întru hăniciri perpetue, mai este necesar să existe repere care să ne indice unde și când o întâlnim. Cimitirele sunt astfel de repere ale aflării întru arătările memoriei. Pietrele de mormânt ale oricărei culturi umane ne semnalează că trebuie să ne întâlnim cu memoria tristă și fascinantă în același timp a trecerii și petrecerii făpturii umane din lume într-o posibilă, plauzibilă și probabilă altă lume. Câteodată explicit sau subliminal, pietrele de mormânt se transformă și în poveste, în magică poveste mnemonică șoptind sau strigând despre minunea veselă sau tragică a unor anume treceri și petreceri dintru lume într-o altă lume.

Secvență primă dintr-un proiect mai amplu, expoziția UITAREA se dedică cimitirelor evreiești. Cei treisprezece autori își prezintă propriile meditații asupra înțelesurilor explicite sau subtile ale arătării și agregării cimitirelor evreiești. Astfel, Feleki Karoly își modelează imaginile fotografice glosând pe marginea unei dramatice constatări, cum că dimensiunea de abandon întâlnită trist de amplu în spațiul cimitirelor evreiești din România indică aproape explicit faptul că nu mai există comunități evreiești suficient de ample ca număr de indivizi și suficient de puternice ca resurse financiare. Mira aduce în spațiul expoziției mărturia unor imagini fotografice într-un cimitir evreiesc din localitatea germană Burghausen. Acest cimitir se dovedește a fi un spațiu curat și limpede, de o disciplină carteziană, și este pus sub semnul unei evidente îngrijiri meticuloase, de la designul peisagistic până la îngrijita curățenie. Amalia Lumei prezintă imagini din cimitirul de la Sighet insistând în înregistrările ei pe elemente de rit funerar specifice. Eugen Savinescu conectează secvențele de cimitir într-un orizont amplu favorizat de imaginea fotografică panoramică, imagine în care se lasă reperate și

cercetate toate elementele de spațiu, de la spațiul interior până la șoseaua și clădirile dincolo de limitele cimitirului, o depărtare ce desigur freamătă de viață. Ceilalți autori respectiv Tothpál Tomi, Jinar Timotei, Ovidiu Gordan, Florin Gherasim, Dan Tămaș, Ștefan Bădulescu, G+G și Daniel Robu își prezintă și ei imaginile fotografice aflate într-un exercițiu de parteneriat strâns între evidențele realului documentar și șocul afectiv și emotiv al fotografului. Ei prezintă imagini din cimitire evreiești din Cluj, Sebeș, Hunedoara, Vatra Domei și Suceava. Fiecare și-a ales să modeleze ecuații de expresivitate puse sub semnul gestului de autor, astfel că întâlnim fotografii color, fotografii alb-negru, fotografii înclinând spre calitatea de martor și/ sau spre calitatea de viziune poetică, fotografii făcute în exercițiu clasic și tradițional și fotografii făcute în parteneriat cu grafica pe computer. Prezența fotografiilor este completată de un film realizat și prezentat de Mihaela Mihale-Ilea. Filmul povestește despre o pereche de evrei, soț și soție, rămași printre ultimii evrei din Blaj și care-și vizitează la cimitir viitorul loc de veci. Este și acesta un cimitir trist, dar plin de frumusețe, un film în care se oferă generos și un îndemn la meditație asupra destinului și sorții tuturor oamenilor. Toate aduc laolaltă tristețea și frumusețea unui spațiu ce se oferă ca loc de trecere și petrecere. Desigur că această întreprindere de mărturisire este facilitată și de caligrafiile metafizice și poetice ale cimitirelor evreiești din România, cimitire în care explicita sau întâmplătoare stare de abandon face ca pietrele de mormânt să se lase de multe ori într-o sălbatică ceremonie de îmbrățișare cu plantele și arborii locului. Expoziția găzduită de Galeria "Ioan Sima" a Muzeului de Istorie și Artă din Zalău a fost organizată de Muzeul de Istorie și Artă Zalău, Universitatea de Artă și Design Cluj-Napoca (Secția Fotografie-Video-Procesare computerizată a imaginii) precum și Casa de Cultură a Studenților, Cluj-Napoca (Revista de text și imagine Semn).

G+G

Ștefan Dorel Găină Gerendi, prof.
univ. dr. la Universitatea de Artă și
Design Cluj-Napoca.

Pretexte III

Cum ai contempla în liniște o vitrină de librărie la GAVRIL MOLDOVAN se distinge o frământare estetică ieșită din comun în alegerea titlurilor de volume: **Recolta de vise** (1989), **Fapte din trecutul odăii**, (1995), **Ceramica de iarnă** (1996), **În odaie e joi** (2006). Echinoxist din seria fondatorilor revistei clujene, Gavril Moldovan este, încă din epoca debutului, autorul unui poem superb, **Mâna stângă**, din păcate niciodată egalat, pe întreg parcursul său literar. Aspirând întreaga simbolistică a *mânii stângi*, poemul acesta e melopee ce răzbate din adâncul ființei și poartă pe aripi de sunet omul ca făptură titanică, însă și creatură fragilă levitând printre cosmogonii. Finalul e apoteoză pură: *sunt mâna stângă - cot ramificat / cinci drumuri care toate duc spre moarte / e ca și cum ai poposi absent / în pagina din urmă la o carte / ce tot cu mâna stângă-o rășfoiești / și slovele se-ntorc spre tine / mai negre și-ascuțite când iubești / pădure-ndepărtată de tulpine* (p.160). În grupajul cuprinzător al lui Gavril Moldovan mai sunt poeme notabile (**În odaie e joi**) și toate conțin în nuce căutarea și îndrăznelile unor mari poați, dar, prea adesea, inefabilul alunecă în escatologic. Chiar în plan formal, autorul mai caută armoniile sonore din **Mâna stângă**, fără însă a le și găsi. Colegul său de generație și de idealuri, Petru Poantă, surprinde cel mai exact omul și opera ademeniți de năluca: *Puțină neșansă, tribulațiile unei boeme paupere și aspre, apoi o anumită reticență, venită mai curând din inhibiție decât din orgoliu personal - toate acestea conturbă și amână desfășurarea normală a unui destin poetic autentic* (p.158).

Un prozator la care jurnalistică și literatura duc cea mai bună casă este ION MOISE. Criticii n-au scăpat din vedere mijloacele realismului tradițional (narațiunea la persoana a treia, secundată de analiză), cu care își scrie opera. Povestirea **Prada ploii nebune** e *fotografia* - cu mari pete de poezie tragică în ea - unui accident de mașină. Linia diegetică, frântă din când în când de amintiri din copilărie, unele hazlii, altele cel puțin dramatice, conferă acestei proze o notă de modernitate moderată. Incipitul aduce ex abrupto moartea protagonistului care, în urma izbiturii, este târât în pădure și aruncat într-o groapă rămasă de pe vremea războiului: *Te-am întins pe frunzișul ud de ploaie știind că ți-au bătut cărarea spre neființă, convinși că mișcarea stelelor ți-a pierdut urma* (p.169). Subiectul e cules din senzaționalul cotidian, semn că prozatorul trage cu ochiul peste umărul ziaristului. Cronologia evenimentelor e amestecată, clipa accidentului, plasată spre finalul povestirii, e țesută dintr-o pastă onirică densă, fiind precedată de *bunica, buna copilăriei tale* și urmată de *un bătrânel alb și zâmbitor*, personaje fugitive ca însuși destinul. Frazarea scurtă, scutită de enunțuri labirintice, deplasează accentul de pe notație pe observația vecină cu introspecția. DUMITRU MUNTEANU vine, în **Moartea profetului**, cu o proză pigmentată de atributele realismului magic. Subiectul nuvelei sale îl constituie controversatele evenimente din decembrie '89 și începutul de an 1990, așa cum s-au desfășurat ele într-un sat de la poalele Munților Rodnei, dar având ca fundal întreaga țară. Observația realistă de mare

Olimpiu Nușfelean, Gavril Moldovan, Cornel Cotuțiu

acuitate e secundată pe tot parcursul paginilor de scrisul aluziv, eficient într-o proză cu substrat social-politic, despre întâmplări nebuloase ca acelea evocate: *...scaunele erau puține la număr în biroul în care ne stabiliserăm sediul, iar претенții erau foarte mulți...*(p.177). Clocotul și tribulațiile de atunci, prezente în toate sesiunile politice și general cunoscute, sunt asistate aici de un personaj-epifanie, ce revine la diferite intervale, imprimând ritm narațiunii. Portretul e generic și poate prea direct, insuficient sublimat: *Ce m-a frapat la el erau ochii. Albaștri, ascunși sub sprâncenele groase ca două arcade dăltuite în marmoră. Avea în ei o strălucire aparte, noptatică și adâncă. Iar privirea ațintită spre noi, ca o așteptare, o simțeam grea, grea și încărcată de speranță...*(p.178). Textul își trage seva epică din numeroasele scene hazlii, uneori cu secvențe grotești, unde lozincile alternează cu limbajul profetic, totul topindu-se în aliajul unui proeminent text satiric. Din seria artiștilor compleți pare a face parte VICTORIA FĂTU NALAȚIU, scriind mai multe cărți de haiku, compunând poeme după pânzele unor pictori faimoși, dar și pictând după poezie. Povestea unui astfel de tablou o reprezintă însemnările **Din ciclul: Somnul călătorilor** (pagini de jurnal, august, 1991), cu care e prezentă autoarea în **Pretexte**. Textul e fotografia unei clipe de grație, așa cum de altfel este și haiku-ul. Este redată, cu un mecanism sufletesc care face cuvintele inefabile, geneza unui tablou: **Casa durerii**, pictat după o poezie de Dinescu. Însemnarea conține două secvențe: clipa de sincretism când s-a produs nașterea pânzei și destinul neașteptat al tabloului într-o pinacotecă din Cluj. Fila de jurnal conține și subtile gânduri scăpate în fuga condeiului de mâna unui critic de artă.

Stimându-se mai mult ca prozator, din rațiuni care ne scapă, OLIMPIU NUȘFELEAN e și un poet remarcabil, care a debutat în 1971 în revista **Echinox**, pe când publicația studențimii clujene tocmai își consolida prestigiul în demersul său de înnoire a lirismului. A publicat mai multe volume de versuri cu care a cules și premii literare, iar sfârșitul lui 2009 i-a adus **Poeme pentru cei care citesc în liniște**, carte de care ne vom ocupa cu toată atenția cuvenită,

Serie nouă, Anul VI, Nr. 5 (64), mai 2010

Victor Știr,
Olimpiu Nușfelean,
Mircea Cărtărescu,
Ioan Pinte, a
Virgil Rațiu
la Sângeorz-Băi, 2007

ceva mai târziu. Proza din antologia de față, **Automobilul mării**, e nu numai la nivelul titlului de sugestie ibseniană, ci are și încărcătura simbolică de confesiune intimă și dramă psihologică, încorporate în același text. Protagonisti sunt trei fete și un băiat, înfățișați nouă cu maximă economie verbală, undeva, pe o faleză închipuind ușurătatea cu are valul șterge tot ce e trăire omenească autentică: *Erau, probabil, toți elevi de liceu comercial și aici, pe terasa acestei berării puțin pretențioase, își făceau ucenicia de vară (p.191)*. Jocurile lor cu un vag aer erotic sunt tulburate de apariția unui **străin**, Grig, cu vârstă incertă și înfățișare athletică, care zdruncină echilibrul grupului. Fetele, mai ales una, îi acordă toată atenția. Însă, printr-o metonimie epică, pe masa lui rămâne doar halba goală, el topindu-se cu un straniu automobil albastru în largul mării.

Decalogul cenzorului, o schiță, e un portret în sepia al gazetarului de provincie, lunecos și poltron, cum îi sugerează și numele și aliterația din care se compune: Petre Scripete. Dar e și o radiografie a comunismului românesc celui mai copt, când o greșală strecurată în ziar, fie și numai din neatenție, poate pune capăt unui destin de gazetar. Nu se întâmplă însă, căci Olimpiu Nușfelean nu schimbă lama satirei pe un final bont, melodramatic. El preferă să ducă la final o *fiziologie* a dipsomanului, în figura ziaristului Petre Scripete, cu o vigoare epică cehoviană. Directorul revistei *Mișcarea literară*, Olimpiu Nușfelean, e un prozator cu stil, cum sunt puțini în antologie, cum nu sunt mulți în generația literară de mijloc. Tot un autor ce transgresează limita dintre genuri e și MARIA OLTEAN. Ea a ținut să fie prezentă în antologie cu câteva poeme și un fragment de proză. Breviloquența e direct proporțională cu densitatea ei ideatică. Unele sunt scurte notații în jurul unor sentimente, altele, *parabole civile*, în sensul consacrat în poezia politică autentică: *Ne-am născut dintr-un neam blestemat / Printre străini cerșim un lemn de cruce / Și drumul pierdut. // Emigranți în orașe carnivore, / Purtăm pe buze un surâs amar, / Avem copii abandonați în pepinierele groazei / Cu ochii juliți de disprețul celor din jur / Și străbuni ce trag*

clopote în morminte. // Noi vom păstra cenușa nemuririi / Adusă pe aripile negre de corbi (Emigranții, p.200). Același filon cu accente dramatice și irizări de revoltă se prelungește în poemul **De mila acestui pământ**. Bucata epică e o misterioasă poveste despre drumul labirintic al stupefiantelor, unde viscolul și lupii capătă valențe alegorice ca în proza simbolică.

Una dintre personalitățile de prim rang ale cărții este IOAN PINTEA, poet intrat în circuitul național și autor al unor râvnite și invidiate dialoguri cu teologi precum Dumitru Stăniloae, ori N. Steinhardt. E antologat cu șapte poeme care, în 2009, au intrat în sumarul volumului **Casa teslarului**, cu excepția unui puternic poem religios, intitulat **melci aborigeni**. De fapt, poetul acesta este unul prin care se relegează poezia de inspirație religioasă în plină epocă digitală. La el apar scene în același timp lumești și ecleziastice. Pregnantul poem **țâpuritură** se remarcă prin marea temă literară *lumea ca spectacol*. Aici, frontiera dintre sacru și profan se umple de spinii graiului oșenesc, în vreme ce poetul, prin intermediul vorbirii indirect libere, simulează rolul unui demiurg ludic. *Opera* acestei divinități puse pe șotii e un Maramureș năruș, întârziat în formele sale naive, care refuză a se lăsa terminat: *Mă! / eu când am făcut Maramureșul, / zice Dumnezeu, / m-am răzgândit de trei ori / și abia a patra oară l-am inventat / nu mai era lut nu mai era piatră / nu mai era lemn / nu mai era apă / nimic nu mai era / a trebuit să deschid din nou cerurile / și direct din Rai / cu tot cu oșeni / cu tot cu Gufii / cu tot cu Săpânța / să confecționez Maramureșul ! // Mă! / da' nu l-am gătat / și tot lucrez la el / n-am pic de odihnă / mai am de cioplit câteva porți și o troiță / Duminica stau și-l privesc / pot fi întrezărit când nu plouă / cu desagi înflorați și cu clop / plutind ca un personaj din Rousseau Vameșul / pe deasupra lui!* (p. 209). În literatura actuală, poezia lui Ioan Pinte este punctul de interferență dintre scriitor și teolog.

Viorel MUREȘAN

(continuare în numărul viitor)

Caiete Silvane

Un altfel de spectacol al cuvântului

Recentul volum al lui Viorel Tăutan, *Elegia Civis Transilvaniae*, găzduit de Editura Limes, Cluj-Napoca, este cel puțin o provocare pentru lectorul postmodern, căruia i se propune, în prima parte a cărții, o plonjare într-un spațiu lingvistic arhaic, îndemnându-ne, cu modestia ce-i este caracteristică, la o altfel de lectură, în care autorul se (cu)prinde într-o formulă poetică interesantă, un ermitaj, o călătorie desfășurată pe paliere diferite: "încercat-am/ când m-am decis să «denunț» eu, mai sus; tristețile./ cum dominat-au existența-mi mascată-abil de-aparențe/ sub aceste două prenume, Viorel-Gheorghe./ deci..." (*Elegia*). *Elegia* devine un poem confesiv, biografic, cuprinzând etapele unei existențe ce se consumă în tragica istorie, parcurgând drumul dinspre starea de încreat din "micul ocean placentar", spre ființa fragilă crescută sub ocrotirea atentă a mamei "și nașei mele fiică fecioară", "pe brațele cărora pluteam fără griji", apoi spre insul tulburat, stăpânit de sentimentul fricii care s-a instalat în anii războiului.

Autorul conturează într-o cronică deopotrivă narativă și lirică, toposul în care a crescut, cetatea în care s-a format înconjurat de "prieteni păstrați până azi/ în visteria sufletului", cetate pervertită de ideologiile defectuoase ale timpului: "Totuși, voi ține minte cum indivizi, purtând haine/ din piele, au năvălit într-o seară în casa vecină./ de unde-au ieșit ducând pe Drăgan, avocatul./ încătușat, și pe-a lui mai vârstnică soră (mamei mele/ amică), legată la fel".

Simțul măsurii este remarcabil la Viorel Tăutan, autorul reușind să-și privească detașat creația, fără orgolii, simte când să oprească mărturisirea, pentru a nu plictisi: "încearca-voi, dar, coarda/ răbdării să n-o întind cât să plesnească, de-aceea/ îngăduință îi cer domnii-sale cititorului/ chinul sau plăcerea lecturii să îi scurtez de-acum". Astfel, poemul *Elegia* camuflează sacrul în cotidian, cel puțin la nivel ideatic și lingvistic; cuvântul este convertit în limba sacră a anticilor părinți, pronunțat cu atâta naturalețe, simplitate și somptuozitate încât capătă accente distinse. Paradoxal, poate pentru a nu cădea în dizgrația optzeciștilor, cum

însuși se destăinuie în argument, poemul primei părți, cel puțin la nivel formal, se înscrie liricii postmoderne, valorificând trăsăturile poeziei actuale și redescoperind geneza logosului: "de jos de tot înălțam pulberi din stepe/aduse pe-a ciubotei talpă slavonă/ pe când migrau strămoșii lor flămânzi/și primeneau genezele-ncălce/ sălbatic / (...)/ iar peste timp urmașii-acestora uita-vor/ graiul patern altfel decât cel autohton/ silit s-aleagă peștera și selva adăposturi./ de unde-apoi să-nvețe-a mulțami pentru/ drept-creștinească-n-vățătură/ pre latinească limbă" (*de jos*).

Spirit meditativ, poetul construiește, în tonalități distincte, poemul, glisând frenetic pe axa timpului, percepend-o diferit, deopotrivă grav și contemplativ: "«Timpul m-a lepădat pe-o margine de tinerețe!»" (*adio sau bun venit*).

Îndepărtarea de stihul arhaic se face discret, ancorând imperceptibil într-un prezent pe care și-l asumă și pe învelișul căruia construiește spectacolul vieții. Poemul *portret* dezvăluie latura dubitativă a ființei, devenind exil pentru autocunoaștere: "ce-ar mai fi?/(...)/ cine sunt eu?".

Arhitectonica acestui volum se alcătuiește gradual, cu o iscusință a rostirii și o sondare a gândului, traducând, în esență, o lirică a stărilor: "dar cu amorfizat văd cum din gâtlee de pasăre/ murind glas îngeresc se-nalță jur-împrejur"(teleast însingurat); o lirică a simțirii și a trăirii în care Viorel Tăutan rememorează poetic, meditează poetic asupra unui timp incandescent, al marilor efervescențe, al ebuliției interioare ce mocnește încă în sufletul său tânăr: "patima adolescenței viețuiește disimulat/ sub epiderma adultului ce își refuză bătrânețea" (*semnele îndoielii*).

Lucid, spunând lucrurilor pe nume, fără a fi vreo clipă superficial sau vulgar, poetul radiografiază "mileniul" ce "a trecut printre noi cât ai bate/ din palme cât ai pocni din degete/ nici n-am prea observat când a trecut/ mai dificil a fost cu secolul din urmă/ (prezumțios și cataleptic) al celor trei/ războaie dacă-l punem în calcul pe cel/ rece în care am fost instruiți să batem/ pasul de front de bălegar în timp/ ce ne străduiam să lipim cu flegmă aripi/ retezate prietenilor

de-o viață și de-o moarte" (*jurnal în răspântii*).

Crezul artistic ce se relevă în *dezvăluirea eului* este de natură a defini poetul care își asumă mai mult sau mai puțin condiția, privind cu detașare lumea superficială în care trăiește: "se pomeni deodată că i se spune poet/ când nu credea într-un posibil/ strigăt despre adevăr și onestitate".

Subtilitatea, pe alocuri spiritul mucalit, nu-i lipsesc poetului care se îngrijește neconștient de trupul și forma logosului pe care le "șterge lent" de tot ceea ce le-ar putea compromite, aplecându-se adesea și asupra condiției de *creator-poet* ai cărui pași "scriu zilnic lungi poeme/ în asfaltul măcinat al străzilor" (*Poetul*), căutându-se într-un decor desuet, identificându-se la nivel ființial cu spațiul în care trăiește dubitativ și pe scena căruia își joacă, uneori, rolul de poet: "de aceea mă trezesc de-o vreme în miezul zilei întrebând/ ce caut eu în împărăția lui morfeu cel de-al nouășutenouăzeciși/ nouălea fiu al lui hypnos când s-ar cuveni să fiu ostaticul/ unei mese din cofetăria garofița ținând armistițiul cu licorile/ peregrin prin teritorii dyonisiace ideale plaiuri ale mioriței/ caut miri pentru-ntrebări și-mi terorizez prietenii/ acest aparent aspect al vieții banale" (*Discurs hilar despre transpirație*).

Ajuns la vârsta maturității depline, poetul este măcinat nu de problemele cotidianului anost, ci de profunzimile lumii în elucidarea cărora caută semne pentru a depăși drama existențială pe care o resimte, nelipsindu-i latura ludică manifestată în poem printr-un joc al sonorității: "câte rozaure-aure ai prins viclean de mijloc/ în hora terestră lacom să le cunoști semnele/(...)/ drama ființării tale se joacă pe alcea centrală/ din crâng tocmai când travestindu-se-n amurg/ jucăriile preferate își abandonează stăpânii" (*semne*).

Aflat într-un permanent dialog cu el însuși, Viorel Tăutan caută, prin logos, tăcerea care ascunde în spațiul ei neliștea, suferința, dar și înțelepciunea, toate exprimate printr-un limbaj ce surprinde prin varietatea registrelor cuprinse într-un singur poem: "tăcerile pe cărări/ macină vorbe de dragoste// într-un minunat armistițiu/ a mea

stochează paradoxul/ confecționat din reziduuri/ pentru o panoplie cu sentimente// s-o atârnam în odaia/ unde punem la uscat mărturisiri/ ieșite din uz atâta vreme cât/ tavanul planetei este senin..." (*dialog interior*).

Poetul alege conștient nu să se ascundă de lume, ci să-i descopere spectacolul, valorificând fiecare experiență în vers. Astfel, *Spiritul poetului*. La Nicula sondează latura religioasă a ființei aflată "în drum spre mănăstire", apoi în poemul *marea ospitalieră* va experimenta chistic "mersul pe apă", încheindu-și volumul cu 7 poeme în proză, poeme narative invadate de iluzii, singurătate și agresivitatea timpului: "Acum pereții îi sunt tapetați cu fragmente de viață. (...) O umbră se strecoară între brațele sale" (*Egolatrie*); "Cesul din turnul catedralei gotice numără fără odihnă semnele trecerii" (*Fugit irreparabile tempus*).

Ultimul spectacol, poemul-scenariu cum îl încadrează însuși poetul, este parcă un poem absurd în descendența lui Ionescu, în care *ULTIMUL SPECTACOL DE UMBRE AL OMENIRII* coagulează actori și idei într-un teatru al cuvântului,

iar "ultimul păpușar/ între ecran și reflector însufletește/ figurine de carton" și actorul își joacă ultima reprezentare grotesc și absurd *strivind lumina și prăbușindu-se în tăcere*.

Așadar, volumul propus devine o surpriză de la prima la ultima pagină. Se poate observa cu ușurință diversitatea la care ne provoacă autorul, oferindu-ne într-un singur op, scrieri distincte, variate registre lingvistice, un ton diferit de la o scriere la alta, idei și tematici dense, uneori dificil de urmărit.

Deși se anunță un volum al maturității, *Elegia Civis Transilvaniae* creează o dublă senzație; pe de o parte poate fi apreciat ca volum-sumă ce aglutinează scrieri disparate atât la nivel tematic cât și formal, însă pe de altă parte lasă impresia unei continue căutări a acelei formule artistice care să-l definească întrutotul pe autor. De la primele poeme, ample ca întindere, la cele având un caracter reflexiv, până la poemele în proză, ideea pare fluctuantă, limbajul purtat cu ușurință în compartimente diferite menține orizontul de așteptare deschis.

Dacă este să luăm în considerare aplecarea autorului spre genul dramatic,

Viorel Tăutan

ELEGIA CIVIS TRANSILVANIAE

LIMES

putem gândi formula pe care ne-a propus-o ca o diversitate generoasă de reprezentări în care ființa se joacă pe sine într-un spectacol existențialist, când reflexiv și contemplativ, când ironic și vitriolant, însă cu îndelungă răbdare în a dibui un scenariu verosimil și a oferi spectatorului o altfel de artă.

Imelda CHINȚA

Abonează-te la cultură!*

Caiete Silvane

*Prin oficiile poștale și factorii poștali, prin Damco sau prin redacție.
Prețul unui abonament pe o lună, pentru anul 2010, a rămas neschimbat: 2 lei.

www.caietesilvane.ro

Trubadurul mileniului trei

E greu să ți-l imaginezi pe Ion Zubașcu, altfel decât în ipostaza "peregrinului transilvan", chiar dacă au trecut aproape trei decenii de când maramureșeanul încă mai încearcă (probabil, din răsuputeri!) să se familiarizeze cu atmosfera balcanică și cu vacarmul Bucureștiului. Biografia "pitorescului cântăreț" de pe Valea Izei stă sub semnul tragicului (tatăl său moare, torturat, în beciurile închisorii din Sighetu Marmăției) și este pe cât de tumultuoasă, pe atât de sinuoasă, fiind adesea împărțită între faimă și subzistență. Faima i-au adus-o, printre altele, colindele pe care le-a cântat vreme de 7 ani la Cenaclul "Flacăra", dar și protestul din redacția revistei "Flacăra" împotriva lui Ceaușescu (octombrie, 1989), protest urmat de ridicarea legitimației de presă, pe care o recuperează abia în zilele fiebinți ale revoluției decembriste. Cât despre subzistență, multe ar fi de spus! A cunoscut-o imediat ce "a descălecat din trenul de Sighet" în capitala României, unde, cum nu avea celebrul buletin de București, a fost obligat să trăiască "la negru" ca să-și poată întreține cei patru copii și soția. După 1990, situația materială a poetului s-a echilibrat, muncind asiduă, în redacția unor cotidiane de mare tiraj: "Flacăra Basarabiei", "Expres magazin", "Evenimentul zilei" și "România liberă". Cei 25 de ani de activitate jurnalistică i-au ruinat elanul creator, dar astăzi, când a ieșit din arena publică și e redactor la "Viața Românească", Ion Zubașcu e hotărât să se dedice exclusiv literaturii și să ia "...totul încă o dată de la bun început."

Dacă viața fostului profesor de literatură, din istorica localitate Bogdan Vodă, nu s-ar contopi "dureros de dulce" cu propriul său destin poetic, cu siguranță, nu ne-am fi oprit asupra acestor detalii biografice, oricum, neconcludente pentru preaplinul sufletesc al neobositului trubadur. Dar Ion Zubașcu se numără printre acei rarisimi ziditori de cuvinte în cazul cărora biografia și opera sunt obligate să conviețuiască.

Autobiografică, excentrică și provincială, epopeea *Omul disponibil* (Editura Brumar, Timișoara, MMIX) are o istorie agitată și e un proiect literar îndrăzneț, însă mereu amânat, reluat și transfigurat. O primă versiune datează din anul 1980, iar un fragment mai amplu, mutilat de cenzură, a fost inclus la finalul volumului *Gesturi și personaje* (Editura Albatros, București, 1982). Alte fragmente au fost inserate la sfârșitul volumului *Omul de cuvânt* (Editura Cartea Românească, București, 1991) și, în fine, o versiune compactă, sub genericul *Omul disponibil*, a apărut în 1999, la Editura Axa, Botoșani, cu o posfață semnată de Nicolae Balotă. Așa cum precizează însuși autorul, "versiunea *Omului disponibil* din cartea de față este diferită de variantele anterioare, apărute de-a lungul anilor, adăugând sugestia împletirii unor profesii de credință cu carnalitatea poemelor de dragoste, ca într-o spirală ADN ascendentă." De altfel, neobișnuita epopee este subintitulată *Noi viziuni postistorice Cântec de dragoste, la care voi lucra toată viața* și se deschide cu poemul secvențial *Căderea spiritului național în cinci cazuri ale limbii române din ultimii 2000 de ani* (o evocare a marilor iubiri spirituale, în tot atâtea cvintete - *Poezia populară, Mihai Eminescu, Tudor Arghezi, Nichita Stănescu* și un epitaf patetic, intitulat *Vocativ*: "La capătul căderii sunt ultimul născut / Biet geniu de sinteză a sfintelor dezastre / Nu știu ce voi ajunge-n trecutul lumii voastre / Dar scriu cu sânge proaspăt pe cerul ars de aștri / Scâncetul nou de moarte al altui început"). Celor douăsprezece cânturi (unele scrise în proză, altele scrise în versuri) li se adaugă - în chip fericit - arta poetică *La intrarea în noua declinare a următorilor 2000 de ani de poezie română, câteva Precizări utile* (despre geneza epopeii), câteva *Secvențe din biografia reală a Omului disponibil* și o *Fișă bibliografică*, toate menite să răspundă orizontului de așteptare al celui mai exigent cititor. Așadar,

avem de-a face cu o construcție epico-lirică nu doar îndelung gândită, ci și extrem de atent cumpănită.

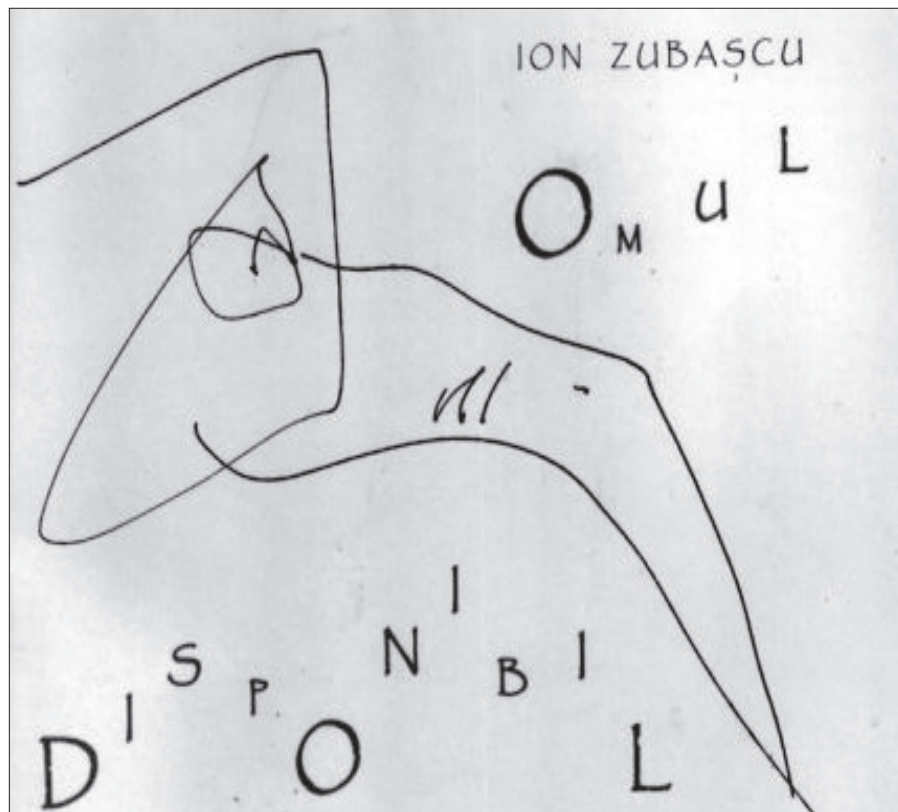
Pe lângă măiestria artistică se cuvine să-i recunoaștem lui Ion Zubașcu o viziune poetică deopotrivă consecventă și unitară. Încă de la debutul său cu volumul *Gesturi și personaje*, unele poeme ("Omul de Neanderthal", "Omul antigravitațional", "Homo spray" etc.) ilustrau o tendință numită, atunci, de către Alexandru Mușina, "noul antropocentrism" ale cărei premise erau "centrarea pe ființa umană, în datele ei concrete, fizic-senzoriale, pe esența noastră de aici și de acum și o anume claritate a privirii". În versurile celui care îmbrăca, altădată, "cioareci, pieptar de lână și suman maramureșean" se regăsesc, constant, aceste premise, însă, ele nu sunt suficiente pentru așa-zisa încadrare în generația optzecistă: "Am debutat în 1982 (...), la 34 de ani, doar sub presiunea contextului literar optzecist, dar nu m-am identificat nicio clipă cu ideologia literară și armătura teoretică a optzecismului, care mizau pe ludic și livresc, ironie și intertextualism (...). Hăinuțele optzecismului erau prea strâmte și subțirele pentru spiritul meu, mai degrabă, renașcentist..." (*Interviu cu Ion Zubașcu*, în revista *Argeș*, august 2009).

Și aici, ajungem la nonconformismul Poetului, la firea lui rebelă, care nu admite constrângeri, în lumea cea aievea și, mai ales, în lumea ideală pe care singur a construit-o și doar el o poate guverna. Tocmai de aceea, frumusețea *Omului disponibil* rezidă în halucinantul amestec al genurilor, speciilor și formulelor literare sau, mai precis, în nerespectarea canoanelor. Scriitorul nu este un paj al teoriei literaturii și, ca atare, el are perpetua disponibilitate de a experimenta, de a schimba registrul stilistic, de a se căuta pe sine însuși, în meandrele epicului, ale liricii sau ale dramaticului, cu o înrâncenare și o tensiune niciodată aceleași. Cu

adevărat importantă este aceea risipire a sensibilității sale, în fiecare atom al materiei, în tot și în toate, ori, mai exact, *întru totul*. Uneori, finalitatea scrisului coincide cu restaurarea normalității și a umanității; cu eliberarea și dăruirea surplusului de suflet: "Scriu pur și simplu pentru că aceasta e singura activitate care îmi dă sentimentul plener al normalității. Tot timpul îmi cresc mii de brațe din carne, mii de picioare, de ochi și urechi, mii de guri vorbitoare și suflete peste margini (...). Și atunci dăruiesc celor fără mâini și picioare, fără gură și ochi, fără suflet, pietrelor nevorbitoare și strămoșilor muți ai neamului, ierbii și stelelor și celor ce se vor naște pentru o mie de ani de acum înainte, tuturor le dăruiesc din povara continuă a surplusului meu (...). Da, sunt întreg abia când dăruiesc" (*Cântul I*).

Oricât de savant ar părea, pe alocuri, eposul său, tânărul din Dragomirești nu uită de spiritul viu al tradiției, de măreția Munților Țibleșului, de muzica miresmelor de brazi și flori sălbatice și - îndeosebi - de farmecul inegalabil al poeziei populare: "Omul bun n-are noroc nici cât arde-on pai în foc, / omul bun n-are tigneală nici cât arde-on / pai în pară" (*Cântul II*).

Alteori, epopeea se transformă în pagină de jurnal, iar confesiunea omului care a trăit un răstimp și la Borșa, la poalele ghețarului Pietrosul Rodnei, amintește - prin dramatismul ei - de nemulțumirea acută și tensiunile sfâșietoare ale celui ce scria, în urmă cu un veac, zguduitorul roman, *Un om sfârșit* (eruditul Giovanni Papini): "Am vrut să mă constrâng la un singur mod de a scrie, la un singur mod de a fi. Și iată ce am făcut, în disperare de cauză: în 1983, am părăsit Maramureșul, soția și cei patru copii,

slujba din învățământ, tot ce mă lega de lume (...). Am venit în Capitală, am închiriat o cameră sumară mobilată (...), în care m-am închis cu vreo câteva zeci de cărți, izolându-mă doi ani de zile - izolarea teribilă din mijlocul mulțimii" (*Cântul III*).

Deși a cunoscut atâtea privațiuni și a trecut prin multe nenorociri, poetul a dobândit, între timp, mai multă maturitate și înțelepciune, reușind, astăzi, să-și privească, oarecum auster, tinerețea și chiar să fie autoironic: "N-aveam minte nici cât negru sub unghie. / Dar am avut multe ocazii în viață. Era să fiu și eu un mare poet / de vreo două, trei ori până acum. / Am ratat toate ocaziile. / Am avut eu o neîncredere specială în artă" (*Cântul VI*).

Am fi nedrepti, dacă n-am aminti, fie și doar în treacăt, de numele sfânt al Mariei ("cea mai frumoasă și bună

mamă a patru copii din lume"), de elogiul sublim al iubirii, diafan conturat, printre manechinele infernului citadin: "În preajma ta cuvintele își uită limba / împotmolite în tăcere / în timp ce roiuri de tăceri din cosmos / se-adună pe genunchii tăi / și-nvață să vorbească" (*Cântul VIII*).

Reunind, într-un discurs postistoric și postmodern, specii atât de diferite (poem epic, reportaj, jurnal, amintiri, eseu, epopee), *Omul disponibil* e o carte substanțială, absolut remarcabilă, scrisă cu febrilitate și maximă tensiune. După grelele încercări ale vieții, autorul ei se dovedește, în continuare, "disponibil pentru marea iubire, pentru marea creație" și poate fi considerat un trubadur solitar al mileniului trei...

Marcel LUCACIU

Singular pe lume*

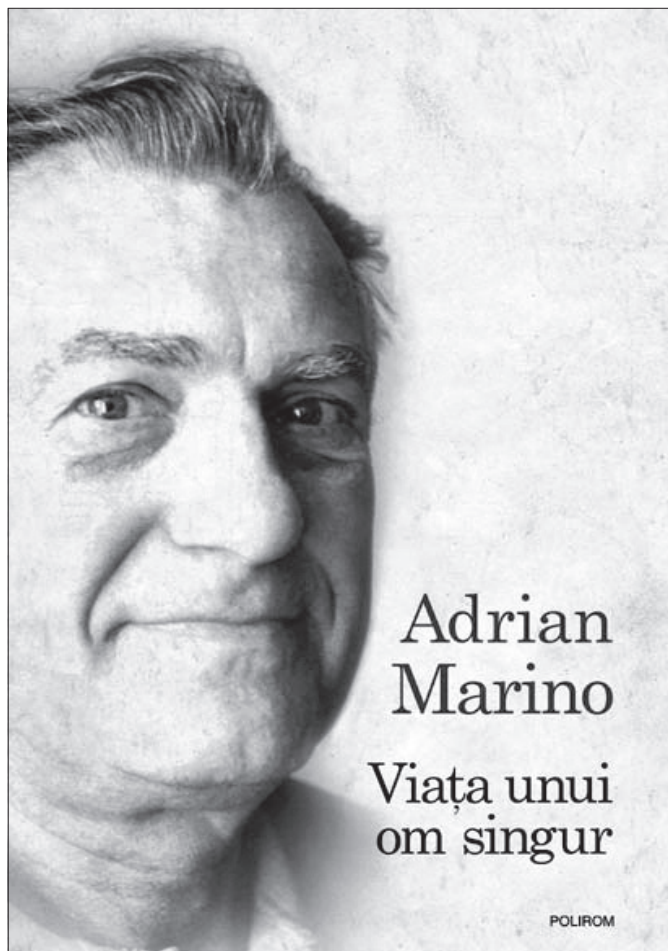
Într-un gest de recunoștință față de "regretatul cărturar" Adrian Marino, Polirom publică **Viața unui om singular**, autobiografia acestuia, lucrare postumă în posesia căreia editura a intrat prin amabilitatea doamnei Lidia Bote - Marino. Primele pagini din Preambul oferă cititorului informații despre geneza lucrării: prima versiune a textului, datând din 1993, îl nemulțumește pe autor atât în privința conținutului ("prea explicativ și descriptiv, prea insistent și anectdotice, extrem de confesiv și resentimentar"), cât și în privința compoziției ("prea redundant și, mai ales, prost organizat"). Rescrierea "poveștii" și completarea ei cu anii postdecembriști aduce o altă versiune ("o autobiografie pur intelectuală, ideologică și culturală") cu o "viziune echilibrată și pe cât posibil obiectivă despre unele situații și conflicte".

Între Preambul și Câteva concluzii se înșiruie 24 de capitole cu titluri sugestive (Primele represii, Mediul ieșean, Descoperirea Cărilor, Începuturi confuze, Marele eșec: G. Călinescu, Revolta, Închisoarea,...) în care autorul "depune mărturie" despre evenimente și aspecte sociale, politice, culturale care i-au marcat destinul, ferindu-se de "păcatul mortal al amintirilor": "literaturizarea". Autorul își scrie "cartea cea mai liberă, personală și independentă" a vieții sale, refuzând orice "literatură" și "eroizare", orice "falsificare, minciună și ipocrizie confesională" mizând pe valoarea informativă, revelatoare și documentară. Accentul cade pe explicarea antagonismului permanent între mediul "ostil" și temperamentul unui spirit suficient de tare care să supraviețuiască și chiar să realizeze unele construcții intelectuale. Rând pe rând i se dezvăluie cititorului cauzele singurătății: lipsa unui "sentiment" al familiei, lipsa de experiență și adaptare socială, temperamentul lucid dar dificil, traiul "mult prea singular", asocial, abstract, fără nicio percepție a realității românești "immediate". Paradoxal, tocmai singurătatea îl va ajuta în mare măsură să depășească o situație - limită (detenția). Enumerându-și "defectele capitale": dualitatea fundamentală ("un idealism abstract, radical, dublat de realism și spirit critic"), "gândirea" cu voce tare ("sinceritățile mele profund naive se întorceau împotriva mea"), naivitatea ideologică ("am crezut că ideile pot fi convingătoare prin ele însele"), autorul nu face decât să-și recunoască partea lui de "vină". Refugiul la Cluj, după 14 ani de "privare de libertate" va deschide un alt antagonism căci mentalitatea moldoveanului se lovește de "sufletul ardelenes" ("Clujul a rămas, până azi, pentru mine un mediu străin, opac, adesea ostil în care nu m-am putut integra niciodată"). Va rămâne la Cluj integrându-se în familia doamnei L. ("o familie exemplară, de o discreție și o bunăvoință, pentru mine neverosimile, paradoxale cu care n-am avut niciodată cel mai mic conflict") și va încerca să-și organizeze viața "în libertate" în conformitate cu tendințele sale profunde.

Autorul încearcă (în cap. "Jungla vieții literare") o schiță de psihologie, tipologie și sociologie a omului de litere român ilustrând aspecte sensibile și periculoase ale vieții literare avându-și originea într-o componentă structurală a sufletului uman, eternul fenomen al invidiei, la care se

adaugă megalomania, egocentrismul și orgoliul. Faptul că situația se regăsește pe toate meridianele literare (o afirmase Andre Gide: "Vous avez toutes les qualites de l'homme de lettres: vous etes vaniteux, hypocrite, ambitieux, versatiles, egoistes..." (Les Faux-Monnayeurs, I, ch.V) nu schimbă cu nimic atitudinea lui A. Marino care afirmă: "nu m-am putut adapta niciodată normelor literare dominante", "urâsc din toată ființa mea canală literară". Mare este numărul contemporanilor (critici și istorici literari, publiciști, politicieni) care l-au dezamăgit într-un moment sau altul; deși afirmă în repetate rânduri că se ferește să dea note la purtare, prin întâmplările narate, prin reproducerea unor replici, a unor "flecure memorialistice", imaginea multor "personaje" ale vieții noastre literare suferă retușări. Asprimea unor afirmații este atenuată prin recursul declarat și repetat la eufemism, la "blânde formule": trădările, turnătoriile unora dintre colegii de detenție sunt numite cu un eufemism caritabil "cedări", opiniile diprețuitoare și chiar insultătoare ale unor scriitori, redactori, profesori după apariția importante publicații *Cahiers roumains d'etudes litteraires* sunt numite eufemistic "judecăți negative", "conținutul vieții literare" este un eufemism pentru veninul care stăpânește "jungla vieții literare", lenca este numită "contemplativitate". La fel de mare însă este și numărul celor care l-au impresionat ori i-au trezit admirația: I. Negoitescu, ("un om foarte fin, sensibil, subțire"), cuplul Monica Lovinescu - Virgil Ierunca ("cu merite ideologice de necontestat"), Paul Goma ("el este rezistentul anticomunist arhetipic"), Ana Blandiana, ("un frumos exemplu de intransigență civică, ținută intelectuală și conduită socială"), N. Breban ("singurul scriitor care, ca program, intenție estetică, nivel cultural, este comparabil cu literatura dintre cele două războaie"), Stelian Tănase ("colegul meu de stil, sec, rece, obiectiv, rapid"), Mircea Mihăieș, Monica Spiridon, Sanda Stolojan, Sorin Alexandrescu, Radu G. Țeposu, clujenii Virgil Ardeleanu, Ruxandra Cesereanu și Marta Petreu ("amândouă inconformiste, lucide, dificile și cu spirit critic, calități rare"). Dintr-un "mic dosar cu nuanțe sentimentale" (p.499-509), aflăm și grupul prietenilor și simpatizanților ("deși puțini, ei au existat totuși"): Mircea Carp, Paul Lăzărescu, Matei Călinescu, Sorin Antohi, Ștefan Borbely, Leon Volovici, Victor Neumann etc.

Momentul 1989 ("când nu s-a produs o adevărată revoluție pentru simplul motiv că nu s-a schimbat câtuși de puțin aparatul de stat") a reprezentat pentru A. Marino "o eliberare spirituală, profundă și decisivă, redobândirea și regăsirea adevăratei identități". Sufletește trece de la entuziasm la decepție. Se simte moral obligat să acționeze: întemeiază Frontul Democratic Antitotalitar din România (din care va ieși Convenția Democratică), colaborează la Dreptatea, Epoca, Jurnalul literar, încearcă să modernizeze nu numai ideologic PNTCD-ul. Dar nu militantismul politic și prezența socială activă îi vor aduce satisfacțiile interioare, ci libertatea de a-și realiza "vocația" - aceea de ideolog aflat, totuși, cel mai adesea într-un "antagonism inevitabil cu noua societate și cu psihologia sa literară". Renunțând treptat la polemici, la solicitările inoportune, își impune "cea mai

drastică economie posibilă a timpului" pentru a se putea bucura de o nouă stare de spirit dominată de un tot mai acut sentiment al independenței spirituale și culturale ("Nu doresc să fiu «discipolul», «elevul» și «epigonul» nici unei școli"). Pagini întregi vorbesc despre efortul de a se opune "colonizării culturale", oferind, în același timp, o soluție constructivă ("cultură alternativă") capabilă să valorifice cadrele medii superioare (p.360). Chiar dacă distanțarea ideologică, izolarea culturală progresivă, vârsta și atitudinea publică amplifică singurătatea, aceasta nu-l împiedică pe A. Marino să se angajeze atât ideologic (în presă) cât și practic (în susținerea spiritului critic, a diferenței și a opțiunii strict personale, a unui alt model, nivel și stil cultural). Starea de spirit a omului rămâne complicată: "un amestec de revoltă, indignare și, în primul rând, repulsie, urmată imediat de luciditate, de resemnare și acceptare a unor realități date". Sufletul de etern "pașoptist" continuă să viseze la o Românie modernă, civilizată, prosperă, bogată". În ultimii ani de viață, tendința din ce în ce mai accentuată de izolare, impermiabilizare sufletească nu conduce la depresiune și disperare fiindcă scrisul se dovedește o "terapeutică salvatoare": "Scrierea și reflexia compunerii acestei Vieți în primul rând, m-a apărut sufletește. M-a reechilibrat și m-a ajutat să depășesc nu puține momente acute și agitații interioare grave. Un fel de katharsis involuntar de o evidentă eficiență" (p.450). Ultimele pagini aduc, în formulări diferite, și întrebarea finală: ce rămâne, ce "rezistă" la capătul acestor agitații și activități timp de decenii? Se poate vorbi de eșec (ratăre) sau de succes (realizare)? Răspunsul, crede autorul, nu poate veni decât din partea unui sociolog literar care să ia

în calcul "un ansamblu de condiționări și realități sociale, de sisteme, de influențe și presiuni, de integrări și reciprocități." Evaluarea cât mai exactă nu poate fi realizată decât după trecerea unui răstimp "pentru ca asperitățile să se atenueze, animozitățile să dispară, resentimentele să se estompeze". Regretul de a nu-și fi putut atinge aspirațiile "pe solul românesc" este compensat de "conștiința" unor realizări strict obiective ("toate cărțile mele sunt epuizate", câteva inițiative și sinteze, premiere absolute în critica noastră: hermeneutica, biografia ideii de literatură, stilul ideilor).

Contactul îndelungat cu civilizația și cultura altor popoare îl predispozează, firește, la comparații, pagini întregi fiind dedicate dezlegării "enigmelor identității" noastre. Umilințele, pe care le trăiește ca român cu prilejul diferitelor colocvii, conferințe, congrese din pricina imaginii negative a României pe toate planurile, din pricina decalajului și desincronizării catastrofale dintre două niveluri și sisteme culturale, sporesc spiritul critic al autorului. La colecția de "defecte naționale" observate de străini A. Marino adaugă: individualismul politic, neaderența la ideea de normă și lege, spiritul etern de improvizație, lipsa disciplinei și a organizării, lipsa unei tradiții a societății civile independente, duplicitatea politicii românești, "vocația și voluptatea extraordinară a Românului de compromitere, denigrare, terfelire, insultă și umilire". Cauzele sunt mai vechi ("ereditatea tracă", "structurile mentale țărănești ale poporului român") sau mai noi (concepția și metodele fundamentale ale sistemului comunist: dictatura proletariatului, lupta de clasă, Securitatea). Autorul formulează și o explicație de ordin geopolitic: "Suntem victimele unei ambiguități fundamentale, structurale, tipice unei zone de interferențe și influențe opuse. Suntem trădători sau adaptabili de vocație. Și nu inspirăm - în realitate - încredere nimănui. O țară funciar duplicitară, dintr-un ancestral instinct de conservare, de acomodare la realități externe permanent ostile". Un astfel de mediu social și cultural duce la deprimare și, implicit, la însingurare. Autorul nu renunță însă la ideea de progres, de schimbare, de reformare, visează la o altă Românie (civilizată, citadină, urbanizată, cu o puternică infrastructură) imposibilă, utopică încă, în lipsa unui proiect social și politic precis, a unei concepții culturale (laică, raționalistă, pluralistă, tolerantă, pluricentrică) și a unei orientări externe ("decis și irevocabil prooccidentală").

Cititorul de rând încearcă după lectura unei "vieți" ("a unei existențe consacrate exclusiv studiului, muncii intelectuale") să închege "portretul" omului și cărțurarului, pornind în primul rând, de la numeroasele autodefiniri din text ("Temperamentul meu este, din nefericire, un amestec oscilant de stoicism și criticism, de resemnare și revoltă", "Nu m-a interesat niciodată nici un fel de poziție socială", "Aspirațiile mele se îndreptau spre critica de idei și ideologie", "Sunt deci - vai! - un iremediabil pionier neopașoptist". "Libertatea, construcția și ridicarea nivelului culturii române au fost și sunt valorile și principiile mele fundamentale", "Am în sânge vocația, psihologia, temperamentul de liber profesionist", "Pentru mine seriozitatea, exactitatea, precizia, punctualitatea sunt și rămân virtuți capitale" etc).

Firește, portretul se compune din lumini și umbre sau, după o veche vorbă franțuzească, din "defectele unor calități". Căci nu putem decât să apreciem ambiția, intransigența și tenacitatea atâta vreme cât acestea izvorăsc din dorința de a aduce Europa acasă, "de a realiza într-un mediu și cu material românesc o civilizație de nivel european". Pasiunea izvoarelor de primă mână pe care le stochează pe fișe (în ciuda sarcasmului și ironiilor confrăților) este specifică creatorului dornic să compenseze lipsa de tradiție a domeniului cercetat. Și aforismele aduse ca argumente, ca "întăriri" în susținerea unor afirmații pot fi alte puncte de sprijin în creionarea portretului autorului. A. Marino numește și familia de spirite căreia îi aparține: "m-am regăsit în toți moralistii mizantropi". Sunt citați frecvent Epictet, Terențiu, Seneca, Baltasar Gracian ("profesor de înțelepciune"), Cioran dar și alți gânditori și scriitori în ale

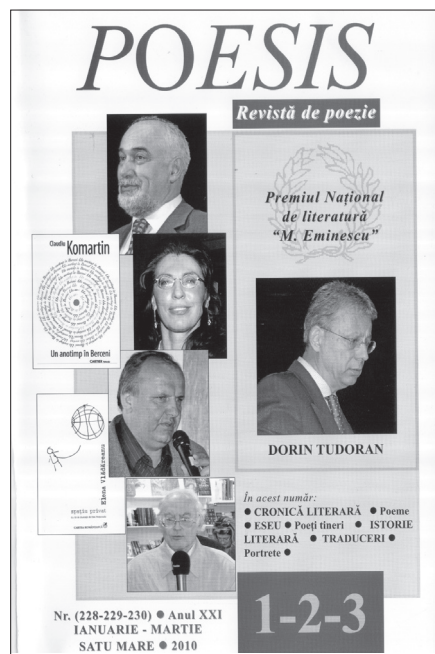
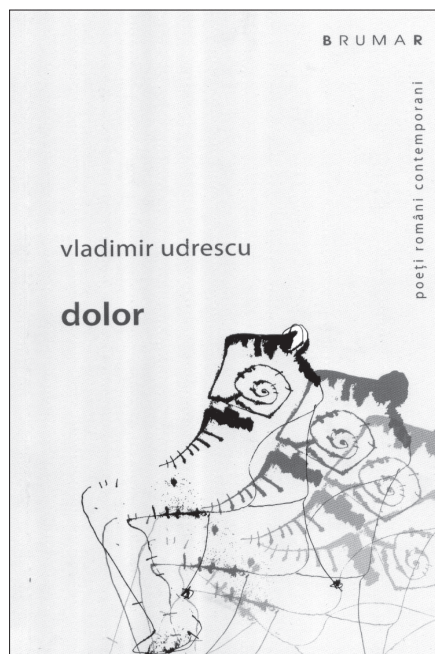
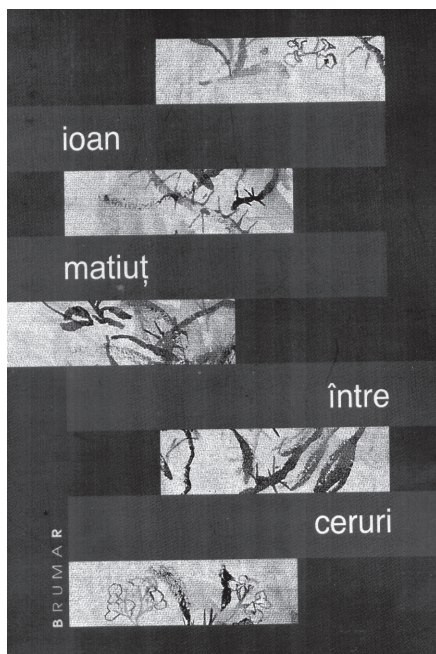
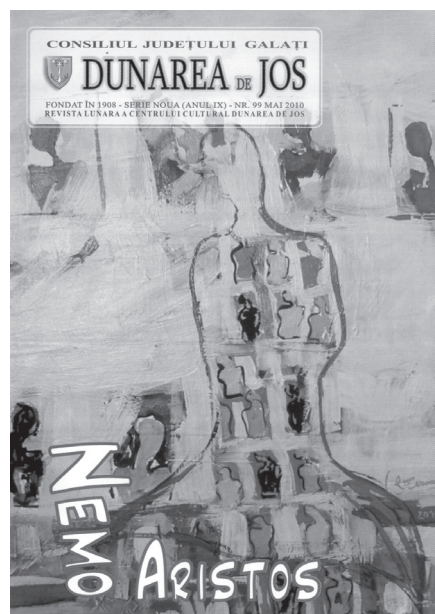
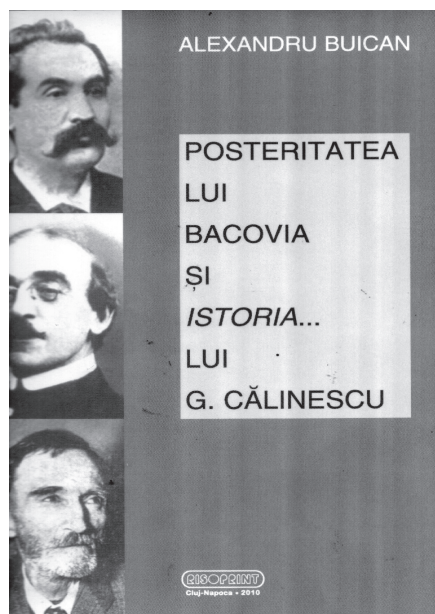
căror maxime s-a regăsit ("Dau integral dreptate lui M. Sebastian care nota în Jurnalul său: «Din momentul în care renunți să fii singur, totul este pierdut»").

În ciuda îndoielii și neîncrederii exprimate în primele pagini asupra calităților autobiografiei ("despre valoarea și utilitatea sa etico-educativă nu-mi fac nici cea mai mică iluzie"), cartea oferă o alternativă de viață pentru cel nevoit să trăiască în medii și timpuri ostile, *seul et envers tous*. Chiar dacă autorul își refuză orice exponențialitate ("nu mă proclam nici exemplar, nici reprezentativ"), "cartea victiilor" lui Adrian Marino merită a fi citită, căci are însemnătate, nu-i așa, și... viața unui singur om.

Gheorghe MOGA

*Adrian Marino, *Viața unui om singur*, Iași, Polirom, 2010.

Cărți și reviste primite la redacție

Inițiere și internet*

Wou Ming

Pentru a risipi unele confuzii observate pe noile suporturi de comunicare ce reflectă activitățile oamenilor din timpurile moderne, e necesar fără îndoială să se amintească anumite date despre procesul inițiativ.

Dintr-un punct de vedere principal, inițierea este un proces corespunzător unor legi inflexibile. Ea presupune trei etape¹: Pregătirea exoterică, Inițierea, Realizarea Spirituală, și trei puncte de reper²: Calificarea, Realizarea micilor mistere, Eliberarea.

Cum a explicat René Guénon, nefăcând decât să reliefeze legile imuabile ale căilor inițiatice comune tuturor popoarelor autentic tradiționale, inițierea apoi realizarea spirituală pretind prezența efectivă a Influențelor Spirituale³ deținute de o Autoritate Spirituală regulată⁴, misionată să apere calitatea acestor Influențe și perpetuarea neîntreruptă a transmiterii lor. În timpurile noastre, pentru a se manifesta efectiv, Influențele Spirituale trebuie să beneficieze de suporturi fizice pure pe care este fixat un component vital de calitate potrivită. Unele rituri particulare, proprii fiecărei tradiții, au drept scop purificarea suporturilor fizice și sporirea părții vitale a Influențelor Spirituale, pe când alte rituri vizează purificarea și transformarea persoanelor pentru a le pune în legătură efectivă cu Puterile Spirituale cu care sunt în afinitate. Aceste rituri au fost instituite o dată cu apariția concomitentă a poporului și a doctrinei metafizice a tradiției, și atunci când condițiile de timp și de loc au necesitat-o, "oamenii transcendenți" obținând efectiv stările supra-umane prin Realizarea lor spirituală, au primit "misiunea" de a transmite noile rituri adaptate acestor noi condiții.

Nu e vorba de nicio speculație sau invenție în cazul acestor ființe neobișnuite care au stabilit o punte între nemanifestare și lumea umană. Noile rituri le-au fost încredințate printr-o "Alianță sacră", ceea ce exclude orice origine individuală acestei efuziuni Intellectuale. Asta pentru că aceste ființe, ca urmare a unei îndelungate și dificile transformări (luată în sens etimologic), au renunțat⁵ la ceea ce erau ca indivizi, pentru a accede la o nouă stare de ființă.

*

În legătură cu transformarea metafizică pe care am evocat-o, e important de amintit câteva puncte importante. Deoarece corpul a fost format după chipul spiritului (în accepțiunea sa metafizică), el este baza esențială pentru Inițierea și Realizarea Spirituală⁶. La fel, pentru că într-un popor autentic tradițional, indivizii, de la cea mai fragedă vârstă, au integrat în propria individualitate doctrina exoterică a tradiției lor, prin mituri, jocuri, dansuri, cântece, locuri, obiecte etc., învățătura ezoterică⁷ va putea provoca o rezonanță iluminativă (cu condiția de a fi în prezența Influențelor Spirituale ce stabilesc o punte cu domeniul informal) între toate planurile constitutive ale omului ce pot fi sintetizate prin ternarul Spirit-Suflet-Corp. Găsind pentru fiecare din aceste planuri o corespondență analogică în celelalte și primind prin învățătura profundă a tradiției sale o lumină intuitivă (și nu rațională), pe temeiul acestei constituții și a legăturilor dintre acest microcosmos uman și macrocosmos, neofitul va putea accede la cunoașterea de sine, după formula pitagoreică, înainte de a ajunge, dacă i-o permit propriile-i

capacități, la Cunoașterea Universală. Această Cunoaștere Universală este o "Intuiție transcendentă" neformulată, asimțită și inexprimabilă datorită incomensurabilității sale. Ea este o "Certitudine infailibilă" cu care integralitatea ființei a fuzionat, conducând la o "identitate" perfectă între îmbinarea substanțelor corporale și a substanțelor cosmice, între ritmurile vitale interne și ritmurile vitale Universale, între armonia celor trei puteri interne și a celor trei puteri macrocosmice. Acest Acord Universal poate fi numit, de aceea, o absență a dezacordului cu Rânduiala Universală, ceea ce permite să se afirme "Identitatea" care este dobândirea Unificării indisolubile a ceea ce era despărțit⁸.

Învățătura inițiativă constă în a face vie în neofit, pas cu pas, experiența acestei Concordii universale prin întâlnirea unui Maestru care a trăit-o la rândul său. Această învățătură este tăcută, pentru că nu cuvintele în ele însele sunt cele care învață, ci gândirea informală a Maestrului naște cuvinte articulate ce vehiculează un suflu vital cu putere transformatoare asupra neofitului, ceea ce cuvintele scrise nu pot produce.

Totuși, anumite texte cu exprimare sintetică, adică modelate prin Arta rostirii transcendente a ideilor unui Maestru, vor putea ajuta, în înaintarea lor pe Cale, neofiții angajați într-un proces inițiativ autentic în sânul unei organizații regulate ce dispune de rituri potrivite cu natura Spiritului Tradiției Mamă.

E evident că pentru a ajunge la un început de unitate, trebuie evitată orice împrăștiere. De aceea se urmează o singură Cale, căci drumul ce-l duce pe neofit din poziția sa pe Periferia Roții la Centrul acesteia urmează o rază unică. Până la parcurgerea micilor mistere, neofitul se va "concentra" pe practicarea unei arte sau științe tradiționale corespunzătoare naturii sale, Metafizică, Regală sau Artizanală⁹. El va studia conștiincios semnele tradiției sale, aflate fie în mituri, poeme și cântece învățate în copilărie, fie în dansurile admirate atunci în ceremoniilor sacre ale tradiției sale sau în obiectele sacre și în locurile simbolice legate de istoria mitică a poporului căruia îi aparține. Va urma pas cu pas riturile de "integrare" gradându-și ascensiunea în arta sau în știința sa, în Identitatea Puterii Spirituale ce îl călăuzește, adoptând tot mai intim Modul său de a fi și Inteligența sa, până la identitatea Perfectă.

*

Prin urmare, ce eficiență inițiativă poate avea acumularea de fapte mai puțin cunoscute din viața cutărui sau cutărui personaj, discuțiile interminabile și presupunerile sterile? Istoria vieții unui personaj emblematic nu prezintă importanță decât în măsura în care ea ne poate învăța o lege universală. Ce beneficii se pot obține din explorarea postumă a părții tenebroase inerentă oricărui individ nerealizat, în afară de revelarea și dezvoltarea tendințelor tenebroase a celui ce o întreține? Căutarea Eliberării este atât de dificilă și de misterioasă, încât se pierde un timp extrem de prețios când nu se meditează la articulațiile sublimale ale gândirii Maestrilor, culese în tratatele și studiile lor.

Exercițiul artelor și științelor tradiționale vizează debarasarea de inutil (ceea ce constituie o purificare) și chiar (dar nu acesta este scopul) de a produce Frumosul și de a naște Armonia. Ele sunt întotdeauna efectuate în locuri conforme cu

rânduiala cosmică, în contact cu Influențele Spirituale ale tradiția sale. Ne întrebăm mereu unde sunt aceste Influențe? Cu siguranță, nu se vor găsi pe Internet, instrument virtual după chipul imensei confuzii a lumii moderne unde toate emanațiile profund antitraditionale au curs liber. Există atât de rar Frumusețe și Armonie în acest instrument în mod utopic prodigios, absolut lipsit de orice eficiență inițiativă, încât sunt necesare multe eforturi pentru a uni ceea ce e despărțit și a evita cenzura "moderatorilor" ce "închid" în loc să "deschidă", "rătăcesc" în loc să "călăuzească".

În plus, lectura informatică nu va marca niciodată memoria omului cu aceeași eficacitate ca și cartea. Semnele citite pe ecran sunt, datorită suportului de afișaj, efemeride ce se succed în același loc, nepermițând spațializarea¹⁰ necesară ordonării memoriei.

Amintim că lectura nu angajează decât un plan al constituției umane, mentalul, de aceea doar exercițiul ei, desigur indispensabil, nu poate în niciun caz să conducă la realizarea Unității Spirit-Suflet-Corp, care trebuie să fie efectivă înainte de a începe Realizarea Spirituală propriu-zisă.

Trebuie de asemenea să ne întrebăm care este natura scrierilor propuse, și care sunt intențiile și, în definitiv, calificările inițiatice ale "constructorilor" de site-uri Web în raport cu Cunoașterea Tradițională. E vorba de texte canonice, de scrieri ale Înțelepților, de studii care comentează punctele doctrinale metafizice ale tradițiilor autentice, sau de discursuri sterile ce polemizează despre contingente? Există dorința reală de a deschide sufletul cititorilor la perspectiva de a întreprinde un veritabil demers inițiativ, sau cea de a satisface nevoia de afirmare a crudiției¹¹ pentru puțină glorie umană? E animată dorința de a produce aceste site-uri de voința realizării rațiunii sale de a fi în descoperirea procesului inițiativ, sau în exercitarea unei puteri profane născută dintr-un interes individual? Aceasta ne readuce de-a dreptul la calificările inițiatice. În definitiv,

construirea unui site Web și scrierea sunt procese de exteriorizare, activități exterioare care, dacă sunt legate de un demers inițiativ în sânul unei organizații regulate, își află o deplină justificare, deoarece participă la realizarea unei opere tradiționale, care se traduce prin încercarea de a-și pune în acord activitatea exterioară cu cea interioară. În afara acestui proces inițiativ efectiv, ne vom găsi în prezența unui demers profan plin de imperfecțiuni în care va trebui să alegem grâul de neghină¹², dacă nu chiar în prezența unui demers anti-tradițional mult mai primejdios decât precedentul.

Traducere de Daniel HOBLEA

* Traducerea acestui studiu a apărut inițial în volumul *Oriens* (Ed. Aion, Oradea, 2006), dedicat memoriei lui René Guénon, în anul 2006 împlinindu-se 120 de ani de la nașterea sa (n.t.).

1 Pot exista diviziuni suplimentare, dar se poate reveni întotdeauna la această împărțire principală.

2 Vezi remarcă din nota precedentă.

3 Influențele spirituale sunt numite *Shen* în China, *Kami* în Japonia, *Kikumu say* în Africa Occidentală, *Barakah* în Islam etc.

4 Constituită așadar ca urmare a unor evenimente supra-umane și nu individuale.

5 Aceasta este o moarte autentică pentru starea sa de ființă în mod individual.

6 Cel puțin până ce sunt atinse stările supra-individuale.

7 Împărțită, în general, după vârsta maturității.

8 În mod iluzoriu, căci doar conștiința individuală nedeschisă la Totalitatea universală se concepe ca fiind ruptă de această Totalitate.

9 Această împărțire este limitativă, deoarece fiecare individ participă la toate trei, conform proporțiilor proprii fiecăreia.

10 O carte este o culegere de semne, așezate în mod imuabil pe pagini care se succed. O gândire scrisă este deci situată pe înălțimea unei pagini, la stânga sau la dreapta și în profunzimea cărții. Acest mod de memorizare este imposibil de reprodus cu instrumentele informatice actuale.

11 Care este o acumulare a unei științe analitice.

12 Pentru că starea profană, care nu este sinonimă cu starea anti-tradițională, e o stare de nedesăvârșire ce produce multe imperfecțiuni în producțiile personale neinduse de o influență inițiativă exterioară.

Templul lui Iupiter Optimus Maximus de la Porolissum

(Partea I)

Complexul arhitectonic convențional denumit LM1S, din vicusul militar al castrului de pe dealul Pomet de la Porolissum, se găsește pe terasa din fața bastionului de colț de nord a fortificației, în stânga drumului roman ce urca dinspre vama romană spre castru (fig 1). Construcția adăpostește în structura sa, pe lângă templul lui Iupiter Optimus Maximus Dolichenus (IOMD) și o *taberna* construită cândva în anii 241 - 244 p. Chr. Aripa de NE a clădirii adăpostește două încăperi cu destinația templu al lui IOMD.

Planul sanctuarului (fig 2) se prezintă sub formă trapezoidală, cu zidurile perimetrice deformate în urma și ca efect al alunecărilor de teren care au afectat zidurile ridicate peste umplutura șanțului sistemului defensiv al așezării, deformări apărute mai ales în zona colțului de NE. Construcția templului se afla în prelungirea incintei A a clădirii LM1 (fig 3) și era alcătuită dintr-un singur tract, reprezentând inițial o sală cu dimensiunile exterioare de 10,40 x 14,40m. (la piciorul roman de 29,62 cm., corespunde cca 35 x 48 picioare). Această sală a fost ulterior divizată printr-un zid transversal, rezultând astfel două încăperi, identificate în continuare prin indicii A și B. Peretele dintre încăperi a fost ridicat fără fundație, la o distanță de 6,00 m. față de zidul de SV (comun cu LM1) al sălii, rezultând astfel dimensiunile de 8,80 x 6,00 m. pentru încăperea A și respectiv 8,80 x 7,20 m., pentru încăperea B. Terenul în pantă, a determinat apariția unei diferențe de nivel a cotei de

călcare din cele două încăperi, de 0,80 m, iar raportat la cota drumului roman, nivelul încăperii B coboară cu circa 3,00 m.

Pereții au fost construiți din zidărie de piatră de carieră, de dimensiuni mici și mijlocii, legate cu mortar, având grosimea medie de 0,85 m. în elevație, cu excepția peretelui de NE, a cărui grosime era de 1,00 m, precum și a zidului de compartimentare care era de 0,65 m. Nu au fost descoperite urme de praguri pe nici una dintre laturile clădirii. În perimetrul încăperii B au fost identificate arheologic fragmente din suprafața fusului unei coloane de piatră, lipsite de caneluri. Nu s-au descoperit, în schimb, alte repere pentru identificarea amplasamentului unor eventuale coloane și nici elemente componente ale acestora, cum ar fi baza sau capitelul. De asemenea, au fost descoperite plăci de geam, care atestă existența unor ferestre închise cu sticlă. În interiorul încăperii B au fost identificate în săpătură urmele unei pardoseli din cărămizi cu dimensiunile de 27,50 x 42,00 x 7,00 cm.

Cel mai important reper bibliografic în ceea ce privește tehnica romană de construcție îl reprezintă, fără îndoială, tratatul lui Vitruviu, "Despre arhitectură" (Vitruvius 1964), singura lucrare din antichitate dedicată tehnicilor de construcție, care s-a păstrat până în zilele noastre. Aceasta rămâne o sursă de informare esențială în cercetarea arhitecturii romane, oferind o trecere în revistă a normelor și practicilor antice, pornind de la proiectarea urbană, până la

rezolvarea problemelor de acustică și inginerie militară, în primul rând datorită autenticității sursei, care oferă o bază de pornire în studierea arhitecturii antichității romane, prin adaptarea tehnicilor și principiilor specifice la particularitățile regionale.

Elementele cunoscute cu privire la arhitectura templului sunt: planul construcției din piatră, structura zidurilor portante și a celui de compartimentare, pardoseala de cărămidă din încăperea B, învelitoarea de țigle și olane a acoperișului, plăcile de geam din sticlă pentru ferestre, cuiele și piroanele din fier folosite la realizarea structurii de lemn a acoperișului, precum și gropile unor stâlpi de lemn. Pe baza inventarului arheologic descoperit s-a putut stabili că templul lui IOMD de la Porolissum a avut două încăperi, care din punct de vedere funcțional adăpostea o *cella* destinată cultului, convențional denumită încăperea B - și un *triclinium*- deasemenea denumită convențional încăperea A. Acestea erau amplasate în aripa posterioară a clădirii construite lângă drum, care avea în total 6 încăperi. Terenul în pantă, unde a fost ridicată construcția, precum și poziția oarecum retrasă a templului, constituie o particularitate a acestei structuri.

Planimetria edificiului nu poate fi încadrată în nici unul dintre tipurile de temple cunoscute în arhitectura romană, care au o schemă funcțională clară, alcătuită în varianta cea mai modestă, dintr-un *pronaos* deschis cu *porticus* pe coloane și un *naos* sau *cella* închisă, care adăpostea statuia divinității. La Porolissum, prin lipsa urmelor bazelor de coloană sau a unei structuri portante, servind ca suport unor eventuale coloane, este exclusă prezența unui *pronaos*, cu *portic*, la intrarea în templu. Această constatare conduce la concluzia că în acest caz avem de a face cu o variantă redusă la *cella*, cu intrare direct din exterior, care ar corespunde încăperii B. De dimensiuni relativ reduse cu un plan dreptunghiular închis pe trei laturi cu pereți de zidărie de cărămidă și acoperite cu o șarpantă deschisă, în două ape, confecționată rudimentar, din bârne de lemn și învelitoare din țigle și olane. Având în vedere condițiile climatice de la Porolissum, în cazul templului lui IOMD, varianta unei *cella* închise rămâne ipoteza cea mai plauzibilă.

Sistemul de acoperire trebuie să fi fost cel al unei șarpante în două ape, învelită cu țigle și olane. Unele informații cu privire la aspectul șarpantei în perioada romană ne-au parvenit prin intermediul reprezentărilor din epocă sau din surse scrise. O descriere detaliată a acestui aspect este conținută de tratatul de arhitectură a lui Vitruvius. Șarpanta a caracterizat două perioade ale arhitecturii romane, respectiv cea de la începuturi și cea din faza de declin a acesteia.

În anul 2001 apărea la editura Napoca - Star, din Cluj Napoca, cel de-al treilea volum din seria "Porolissum. Un complex arheologic daco roman la marginea de nord a Imperiului Roman". Titlul volumului a fost "Despre templul zeului Iupiter Dolichenus din municipium Septimiu" și cuprindea prezentare a cercetărilor templului descoperit la Porolissum, mai ales a monumentelor sculpturale din piatră (inscripții, statui, statuete, reliefe votive), statuete din bronz și pancarte votive etc. care erau reprezentative pentru un templu și demonstra existența lui.

Lucrarea reprezenta prima parte a monografiei unui templu roman din provinciile dacice. Lucrarea reprezintă un

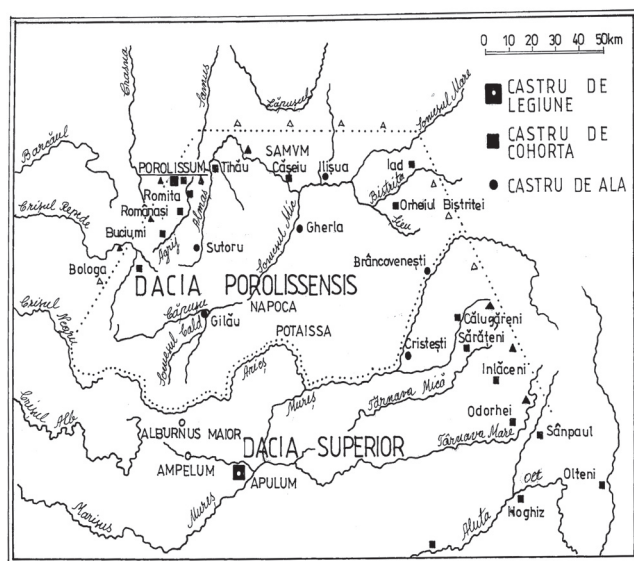

fig 4

demers științific de pătrundere în intimitățile puțin cunoscute ale unei religii, cu mistere încă din antichitate. Aspectele avute în vedere în demersul realizat (practici, rituri, ritualuri, etc.) nu sunt cunoscute din izvoare literare antice, așadar responsabilitatea unei asemenea încercări era ridicată.

Este evident, că asemenea monografie a fost mai ușor de realizat în cazul templului lui IOMD de la Porolissum datorită existenței sale de scurtă durată (241/244 - 253/255).

De la bun început trebuie să marturisim că am elaborat lucrarea cu anumite rețineri datorită lipsei unor modele (un fel de monografie de templu dolichenian au publicat T.Sarnowski și O. Ja Savelja - Sarnowski, Savelja 2001 după o serie de studii preliminare - Zubar, Savorwski Savelja 1997, Sanorwski, Zobar, Savelja 1998, Sanorwski, Savelja 1999. Am spus un fel de monografie pentru ca sumarul nu acopera tot ce implica o monografie. Totuși, a fost un exemplu bun pentru noi și ne-a oferit anumite certitudini pe care nu le-am găsit în alte cazuri).

Pentru a stabili condițiile arheologice în care a fost descoperit materialul din templu, trebuie să amintim descrierea săpăturilor realizate (Gudea - Tamba 2001, 21-24).

În anul 1996 au fost trasate patru secțiuni S1 - S4 trasate în zona coltului de NV a clădirii.

În anul 1998 au fost trasate casele C1 - C4 peste zidurile identificate fără a decoperta în întregime clădirea.

În anul 2000 au fost trasate casele K în interiorul clădirii pe trei laturi, pentru a constata existența sau inexistența unor *patiens*-uri.

Templul lui IOMD de la Porolissum este așadar o construcție recent cercetată și în parte publicată (Gudea - Tamba 2001), drept urmare, este încă puțin cunoscută în arheologia provincială romană și chiar în arheologia provinciilor dacice și în special a Daciei Porolissensis (fig. 4). În primul rând, trebuie să legăm descoperirea templului de existența clădirii LM1 (*taberna*) a cărei prelungire a fost. Săpăturile sistematice arheologice și în special secțiunea principală au pus în valoare, atât structura clădirii, etapele de construcție, cât și mai ales disponerea descoperirilor.

O parte din suprafața templului a fost deranjată, mai ales partea sa de NV, unde descoperirile au fost aflate deplasate

față de un presupus loc inițial. În centrul încăperii A, acolo unde s-a păstrat pavajul de cărămizi, se pare că situația existentă în antichitate nu a fost în întregime deranjată. Aspectul interior constatat arheologic, ne-a determinat să apreciem că avem de-a face, în cazul de față, cu o distrugere sistematică încă din antichitate.

La mijlocul sec. III p. Chr intra în funcțiune templul lui IOMD de la Porolissum, în plină criză religioasă din Imperiul Roman, când cultul era la apogeul său și se manifesta în anumite condiții și sub diferite forme:

1. Cultul zeilor greco-romani, olimpici, își pierdeau substanța; nu mai era decât tradiție; oamenii Imperiului, Imperiul însuși simțea nevoia unei siguranțe, simțea nevoia unei salvări; zeii tradiționali nu puteau oferi și nici nu ofereau această salvare mult dorită și așteptată.

2. Cultele orientale, bazate pe mistere, pretindeau că aduc salvarea; oamenii se înghesuiau să devină membri ai diferitelor culte salvatoare, iar Imperiul oficializa atât aceste culte cât și sincretismul dintre ele și cele tradiționale.

Teologia care o dezvoltau aceste culte orientale ar putea fi încadrată în următoarea schemă (cf. Sanie 1981, 20 - 24):

a. Zeul era considerat o ființă necunoscută, care nu putea fi cunoscută.

b. Lumea se considera că era guvernată de forțe oculte care aserveau omul.

c. Se aprecia că omul purta în sine, prin origine, o fărâmă de divinitate.

d. Fărâma de divinitate deținută de ființa umană trebuia să fie eliberată din corpul omenesc.

e. Omul nu era capabil să realizeze eliberarea de unul singur, el avea nevoie de un mântuitor, un salvator.

f. Cel care dorea să se mântuie sau să fie mântuit contribuie alături de mântuitor prin: - rituri de purificare, purificarea devenind astfel sensul principal al vieții; - cunoașterea și învățarea mistelor zeității respective; - încercări de unificare cu zeitatea, salvarea sufletului impunea un anumit standard de viață; în scopul unificării cu zeitatea se oficiau ceremonii oculte interzise a fi relatate profanilor care erau fastuoase, impresionante.

3. La orizont se ivise un alt cult oriental care oferea un alt tip de salvare; se prefigura, tot mai puternic, pătrunderea creștinismului.

Înainte de a intra în tema subiectului nostru, respectiv cultul zeului IOMD la Porolissum și secretele sale, ne vom opri asupra unor aspecte cu caracter general în ceea ce privesc cultele orientale, respectiv anumite aspecte ale mistelor păgâne. Acestea pot fi definite ca un ansamblu de rituri și acțiuni simbolice având drept scop realizarea unei vieți spirituale superioare.

Riturile și procedurile rituale erau realizate având drept scop:

- imitarea vieții și victoriei zeului salvator.
- susținerea ideii că inițiații deveneau nemuritori alături de zeu.
- secretismul total; numai inițiații, după o pregătire îndelungată prealabilă, erau demni de a le fi dezvăluite.
- riturile conțineau: acțiuni de purificare, de cunoaștere mistică.
- acțiunile rituale duceau la sanctificarea prin încoronare.

Serie nouă, Anul VI, Nr. 5 (64), mai 2010

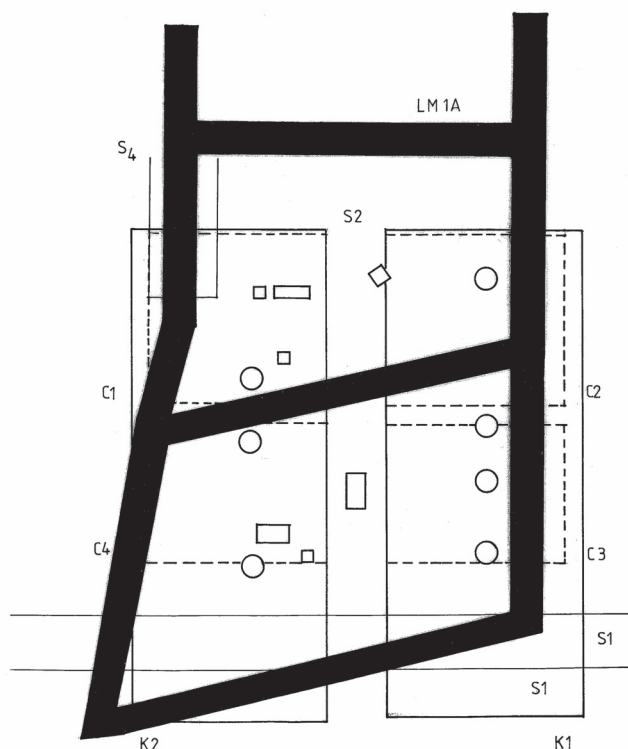

fig 2

PLAN CLADIRE LM15

f. revelația se făcea oral, dar putea consta și într-un spectacol.

Secretul misterului consta în realizarea:

- instruirii individului privind salvarea sufletului.
- asistarea la un spectacol reconfortant.
- primirea unei hrane și băuturi sacre care le permitea să intre, probabil, într-o stare de revelație, de comuniune cu divinitatea.
- unei atmosfere în care zeul figurat devenea datorită misterului un simbol.
- inițialul ajungea la cunoașterea misterului pe calea alegoriei

Religia lui IOMD, bazată în bună parte pe mistere, era recunoscută de stat, deși cultul se pare că se celebra în cadrul unei societăți restrânse, secrete. Religia lui IOMD făcea parte dintre misterele complete.

Din punct de vedere social:

- cultele de mistere au făcut să cadă barierele sociale și etnice; au fost primele care anunțau egalitatea socială, etnică și religioasă. Așadar, răspândirea unui sau unor culte orientale nu înseamnă implicit o prezență etnică orientală egală.
- cultele de mistere erau fundamental asemănătoare, deci nu erau exclusiviste unele față de altele.

Din punct de vedere organizatoric se apreciază că erau caracterizate de:

- Mistere orgiastice și sângeroase.
- Mistere ale tainelor sfinte.
- Toate misterele urmau aceleași principii: nu există

salvare fără inițiere; inițiații rămân o societate închisă de salvați.

4. Cultele de mistere se exteriorizau cu prilejul ceremoniilor și sărbătorilor publice, a banchetelor și sacrificiilor.

Materialele arheologice recuperate în urma cercetărilor arheologice realizate de-a lungul timpului în temple, în general, nu permit decât în parte reconstituirea actelor prin care exprimă venerația față de divinitate. Din acestea se pot extrage însă câteva observații: cultul succede credința și acceptarea percepțelor; cultul exprimă apoi credința; cultul recunoaște percepțele.

Materialul avut în vedere în analiza realizată, cu certitudine, nu reprezintă întreg materialul ce a reprezentat inventarul inițial al templului. Starea fragmentară în care a fost descoperit reprezintă un impediment care trebuie avut în vedere. Acest aspect sugerează că măcar în parte concluziile noastre în legătură cu templul, religia sau cultul lui IOMD la Porolissum ar putea sta sub semnul întrebării. În orice caz, comparativ vorbind cu alte temple cercetate în Imperiu, în templul de la Porolissum se găsesc aproape toate tipurile de piese descoperite până acum în templele dolicheniene.

Am demonstrat în volumul I (Gudea - Tamba 2001, 51) pe baza inscripției descoperite că templul a fost ridicat în anii 241/244. Pe baza limitei de sus a datării descoperirilor monetare izolate sau din tezaure am stabilit că templul a fost distrus sistematic în perioada anilor 253 / 255 (Gudea - Tamba 2001, 63 - 64). La baza precizărilor cronologice în acest sens stau și anumite observații stratigrafice și arheologice.

Așadar, templul lui IOMD de la Porolissum a avut o existență scurtă, de minim 9 ani, maxim 14 ani. În acest cadru trebuie deci încadrate toate materialele arheologice descoperite în interiorul lui. Bineînțeles este vorba de folosirea lor în special și mai puțin producerea lor. În orice caz, pentru numeroase categorii sau grupe - subgrupe de material arheologic, această datare strânsă poate fi folosită și în datarea producerii lor.

Încercare de distribuire a materialului arheologic pe cele două compartimente ale templului

Din punct de vedere tehnic, templul a avut o fază inițială în care funcționa sub formă de hală, în interiorul său erau două șiruri de stâlpi de lemn, care susțineau acoperișul sub forma a două alinamente paralele de coloane. Această primă fază de construcție a fost succedată de o a doua la o dată pe care nu o putem preciza.

Hala mare cu dimensiunile de 9,00 x 15,00 m. a fost, într-o fază secundă de construcție, împărțită în două încăperi prin construirea zidului de compartimentare transversal. Construirea lui a ajutat probabil și la susținerea acoperișului, așa că stâlpii de lemn, din prima fază de existență a templului au devenit inutili.

Materialul arheologic recuperat în urma cercetății, în aceste condiții date, este greu de distribuit pe cele două faze de construcție a templului. Aplicarea regulii conform căreia poziția stratigrafică a descoperirii este elementul care poate fi luat în considerare, în opinia noastră nu este valabil.

Din punct de vedere arheologic, în templu a fost

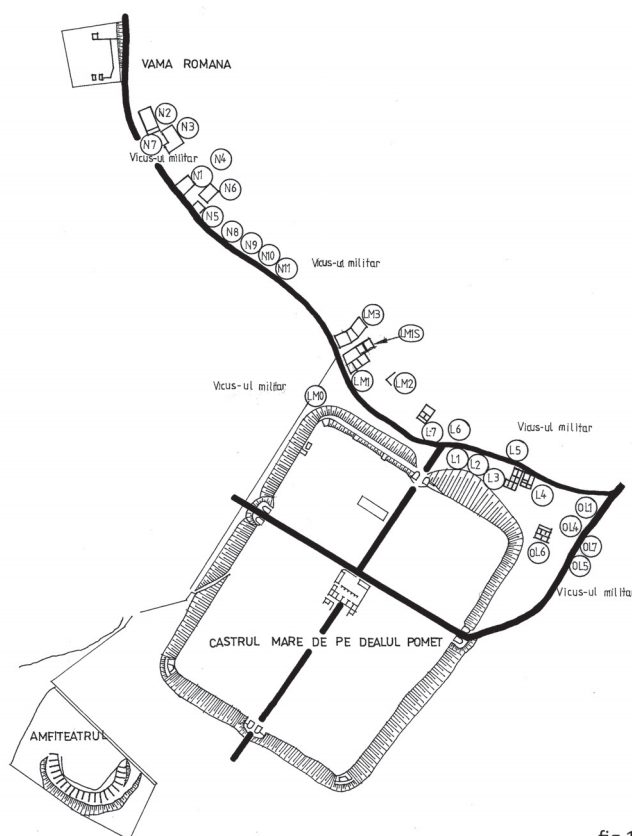

fig 1

identificat un singur nivel de călcare, s-ar putea, având în vedere acest aspect, că întreg materialul arheologic recuperat să dateze în întregime din faza a doua de existență a sa.

Tipuri de activități care pot fi identificate în templul de la Porolissum pe baza materialului arheologic.

Scenele de adorare a zeului

Zeul IOMD se manifestă prin oracole; din acest motiv o bună parte din inscripții sunt puse *ex iussu Dei* (din poruncă divină). La Porolissum nu avem astfel de inscripții. O inscripție se apropie, cea numerotată cu nr. 3, tratată în prima parte a monografiei templului (Gudea - Tamba 2001, 26-27, nr. 3), prin care Attonaris Bassus și-a îndeplinit făgăduința față de zeu.

Cultul lui IOMD, fiind un cult de mistere, trebuie să aibă ritualuri de inițiere care cuprindeau:

1. mortificarea prin post; 2. purificare prin lustrații (sacrificiu cu botez cu sânge de taur); 3. participare la un scenariu liturgic articulat morții și învierii zeului.

La Porolissum nu avem nici un semn al programului acesta de inițiere. Sunt însă, în legătură cu acest cult, dovezi privind organizarea cultului, sărbătorilor, rugăciunilor, sacrificiilor, care pot fi cunoscute prin: a. construcția sau refacerea de temple; b. planul templului; c. obiecte de cult; d. inscripții de fundație; e. stindarde; f. prezența unor preoți; g.. organizarea sacerdotală; h. ofrande; i. date despre dedicanți; j. inscripții votive, reliefuri, etc.

Plăcile triunghiulare, care expuneau zeul adorației, erau purtate, montate pe prăjini, de *lecticari* sau *hastiferi* (câte doi) în cadrul unor procesiuni rituale, unde aceștia pronunțau

formule ale ordinii liturgice. Tot astfel erau adorate și mâinile dolicheniene, care simbolizau dreptatea adusă de zeu, protecția lui, atotputernicia lui. Nu este exclus ca și statuile mari ale zeului, paretrei sau acoliților lui, să fi fost expuse adorării.

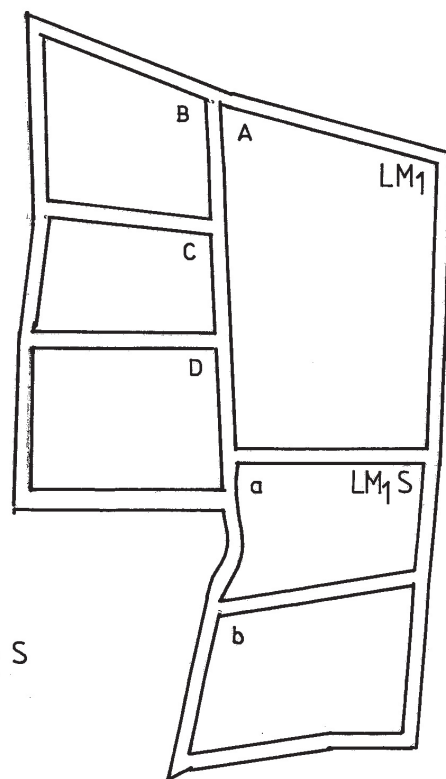
La Porolissum avem dovezi în legătură cu practicarea adorației. Statueta Victoriei (Gudea - Tamba 2001, 30, nr. 13, fig. 37-38) era o parte principală a piesei. M. Speidel (Speidel 1978, 38 - 45, 55 - 63) credea că aceste stindarde reprezentau chiar pe zeu și aveau valoare teologică. Asemănarea lor cu stindardele militare și rolul lor sprijină caracterul lor sacru. Mâna votivă, în mărime naturală sau aproape naturală (Gudea - Tamba 2001, 45, nr. 5), ca și mâinile votive miniaturale, provocau și ele adorație. Este adevărat că mâinile votive miniaturale ar fi putut fi și ofrande. Însă mâna de mai mari dimensiuni este evident că era purtată în procesiuni.

Statuile zeului, în mărime aproape naturală sau chiar ale acoliților (cum ar fi vulturul), puteau fi și ele obiecte de adorare (Gudea - Tamba 2001, 26, nr. 2; 25, nr. 3; 32, nr. 16).

Sacrificiile sunt un moment obligatoriu în cadrul unui cult de mistere și nu numai. Pe placa triunghiulară de la Jasen (Moesia Superior) este reprezentat, sub imaginea lui IOMD și peredrei sale, un sacrificator (preot ?), îmbrăcat cu tunică, cu mânecile suflecate, care depune tămâie pe un altar. Pe un relief descoperit la Roma, un preot dolichenian duce cu mâna stângă un taur la sacrificiu, iar cu mâna dreaptă ține o pateră. Se mai știe că bucățile de carne erau tranșate pe o masă specială, în templu. La Zugmantel (Germania Superior), în templul lui IOMD de lângă castru, a fost descoperită o masă pe care se păstrau urme de lovituri de cuțit sau bardă.

La Porolissum nu avem urme certe în această privință, dar nu putem susține că ele lipsesc. Avem cuțite mai mari sau mai mici care ar fi putut fi folosite la tranșarea rituală a cărnii avute pentru acest lucru. Nu avem însă topoare sau alte unelte tăietoare mari pentru tranșat. Analiza oaselor descoperite în templu de către Al. I. Gudea arată ceva interesant și destul de concludent în acest sens. (Gudea 2005) Autorul mai sus amintit a încercat să estimeze numărul minim de indivizi (NMI), respectiv și estimarea în funcție de numărul unităților de "oaie" propus de Classon (Classon 1971). Estimarea făcută prin aprecierea greutateii media fiecărei specii în parte și prin raportarea acestei mase specifice la masa medie a unei oi, arată în mod clar preponderența în alimentație, în cadrul banchetelor rituale, a cărnii de bovine. Dacă la specia *bos taurus*, care predomină între animalele domestice, mai adăugăm și alte specii de bovine, sau legate de bovine, cum ar fi *cervus elephas*, *bos primigenius*, atunci preponderența cărnii de bovine în templu devine și mai evidentă. S-ar putea concluziona că sacrificarea de bovine a predominat în raport cu sacrificarea unor animale din alte specii (suine, ovicaprine). Analiza osteologică a adus la lumină și alte date și anume că, în ceea ce privește carnea pentru consumul sacru era adusă gata tranșată, de la măcelărie (cel puțin asta susține autorul studiului osteologic). Acest lucru, dacă a fost așa, schimbă radical ideea de sacrificiu, sau cel puțin îi dă un alt conținut. S. Sanci (Sanci 1981, 38-39) susține ipoteza lui F. Ciumant, care presupune că în ritualurile cultului lui IOMD exista și un cult al fierului.

Depunerile de ofrande erau acțiuni obligatorii și

L M₁ – LM₁ S

fig 3

obișnuite, care aveau loc, în mod obișnuit, cu prilejul activităților și procesiunilor din templu. Ofrandele erau oferite de *cultores* (membri cu drepturi depline ai cultului) sau cei ce erau inițiați. Un studiu parțial în legătură cu ofrandele cultului dolichenian a întocmit la începutul secolului trecut G. Loeschke (Loeschke 1901). El însă a limitat existența ofrandelor la obiectele de argint sau cele argintate. Între acestea a inclus și piesele folosite în cult (hastele triunghiulare de pildă). Nu se știe exact care este diferența între obiectele folosite în ritualurile cultului și ofrandele propriu-zise.

În raport cu obiectele depuse ca ofrande în alte temple (cf. Kunzl 1997, passim), despre care avem dovezi, cât de cât sigure, vom trece în revistă piesele, care credem noi că au fost la Porolissum ofrande propriu-zise:

1. vasele de lux, străchinile de tip terra sigillata (TS) (de import), terra sigillata porolissensis (TSP) sau ceramică cu decor lipit (CDL) (produse de lux locale) puteau fi folosite ca ofrande, în primul rând deoarece numărul lor este mic, iar în al doilea rând valoarea lor mare, în raport cu ceramica obișnuită.

2. armele, de toate tipurile (vârfuri de lance, vârfuri de sulițe, sau de săgeți, pumnale, etc) au fost depuse, fără îndoială, ca ofrande, pentru că prezența și numărul lor nu se explică altfel.

3. moneda de aur, cele două tezaure, primul (Gudea - Tamba 2001, 25 - 36), respectiv cel de al doilea (Gudea - Tamba 2001, 36 - 37), primul compus din 21 de piese, respectiv 41 al doilea, toate din argint, le-am considerat ofrande propriu-zise.

4. statuetele de mici dimensiuni, din piatră sau bronz reprezentându-l pe zeu, animalele lui însoțitoare (vulturul și taurul), zeități din cortegiul (Apollo), obiecte simbolice,

tipice (fulgerul) au putut fi de asemenea ofrande propriu-zise.

5. piesele reprezentând mâini votive miniaturale puteau fi și ele, așa cum am mai arătat mai sus, tot ofrande.

O privire analitică asupra acestor piese descoperite în templu, care le apreciem că au reprezentat ofrande aduse lui IOMD, al căror număr ar putea fi mai mare decât ceea ce am reușit noi să extragem, arată că donațiile nu trebuiau să aibă o valoare prea mare (în cazul nostru, excepție făcând numai piesa de aur și cele două tezaure). S-ar putea spune că unele ofrande erau chiar simbolice prin valoarea intrinsecă avută. Acest aspect ar arunca și o lumină asupra donatorilor, care se dovedesc astfel ca fiind de o condiție destul de modestă.

Păstrarea produselor alimentare nealterabile ușor, respectiv cele din categoria celor solide, care curg: grâu, mei sau lichide: vin și ulei se făcea în vase cu destinație specială, respectiv strict pentru acestea.

La Porolissum avem bine reprezentată această categorie de vase ceramice. Numărul mare de amfore (foarte fragmentare, dar se poate aprecia că erau foarte variate ca dimensiuni) reprezintă desigur vasele principale în care se păstrau lichide. Lor li se adaugă câmile mari, poate chiar ulcioarele.

Păstrarea produselor solide care curg, mai sus amintite, se făcea în chiupuri, vase mari de tip oală sau vase mari pictate. Au fost descoperite un număr impresionant de fragmente ceramice aparținând unor chiupuri mari și mici, ceea ce sugerează, în cazul lor, chiar utilizări cu caracter diferit.

Prepararea produselor alimentare, respectiv pregătirea lor pentru gătit. Este vorba, desigur, de măcinarea meiului sau a grâului, fie cu râșnița, fie în *mortarium*.

La Porolissum, în templu a fost descoperită o râșniță și foarte fragmente de *mortaria*, mai ales din categoria celor rotunde de mici dimensiuni. Aparținând unei râșnițe a fost descoperită, în chip izolat, chiar un element de antrenare a părții mobile, așa că putem presupune existența mai multor astfel de piese.

Tot legat de procedeele de pregătirea produselor alimentare în vederea gătitului trebuie înscrisă și procedurile de tranșare a cărnii.

Gătitul mâncărilor, ca procedură culinară care avea loc în templu, nu este greu de constatat arheologic, că avea loc într-un astfel de spațiu, prin materialul arheologic recuperat din săpătură, dar este dificil de a se spune ce anume gătea. Nu au fost identificate arheologic urme de cuptoare de gătit în templu sau în afara sa. S-ar putea să fi fost folosite vetre deschise cu grătare, pentru prăjirea cărnii. Nu avem însă dovezi în acest sens. În taberna, ce se găsea în spațiul dintre templu și drum, exista, după datele obținute în săpătură, o bucătărie cu cuptoare pentru gătit care putea servi și templului. Dacă a fost așa, nu se explică numărul mare de vase care erau folosite la gătit, descoperite în templu.

La Porolissum, în templu, au fost descoperite așadar un număr mare de vase care puteau și erau folosite la gătit. Este vorba de cea mai mare parte a vaselor ceramice, care sunt incluse în categoria oalelor. Numărul mare a pieselor aparținând acestei forme tipologice îl depășește pe toate

celelalte. Lor li se adaugă străchinile înalte cu torți și cu forma apropiată de cea a oalelor. Pe fundul unor oale și străchini s-au identificat depuneri uleioase, de culoare neagră, infiltrate în pereți, care sunt încă vizibile. La altele sunt vizibile urme de depuneri calcaroase.

Servirea la masă a mâncărilor și băuturilor. Nu se cunoaște nimic în legătură cu această activitate. Datorită cunoștințelor actuale nu se pot face nici măcar presupuneri în acest sens. Numărul de fragmente ceramice ce au aparținut unor vase a căror destinație nu putea fi altul decât cel de servire la masă a unor feluri de mâncare, așadar, este mare. Folosirea lor se făcea numai în contextul consumului alimentar, aspect ce dovedește faptul că în templu se consumau alimente și băuturi.

Putem crede că mâncarea se servea pe mese în străchini înalte mari, mâncarea era consumată în străchini joase, cu fund plat, al căror număr este mare și în vase de tip farfurie. Numărul vaselor din grupa farfuriilor este însă foarte mic, așa că ne putem gândi fie la segregare, fie la o altă utilizare a formei.

Putem, de asemenea, crede că băuturile (aflate la păstrare în vase ceramice de mari dimensiuni) se serveau la masă, în câni de mărime mijlocie și mică și poate în ulcioare. Erau băute din pahare și cupe. În chip paradoxal, cupele și paharele din ceramică sunt foarte puține. În schimb, avem în număr destul de mare cupe și pahare din sticlă.

Tot din sticlă avem câteva străchini mari și vase patrulete în care probabil se țineau și se serveau mirodenii.

Nu se cunoaște ce se întâmpla, unde se aruncau resturile menajere ale banchetelor desfășurate în templu. În diferitele nivele stratigrafice, identificate arheologic, în încăperea A, mai ales, au fost descoperite amestecate atât resturi menajere (oase), cât și fragmente ceramice de la vase de uz comun. Probabil, și în cazul templului, depunerile respective erau în timp nivelate, creându-se astfel un nou nivel de călcare. S-ar putea ca ceea ce am identificat arheologic noi să fie numai, sau mai ales, resturi de la banchetele din ultima fază de funcționare a templului. S-ar putea, deasemenea, ca exteriorul templului să fie gropi menajere, unde se aruncau resturile banchetelor, așa cum se pare existau aceste gropi în cazul templului lui Liber Pater, aflat în apropiere (Matei 1980, 90 - 97, fig. 4).

Practicarea de jocuri nu sunt semnalate în temple. Nu avem nici un fel de informații în legătură cu prezența unor astfel de activități.

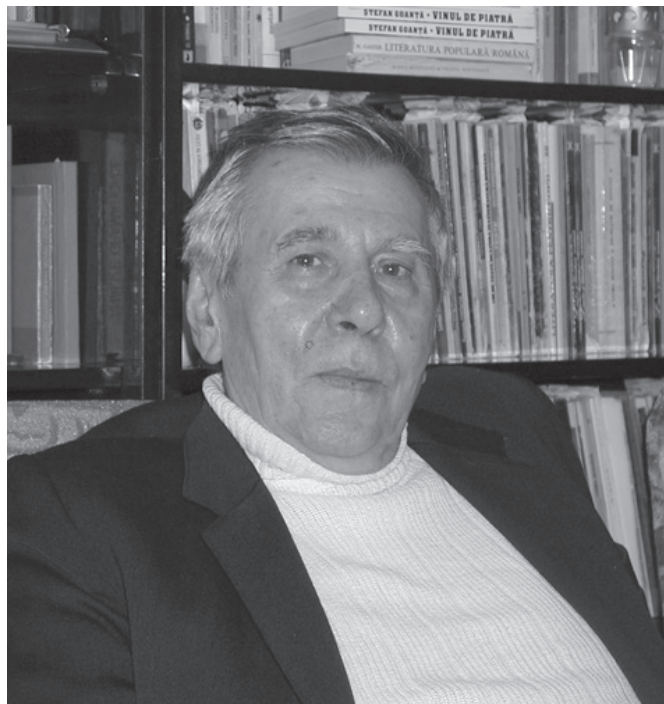
La Porolissum, datele par a fi altele, în legătură cu prezența urmelor care atestă practicarea de jocuri. În interiorul templului lui IOMD au fost identificată prezența a 66 de rondele (*milites*) pentru jocul *ludus militum* sau *ludus latrunculorum*. Prezența lor sugerează că în timpul banchetelor, fie în timpul unor activități legate de cult, se practicau jocurile respective. Nu au fost descoperite table de joc (eventual din ceramică) sau urme ale prezenței acestora. Prezența discurilor ceramice (cioplite din pereți de vase) sau din os strunjit demonstrează, în mod sigur se juca. Nu am găsit analogii, respectiv astfel de piese în inventarul arheologic al altor temple.

Dumitru Gheorghe TAMBA

Serie nouă, Anul VI, Nr. 5 (64), mai 2010

Meditația (V)

Gândul și nemărginirea care a fost, este și va fi dintotdeauna și pentru totdeauna locul lui de trai și de timp în veșnic colind, facultatea noastră primordială, matricea din capătul vremurilor, miezul tezaurului minții umane și furnizorul ei, este și uluiitorul vehicul care ne poartă din veșnicie să scormonim neobosiți în tainele necuprinsului. Știm, ca mobil al procesului de gândire, el stă la baza reflectării lumilor și naturii lumilor în noi, constituie fundamentul cunoașterii cerebrale controlate, însă, ca vis necontrolat al subconștientului, mobil al reveriei, al visării și cu ochii închiși și cu ochii deschiși, trece dincolo de granițele cerebralului și ne oferă, într-o altă manieră, o copleșitoare imagine iluzorie a lumilor într-o multitudine de detalii care de care mai surprinzătoare, aproape imposibil și de imaginat, în care infima noastră ființă își face totuși loc și dialoghează cu nesfârșitul și cu necunoscutul. Sigur, e vorba de o pseudocălătorie, de o pseudocunoaștere, dar ambele proprii omului, o fermecată și fermecătoare aventură care, până la cunoașterea propriu-zisă spre care suntem îndemnați cu binevoitoare îngăduință de însuși Domnul Dumnezeu, Tatăl nostru, ne cufundă într-o tulburătoare meditație, într-un dialog continuu cu necuprinsul, obișnuindu-ne cât de cât cu măreția și neclintirea tainelor în umbra, în uimirea și întru slăvirea cărora trăim. Și ne îmbogățim aflând măcar câte nu știm. De ce, dintotdeauna, s-a zis despre bătrânii rămași în urma tinerilor în privința pașilor făcuți de aceștia în cultură și civilizație, că sunt înțelepți? Pentru că ei au zăbovit în timp asupra întrebărilor esențiale ale vieții și ale lumii, iar cugetarea, meditația i-a dus spre același neînceput și nesfârșit care este Dumnezeu. Nu vorbim, se înțelege, despre cunoaștere și înfăptuire în domeniul vieții materiale, propriu și acesta omului, și care îl înobilează, ci de nevoia mărturisită a sufletului de a pătrunde, de a înțelege în profunzime și de a putea trăi în lumina harurilor cu care Tatăl și-a înzestrat fiii pământului: iubirea, bunătatea, smerenia și toate celelalte. De a le pătrunde și de a le înțelege nu ca lecții predate de dascăl și însușite mecanic, ci ca părți devenite ale ființei tale sufletești și care te desăvârșesc. Să crezi și să-ți iubești aproapele nu pentru că așa am fost dascăliți și așa am hotărât și noi să vrem, ci pentru că aceste simțăminte au devenit părți ale ființei noastre interioare în sfârșit împlinite. Fiindcă sufletul este împlinire, desăvârșire, nu completare, nu un summum de adaosuri fie și de elită, iar împlinirea este lucrarea omului însuși învingător în lupta cu diavolescul care îl înconjoară. Numai izbânda, uneori cu prețul vieții, ca în cazul martirilor și al mucenicilor, în lupta cu răul, ne dă garanția mântuirii, ne îndreptățește să ne numim drept-credincioși și fii ai Domnului. Iar dacă trupul reușește tot mai des s-o ia înaintea sufletului, cumulând și canalizând energiile spre împliniri pământești, nu înseamnă că suntem mai mult ai pământului decât ai cerului, că am apucat deja pe drumul pierzaniei, că toți trăim aspirând numai spre înfăptuiri și mulțumiri lumești tot mai mari în dauna celor ale sufletului. Dar nu suntem toți la fel. Am fost și suntem, atât cei răi, cât și cei buni, înconjurați cu aceeași grijă de Marele Păstor de suflete, dar mulți au rămas răzleți de turmă ori s-au răzlețit pe urmă. *Mare e grădina lui Dumnezeu!* - sintagmă

coborâtă de mulți în derizoriu, dar care reflectă marele adevăr asupra bogăției în oameni a lumii. Rătăcirile însă - câți nu s-au rătăcit și au revenit? - sunt încercări, trepte și praguri de trecut sau de netrecut. Nu la fel de adânc sau mai puțin adânc e înrădăcinată în lăuntrul nostru credința că, fugind după atâtea și atâtea lucruri lumești, fugim, de fapt, de noi înșine, ne îndepărtăm de esența ființei noastre spirituale, hălăduim tot mai năuci (sau indiferenți sau îngropați de vii în pământ, singurul părinte pe care-l recunoaștem) între viață și moarte, fără a înțelege altfel cele două alternative decât ca pe simple acte biologice. Iar pentru cei care știu deja toate acestea și totuși se dăruie prinși în mrejele ademenitoare ale ispitelor, păcatul e mai mare, iar ispășirea mai îndelungă. Numai biruitorii în lupta cu ei înșiși, numai cei care și-au depășit condiția de orbi și de surzi, numai ei pot înțelege ce este începutul fără început, sfârșitul fără de sfârșit, ce este absolutul, ce este Dumnezeu. Vorbim de oamenii a căror ființă spirituală a depășit - fără să atenteze la ea - harnica și iscoditoare ființă pământească, vorbim de acei fericiți în sensul celest al cuvântului *fericire*, dăruiiți cu viața veșnică dintre neînceputul care este adevărul și singurul început și nesfârșitul care e adevărul și singurul sfârșit, timpul și locul în care nemuritorii își vor trăi temerile, nădejtile, bucuriile și tainele omenești. Iar dacă viața și moartea trăiesc frățește una din alta, ca gemenii siamezi, realizând astfel celebrul perpetuum atât de râvnit de mintea umană încolțită, sărăcuța, de necunoscute, Divinitatea, și prin Ea sufletul uman, nu cunoaște moartea, nu cunoaște decât viața eternă.

Și atunci de ce atâtea rătăcirii? E prea grea calea către Domnul? Seria întrebărilor privind cauzele rătăcirilor e, din păcate, tot mai largă. După puterile noastre, vom reveni asupra lor.

Ștefan GOANȚĂ

Caiete Silvane

Visul din vis

Brusc am ațipit în fața monitorului. Bărbia mi-a căzut în piept ca o ancoră. Difícil mă ridic, pe jumătate dezmeticit, și-mi târșăiesc picioarele spre dormitor. Mă întind pe canapeaua veche de patruzeci de ani, recondiționată de Jancsi, prietenul de aceeași vârstă cu mine, tâmplar îndrăgostit de licorile bachice. Prin geamul termopan se aude estompat cupa escavatorului deșertându-și încărcătura în burta basculantei de douăzeci de tone. Se lucrează la schimbarea conductelor de canalizare. S-a blocat pe jumătate circulația autovehiculelor pe strada unde locuiesc din urmă cu exact treizeci și unu de ani și patru luni. Îmi răsucesc trupul pe-o parte gândindu-mă calm la posibilitatea de-a nu mă mai trezi. Mi-am închis ușa metalică de la intrare cu zăvor, pe care nu-l pot accesa cei din afară decât cu instrumente de perforat; unul dintre băieții mei, de exemplu, dacă s-ar alarma că nu mai răspund la telefon și pe mail, sau ar fi anunțați de către vecini că n-am mai fost zărit de câteva zile, iar din apartament duhnește vag a cadavru. Au mai fost astfel de cazuri. Totul e posibil, nu? Ațipesc destul de repede.

Visez.

Sunt acasă, pe strada Unu Mai. Dormitez obosit pe unul dintre cele două paturi din camera părinților. Încăperea este situată către stradă, mărginind trotuarul. Simt că mama e prin preajmă, prin bucătăria încăpătoare, iar tata face zgomot prin curte. Construiește ceva, sau repară. Cum a făcut toată viața. Adorm.

Visez în vis! și, ciudat, sunt conștient de asta. Se face că ne găsim la intersecția dintre piațeta din fața bisericii Reformate Calvinice și strada Libertății. Acolo unde era postată mai demult o Răstignire, ce ținea de Biserica Romano-Catolică. Foarte aproape, în stânga - clădirea Primăriei.

Tata instalează un dulap uriaș, prin dosul căruia oricare dintre noi s-ar putea face nevăzut în cazul unei posibile și nefirești, gândesc, agresiuni. Ceea ce mi se pare straniu e că spațiul dinaintea acestui dulap de sufragerie supradimensionat este interiorul unei încăperi care coincide cu întregul centru al localității. Îl văd pe tata cum

foto: Daniel Săuca

bate cu barosul un țaruș metalic în caldarâmul din calupuri de granit. Mama privește disperată și vociferează. Tata încearcă s-o liniștească. Așa au făcut de când îi știu. Și nu-mi place. Fac eforturi să mă trezesc. Reușesc. Deschid ochiul drept. Cel stâng lăcrimează refuzând să-și ridice pleoapa.

Mă aflu iar în dormitorul părinților mei. Văd perdeaua ondulând ușor în curentul ferestrei întredeschise. Rucsacul meu nou, dotat cu roțile, ce-o fi căutând aici, rezemat de perete, între ușă și soba de teracotă? Aud din stradă zgomot de șantier. Privesc pe fereastră. Siluete cenușii se agită în jurul unui escavator a cărei cupă pătrunde zgomotos și hulpav în mădularele străzii. O strig pe mama. Nu-mi răspunde, dar simt că e prin apropiere. Sunt tânăr. Nu știu nimic despre viitoare-mi soție. Nici despre copii. Sunt acasă, mama e undeva prin casă, pe tata nu-l mai percep. Deodată sunt cuprins de panică. Încerc să mă trezesc. Am impresia că reușesc, dar constat că mă trage cineva sau ceva înapoi în vis. Văd iar fereastra casei, rucsacul nou, cu roțile, soba de teracotă. Neliniștea se intensifică. Fac un efort chinuitor să

revin în dormitorul meu, din apartament. Difícil, foarte lent și difícil reușesc. Privesc în jur. Inima-mi ticăie puternic și accelerat. Camera e inundată de lumina unei după-amieze însorite. De afară se aude îndepărtat zgomotul de șantier. Din barul de la parter, scârțâitul scaunelor pe gresie îmi confirmă deșteptarea.

Lenevosc încă întins. Îmi trec privirea prin încăpere. Doina și părinții mă privesc neutri din tablouri. Rucsacul a revenit la locul său provizoriu, rezemat de perete. Un sentiment ciudat mi se insinuează: Mi-e atât de dor de mama, de tata, de Doina și de copiii noștri, așa cum eram în urmă cu treizeci și cinci de ani! Mi-e dor de copilărie, de adolescență și de prietenii de-atunci, Mircea, Lăcrimioara, Gyuri, Ștefan, Feri, Loti, Florin, Titi... De orașul vechi. De casa pe care au demolat-o comuniștii la doar cinci ani după ce o terminaserăm și n-au construit nimic în loc.

Am devenit melodramatic.

Mă ridic. Nu e prima dată când visez că visez. O fi având vreo semnificație?!

Viorel TĂUTAN (27 aprilie 2010)

Serie nouă, Anul VI, Nr. 5 (64), mai 2010

"Primăvara Poeziei"/ "Költészet Tavazsa" - 10

■ Consiliul Județean Sălaj, Centrul Culturii Tradiționale Sălaj, Editura "Caiete Silvane", Revista de cultură "Hepehupa" și Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău au organizat vineri, 30 aprilie și sâmbătă, 1 mai 2010, a X-a ediție a Festivalului "Primăvara Poeziei". Vineri, 30 aprilie, de la ora 17, în Sala mare de expoziții temporare a secției "Vasile Lucăcel" a Muzeului Județean, a avut loc vernisajul unei expoziții realizate de pictorița Széll Katalin din Oradea, originară din județul Sălaj. În continuare, în prezența unui public mai numeros decât la ediția precedentă, s-a desfășurat tradiționala întâlnire dintre poeții români și maghiari din țară și din străinătate. Sâmbătă, 1 mai, de la ora 10, în sala menționată, a avut loc concursul de recitări, anul acesta sub semnul poezilor Kosztolányi Dezső și Reményik Sándor.

■ În deschiderea manifestării, președintele Consiliului Județean Sălaj, Tiberiu Marc a adresat un foarte scurt mesaj participanților, exprimându-și speranța că scrierile poezilor vor fi "arme sau cărămizi pentru construcțiile viitoare, mereu amânate". Deputatul Seres Dénes s-a declarat mai optimist, și asta pentru că "poezia nu este în criză și nu cunoaște granițe". Președintele Cenaclului "Silvania", Iuliu Suciuc, a apreciat calitatea evenimentului, amintind și de faptul că se împlinesc 20 de ani de când Primăria Zalău a semnat actele de înfrățire cu orașul Szentendre din Ungaria. Toți poeții prezenți la eveniment, precum și cei care au sprijinit, de-a lungul timpului, desfășurarea evenimentului - printre care Tiberiu Marc, Seres Dénes, Fekete András, Csoka Tiberiu, Végh Alexandru, Kiss László - au primit diplome de excelență din partea organizatorilor, reprezentați de Szűke Anna, cea care, de zece ani, ajutată de publicistul Fejér László, de instituțiile menționate și de mulți prieteni, se ocupă de această manifestare. A zecea ediție a "Primăverii Poeziei" a prilejuit și câteva clipe emoționante: un moment de reculegere în memoria celui care a fost scriitorul și artistul Peter Cooper (30 iulie 1950 - 21 ianuarie 2010); sărbătorirea zilelor de naștere ale scriitorilor Viorel Tăutan și Florin Horvath.

■ Expoziția de pictură a orădenței Széll Katalin (născută la Jibou, în 1944) a fost prezentată de criticul Szabó Attila, care a scos în evidență calitățile picturii prezentate. Autoarea, care a avut până acum cinci expoziții personale și a participat la mai multe expoziții colective, atât în țară, cât și în străinătate, spune că plăcerea ei este de a experimenta toate tehnicile artei plastice. Széll Katalin este membră fondatoare a Galeriei "Tibor Ernő" din Oradea, unde îndeplinește funcția de secretară și cronicară. Expoziția de la "Primăvara Poeziei" va fi prezentată și la Jibou,

orașul în care, în urmă cu 40 de ani, pictorița a avut prima expoziție.

■ La această ediție, jubiliară, au fost invitați să participe Balász Tibor (istoric literar, șef de editură, poet, Ungaria); Boda Edit (Cluj); Cristian Contraș (prozator, poet, directorul Centrului Culturii Tradiționale Sălaj); Devecseri Zoltán (poet, Kapuvár, Ungaria); Gujás Márta (poetă, Szentendre, Ungaria); Simone Györfi (poetă, traducătoare, Jibou); Halmosi Sándor (poet, Budapesta, Ungaria); Daniel Hoblea (poet, traducător, redactor-șef Editura "Caiete Silvane", Zalău); Dina Horvath (poetă, Zalău); Kelemen Hunor (ministrul Culturii și Patrimoniului Național, poet); Kiss Lehel (preot, poet, Marghita); Lakatos Mihály (poet, Budapesta, Ministerul Patrimoniului Cultural); Láng Eszter (poetă, critic literar, Debrecen, Ungaria); Marcel Lucaciu (poet, Zalău); Müller Dezső (poet, Lazur, Satu Mare); Viorel Mureșan (poet, Surduc, Sălaj); Olasz Valéria (poetă, Győr, Ungaria); Ion Pițoiu - Dragomir (poet, prozator, Zalău); Daniel Săuca (poet, jurnalist, Zalău); Simonfy József (poet, Satu Mare); Simonfi István (poet, Zalău); Corina Știrb - Cooper (poetă, Zalău); Viorel Tăutan (poet, Jibou); George Vulturescu (poet, director revista "Poesis", Satu Mare). Și cei care nu au ajuns la eveniment, din diverse motive, au fost cuprinși într-o carte editată în cinstea împlinirii a zece ani de desfășurare a festivalului, "Primăvara Poeziei 10" / "Költészet Tavazsa 10", carte apărută la Editura "Caiete Silvane" și Revista "Hepehupa", redactori Daniel Hoblea, Fejér László, traducători Simone Györfi, Ildikó Gabos, Șerban Foartă, Hari László, Gaál Áron, coperta și ilustrațiile Peter Cooper, tehnoredactare Cristian Niculaș, tipar Color Print. Cartea, bilingvă, în română și maghiară, cuprinde cuvinte din partea lui Tiberiu Marc, Fekete András, Seres Dénes și Cristian Contraș, o antologie de versuri a poezilor menționați, un grupaj despre reflectarea în presă, de-a lungul celor zece ani, a festivalului, precum și un album "Primăvara Poeziei". Ca de obicei, a avut loc un recital de poezie, în limba română și în limba maghiară, susținut de poeții din România și din Ungaria prezenți la eveniment. Finalul primei zile a Festivalului a aparținut muzicii și dansului popular, printr-un spectacol realizat de Ansamblul folcloric "Meseșul" condus de Ioan Iluț și Ansamblul "Berekenye" din Cehu Silvaniei. În continuare, reproducem un prim episod din poemele publicate, în limba română și limba maghiară, în cartea "Primăvara Poeziei 10"/"Költészet Tavazsa 10". Traducerile au fost realizate în principal de poeta Simone Györfi.

Daniel SĂUCA

Balázs Tibor

Petronius szavai Poppeához

Az auktorok lámpásai vakították el
ifjonti szemem, hogy átsiklott
rajtad, mikor épp életemet
lapoztam,
aforizmákba és poézisekbe
szublimáltam, miközben leháltam
tested érintése nélkül vagy
negyven esztendőket,
és most, az emberélet útjának
felén, túl önmaguk fényében
sütkérező apóriákon, túl önmaguk
lángjában eléggő ontológiákon,
mitévő legyek én, ki meg nem
láttalak,
oly csendben voltál rabom,
s oly hallgatagon szolgám,
jer fürdömbe:
mezítelen,
és ronts rám!

Petronius către Poppea

O fi fost ochiu-mi prea tânăr orbit
de-a auctorilor lámpașe, de-a trecut
peste tine, când viața mi-o răsfoiam,
sublimându-mă în poesis precum și-n
aforisme, să dorm, cum am putut,
trupul tău, fără să-l ating vreme de
patruzeci de ani
acum, când am trecut
de-a vieții culme,
sătul de aporiile scăldate
în propria lumină,
ori de ontologii
ce-n flăcări se mistuiesc,
ce să mă fac,
eu care
nu te-am văzut
pe tine, roaba-mi tăcută,
și sluga-mi liniștită,
în baie-mi vino:
năvalnic
despuiață!

Boda Edit

Szikrázik szertenevetve

Marszüász bőrében alszom,
gabonaszemem nem ébred, jól
ismert jelek a falon, sokélű fegyver
a lélek. Él a ház körülöttem,
szívárvány hív ki a rétre, sokszor és

sokat öltem, az álmom egyre
mélyebb. Ki tanított a szóra? S
fejszét fogni kezembe? Orcus
csűrét már látom, szikrázik
szertenevetve.

Surâde-n răspăr, scânteiat

Dorm în pielea lui Marsias, nici
bobul de grâu nu mă simte, semne
pline de tâlc în pereți, suflut e o
armă, vai, cu tăişuri multe. Răsufală
toată casa-n jurul meu, Mă cheamă
curcubeiele pe câmp, Însă prea mulți
am ucis și prea des, iar somnul mi-e
tot mai adânc. Cine m-a învățat
cuvântul? Topor să țin, cine mi-a
arătat? Privesc cu jind șura lui Orcus,
Surâde-n răspăr, scânteiat.

Cristian Contraș

Nostalgii clujene

Prietenul meu poetul
mi-a spus că de ieri
pe străzile orașului a început să curgă
un râu
trist și fumuriu
în care înoată pești negri, gânduri și
amintiri.
Nu l-am crezut
așa că m-am trezit dimineața
devreme,
mi-am luat din cuier paltonul, fularul
ghetele de sub pat,
am coborât în fugă scările blocului
și am sărit pe treptele primului
tramvai.
M-am dat jos în centru
am trecut pe lângă celebra cafenea a
artiștilor
transformată acum un an
în birou de schimb valutar
și am ajuns în colțul bulevardului.
Da, era acolo
o spinare cenușie
tremurândă
strecurându-se printre case,
un fluviu tăcut
un șarpe de ceață
o apă tulbure care inundase străzile
orașului
aleile, curțile, sufletele trecătorilor,
în care înotau pești negri, amintiri.
Ai greșit dragul meu poet!
Spuneai că un fluviu negru curge pe

străzile orașului că în el înoată pești
fumurii alături de gânduri și amintiri.
Am fost și eu să-l văd să-l miros
Ai greșit poete!
Fluviul negru e mortar unsuros,
murdar
care ușor,
pe nesimțite
începe să se întărească.
De aceea pășim tot mai greu
de aceea ne slăbesc puterile,
într-o zi ne vom trezi înfipti în beton
ca niște stâlpi de telegraf.
Ca să comunicăm
instalatorii vor trebui să ne lege unii
de alții
cu fire telefonice,
iar în frunte ne vor înșuruba câte-un
neon puternic,
să nu stăm degeaba,
să asigurăm iluminarea orașului
pe timp de noapte.
Poete.

Kolozsvári nosztalgiák

Jóbarátom, a költő
mondta, hogy tegnap óta
az utcákon új patak csordogál
szomorú
s füstszínű
és vizében fekete halak úsznak,
emlékek
és gondolatok.
Nem hittem néki
ezért kora hajnalban felébredtem,
leakasztottam kabátomat a szögéről,
sálat
vettem s bakancsot,
lerohantam a tömbház lépcsőin és
az első villamos lépcsőjére
ugrottam.
Leszálltam a központban,
elhagytam a művészek oly híres
kávészóját,
amelyből épp egy éve
valutaváltót csináltak
s már ott is voltam a sugárút
sarkán.
Ott volt bizony
amolyan szürke tohonya
hátgerincű
valami osont a házak mentén,
halkan hullámozó
ködből szőtt kígyó
zavaros víz öntötte el a város
utcait mind
és minden sétányon és udvaron s a
járókelők lelkeiben
is fekete emlék-halak úszkáltak.
Kedves költőm, de tévedsz!
Azt állítottad, fekete folyam árad
végig a városon,

hogy füstszínű halak úszkálnak
 benne gondolatok és emlékek
 között.
 Én is jártam ott, látni
 És beszippantani.
 De tévedsz, költő!
 A folyam zsíros, koszos habarcs
 csupán,
 mely lassan,
 észrevétlenül
 belénk kérgesedik.
 Azért lépkedünk egyre nehezebben
 és erőnk azért hagy egyre alább,
 egy napon arra ébredünk majd,
 hogy betonba
 szorultunk, mint egy villanypózna.
 Hogy szót válthassunk,
 a szerelők majd telefonhuzalokkal
 kötnek
 egymáshoz,
 és homlokunkba majd neoncsövet
 csavarnak, erőset,
 hogy hasznosak legyünk,
 s a város éjszakai világítását
 így biztosítsuk.
 Te költő.

Peter Cooper

Un poem pe care nu-l vei citi niciodată

Acesta este un poem
 pe care nu-l vei citi niciodată
 pentru că nu-l scriu
 cu adevărat
 dar dacă vei vedea într-o zi o omidă
 sărind printre nori anticipându-și
 aripile
 sau dacă vei auzi o sculptură de
 piatră vorbind impecabil românește
 sau dacă vei observa un râu
 uscându-se cu un prosop
 vei ști despre ce este vorba în acest
 poem pe care nu-l scriu
 pentru că
 dacă tu mă poți iubi toate aceste
 miracole pot fi reale
 eu sunt omida aceea
 și ochii tăi sunt norii printre care zbor
 și capul meu de piatră
 îți va învăța limba
 chiar dacă va trebui să-mi sculpez
 buze noi
 cu fiecare cuvânt
 și râul acela
 sunt lacrimile mele de bucurie
 iar mâneca mea
 prosopul
 absorbindu-l
 înainte ca tu să vezi
 acest poem pe care nu-l scriu
 ci îl trăiesc

Egy vers melyet te soha el nem olvasol

Az a vers ez, melyet majd soha nem
 olvasol hiszen úgy igazán még le
 sem írom
 ám, ha egy napon látnál
 egy szárnyaira váró
 felhők közt szökdécselő lárvát,
 vagy hogyha hallanád
 amint egy kőszobor
 hibátlan román nyelven beszél
 hozzád
 s ha megfigyelnéd, ahogy egy patak
 törölközővel szárítja magát
 megértenéd, miről is szól e vers le
 sem írom tehát
 hiszen

ha te szeretsz valóra válhat mindez
 én vagyok az a nyű
 és szemeid a felhők, melyek közt
 suhanok és kőkemény fejem
 megtanulja majd nyelved,
 még ha mindenik szóval újra
 kell is mintáznom ajkam
 s az a patak
 nem más, mint boldog könnyem
 s kabátom ujja
 a törülő
 amely magába szívja
 még mielőtt meglátnád
 e soha le nem írott versemet
 melyet megélek

Devecseri Zoltán

Bontatlan ég alatt

Máté Imrének

Nem a lombok, nem a fű, de
 anyánk szemén a csillanás, az
 ablakon túl egy kósza ág, a
 bontatlan ég, mikor aláfekszel s
 gondjaid zömét elhagyod...

Kellenek mégis
 a védtelen lombok,
 a percbe pólyált végtelen –
 szemünknek hastáncos lányok
 mell-, far- és csipőzenéje,
 s legkivált éjfélkor
 ha már párunk alszik,
 a fölő polcról:
 Babits Mihály...

Sub cerul ne-nceput

Lui Mate Imre

Nu e-n frunziș nu-i nici în iarbă, în
 ochiul mamei e strălucirea, creangă
 hoinară dincolo de geam, sub cerul
 ne-nceput când te întinzi și lași în
 urma ta al grijiilor noian...
 Câtă nevoie totuși
 de vulnerabilul frunziș,
 de nesfârșitul înfășat în clipă -
 priviri ce devorează baiadere
 săltând lasciv sâni, fund și solduri
 și-n miez de noapte, mai ales
 când cea de lângă tine-a ațipit,
 în raftul de sus de el din nou să dai:
 Babits Mihály...

Gujás Márta

Fejfák, kopjafák

Fejfák, ötvenhat hamut hord hátán
 a 301-es parcellán a hideg fuvallat
 Szürkék az arcok lassan elmaradtak
 a dühödt harcok de a vörös még
 feketén fakadt
 Dideregve daloltam
 a szembe széllel
 szivem megtelt
 már a téllel
 mikor új szám
 íródott az égre
 89 december tünde fénye
 S a romániai opálos fényű
 szabadság híret hirdetnek a
 csicserkői mivesen faragott
 kopjafák.

Semne și cruci

Cincizeci și șase. Cruci o rece
 adiere-n parcela 300 și-l poartă și
 azi cenușă Fețele-s de granit dar au
 rămas în urmă lupte pline de ură
 iar sângereiul curge la fel de negru
 Jealeam cuprins de frig
 cu fața-n vânt
 cu inima preaplină
 cu de iarnă
 când sus, pe cer
 alt număr se înscrise
 decembrie 89 feerie strălucise
 și dau de veste crucile șlefuite care
 prind grai în cimitirul meu de
 libertatea cu raze de opal de pe
 românul plai.

Simone Györfi

Gyémántélesre csiszoltan

Oly régen hozzanóttem a szavakhoz. Forgatom, illesztgetem őket, Ámuló kisgyerekként Ki színes kavicsokkal játszott egyszer S álomkastélyra ébred.

Díszes szavak, szelídek vagy csicsergők Bár nagyravágyók, leesett vállúak. Nemtörődöm-szavak, vagy komolyak. És visszavonhatatlanul A markomból mindörökre kipergők. Mély fájdalommal telítettek néha. Szégyentől égők s önmaguktól didergők.

Ó, egyre jönnek a szavak. Özönlének. Isten tudja, merre tartó eréllyel, Mily mélyről kimart, vádló szenvedéllyel. És felemésztenek.

&

Mára gyöngyházként fénylő, szelíd ékek. Tán szerteajándékozhatnám őket. Gyémántélesre csiszoltan bár, ma tudnám Merre vetném békémet s dalom merre aratnám. Csillagportól meghintett csenddel Maradnék, áhítatos szeretettel.

Precum un diamant

Cuvinte oglindit-am în cuvinte.
Le dau de-a dura și din nou le-ncheg
Eu, țânc mirat
Cu pietre colorate m-am jucat
și-ntr-un castel de vis m-am deșteptat.
Cuvinte falnice, ori blânde, ciripite
Fățarnice și totuși, vai, smerite.
Nepăsătoare uneori, silite.
Din palma-mi se răsfiră spre cele patru zări
Nestingherite.

Câtă durere-ascund și câtă jale Ori de rușine ard și-ngheată-n sine.
Oh, vin cuvintele. Mă cotropesc.
Doar Domnul știe, către ce se-ndreaptă, Sfășietoare, ce patimi deșteaptă. Ofrandă li-s. Ele mă mistuiesc.

&

Azi sidefate străluciri trimit, caline.
Le-aș dărui oricui, în drumul spre

neant. Din pașnice seminte de slove, ghiers culeg -Cuvântul șlefuit, precum un diamant. Și liniște s-ar face. Apoi, în praf stelar Ar pogoři iubirea, înveșmântată-n har.

Halmosi Sándor

Hozzuk magunkkal

az idok mélyéről
a növények szívós puhaságát
és a növények között éltek
minden bántását
és minden bocsánatát.
A tudást, hogy életével játszik
ki érzelmekkel játszik
és a tudást
hogy az élet mélyélésu
és túlélni
csak így tudunk.
A test gyengédsége által.
Ahogy a lélek szövete.

S-aducem dar cu noi

din cumpăna vremii
moliciunea acerbă din plante
și toată jignirea
și toată iertarea celor
care-ntre plante au trăit.

știind că-și pune viața la bătaie
cel care-n joacă, frânge sentimente
știind totuși că viața
e o răpă-adâncă
să supraviețuim
doar așa vom putea.
Prin tandra mângâiere dintre trupuri.
Urzeala sufletelor este ea.

Maria-Patricia Birtocan - pelerinaj în țara metaforei

Pentru cititorii fideli ai revistei "Caiete Silvine", Maria-Patricia Birtocan aproape că nu mai are nevoie de prezentare. La nici optsprezece ani, elevă fiind, ea este autoare a două volume de versuri: *Apă și sânge și Anima Mundi*, ambele apărute în cursul anului 2008, la Editura Pro Transilvania din București, sub îngrijirea lui Tudor Opreș.

La întâlnirea de cenaclu ce a avut loc joi, 1 aprilie a.c., tânăra poeta ne-a citit un grupaj de poeme consistent, din ceea ce va constitui al treilea ei volum, reconfirmându-ne faptul că apropierea ei de Poezie nu ține de orgoliu sau de hazard, ci este urmarea unei certe vocații creatoare.

Iată câteva din opiniile colegilor de cenaclu prezenți pe marginea poeziilor citite de Patricia: "Pe alocuri poezie confesivă. Multă combustie interioară, dar peste adolescență după părerea mea. Poezia ei transmite și suferință. Mici neglijențe care pot fi corectate; remarc o trăire intensă care depășește vârsta" (Imelda Chința); "Metafore fine care se

încadrează pe lirismul fiecărui poem" (Ioan Pop); "Poeme autentice prin trăire, stil, tehnică literară. Apreciez fluența, tonul confesiv, imagistica poemelor. Am remarcat reminiscențe din Blaga și Barbu. Surprinzătoare combinația între profunzime și inocență. Are știința versului, știe să-și construiască poemul, dar apar și stângăcii. Mă bucur să aud o astfel de poezie. Grupaj rotund, coerent. Merită să continue" (Marcel Lucaci); "Poezia ei trebuie judecată dincolo de luminozitatea unora dintre creații, respectiv de dramatismul altora. Influențele livrești nu sunt deranjante, ci topite, incorporate în poezia ei. Are substanță poetică și merită să continue..." (Iuliu Suciu).

Așteptăm cu interes și al treilea volum de poeme al Patriciei Birtocan, fiind încredințați că pelerinajul ei în țara metaforei va fi unul de excepție.

Daniel HOBLEA

Poeme de Maria-Patricia Birtocan

Portret pe două pânze

I

Bunica, noaptea, cântă rugăciuni
Spre un leagăn gol de ceva vreme
Fără să știe că visele din el s-au
Împlinit demult.

Bunica, noaptea, spune cântece de
leagăn
Spre niște icoane din care sfinții au
plecat
Fără să știe că în ele se ascund
Toate tresăririle păianjenului
Pe care l-a pălit ieri cu mâinile goale.

Bunica, noaptea, croșetează limite
universului
Și le întinde peste spatele meu gol

Serie nouă, Anul VI, Nr. 5 (64), mai 2010

Să mă scape de răceală, de febră și de
speranțe
Fără să știe că ceaiul de cucută nu mai
vindecă
De pe vremea când sfinții umblau liberi
pe pământ.

II

Bunicul, dimineața, strânge între
pleoape
Toate necazurile lumii și mi le dă mie
Crezând că sunt bomboane de
ciocolată.

Bunicul, dimineața, sărută pereții
Cu buzele goale și îi îmbrățișează
crezând că
Peste noapte, picioarele lui Iisus au
înghețat de frig.

Bunicul, dimineața, îmi mângâie
creștetul
Și îmi sărută fruntea crezând că sunt
icoana
Pe care a șters-o bunica de lacrimi,
dimineața trecută.

III

Dar bunicul nu știe că bunica trăiește
doar noaptea
Și nici bunica nu știe că bunicul
Trăiește doar dimineața.
Se privesc amândoi în ochi,
Își zâmbesc dinspre o parte înspre alta a

zilei:
Bunicul repară ușa spre infinit, iar
bunica
Tot croșetează liturghii.

Autoportret pe două pânze

I

Tu ai degetele de sticlă
Și ochii de păcură
Aprinși ca niște torțe la sfârșitul
Unui capăt de pod.

Ai buzele albe ca varul
Pe care îl coboram de pe pereți
Pe vremea când credeam poveștile
Cu lebede albe ca pielea ta.

Știi... îmi plăcea rățușca cea urâtă
Pentru că adunase în ea
Toate necazurile lumii...

II

Un pui de om cu vise spânzurate de vid:
Am sufletul de sticlă
Transparent și gol precum cerul la
răsărit.

Am brațele lungi ca mătaniile
De la Înviere și se scurg pe lângă umerii
tăi
Ca niște picături de rouă pline cu sânge.

Caiete Silvine

Știu... aveam cândva puterea
Să-mi refuz durerile pentru că
Deveneau lebede.

III

Dar eu știu că tu culegi totul într-o cupă
ca o inimă
Și tu știi că eu nu vreau să beau din
licoarea zeilor tăi.
Ne convingem unul pe altul cât suntem
de albi
Și buze, cât de multe și de roșii avem
În loc de pleoape.
Stăm amândoi pe un trotuar de asfalt:
Tu îți zbați degetele de sufletul meu
Eu îți colorez pielea cu aripi.

Poem de reînnoire

Sper că acum ești multumit!
Învelită până la os
Îmi mănânc din propria carne,
De ciudă și de durere că
Mi te-am împlântat din nou în
mădular,
Ca pe un cuțit ruginit, iar rugina,
Ah, rugina... mi s-a împrăștiat în sânge.

Prea crud îmi zâmbesc în întuneric
Și mă mânjesc de negrul care-ți curge
din ochi,
De parcă irisul tău a devenit
Un Gange fără capăt.
Mi-e silă până și de bucata de lumină
Care strigă spre mine
"Nu te voi lăsa să cazi!"
Ce îmi pasă mie dacă ea mă lasă? Ea e
singură.
Mie îmi pasă de tine, mai ales atunci
când
Lama cuțitului...

Ah, cuțitul! Îmi intră între vertebre
Și le desparte ca pe
Cojile de portocală.

Te-aș strivi între talpa piciorului și
talpa
Buzei de jos,
Dar călcâiul...
Ah, călcâiul! nu-i mai aparține lui
Ahile.
Cuțitul l-a tăiat.

Aș mușca din tine ca dintr-un măr crud
Dacă aș ști că nu mă vede nimeni și
Aș înota între coastele tale
Doar să știu că nu mă mai împiedică
nimic
Să îți sărut pulsul și venele pe sub
pereți.
Pășesc în golul din ochii tăi de parcă
Aș pași pe scânduri peste un potop care
Ne murdărește claviculele cu sânge

(Poate dacă ți-aș spune că te iubesc,
S-ar duce naibii toate corurile îngerești
din pieptul meu
Și toate zânele care îmi acoperă genele)

Dar pentru că ești, nu o să mai cer
Nimic altceva.

Îmi curg viorile prin vene
Ca ultimul potop de strigăte
De pe vremea
Pustiului

Vorbesc de parcă
Aș ști ce se întâmplă
Între palmele tale
Atunci când pielea coboară vertiginos

Sub 0 grade.

Plâng de parcă nu
Mi-ar fi rușine că
Toată lumea îmi vede lacrimile.

Și rîd.

Rîd așa cum nu am rîs
Vreodată știind
Ce înseamnă să
Cazi într-o mână
Peste hăul cu guri
Și cu buze, fără să înțelegi
Ce înseamnă, de fapt, sărutul.

Azi sunt un om urât
Voi toți cei ce sunteți plini de lumină
Luați pietre în mâini și ucideți-mă

Aruncați cu ele în pieptul meu deschis,
În obrazul meu
drept.
Aruncați-le în buzele mele
Ca florile de vară și peste mâinile care
Nu știu să zdrobească.

(Voi nu mă luați deloc în serios...)
Lumina voastră nu e de murdărit
Cu sânge și suflet,
Lumina voastră e izvorâtă din
lapte și miere, iar eu
curg din pământ ca o piatră.

Sunt curată. Nu tai, nu lovesc, nu
mint, nu
ucid, nu
fur, nu
îmi necinstesc părinții... sunt
albă ca o piatră.

Aruncați cu mine în mine.

Apelul de seară

Parodie

Daniel Hoblea

Megapower

("Caiete Silvane" nr. 63/2010)

Sub pleoape mai porți amintirea
invasiei formelor poetice grație
miilor de materiale
trimise la redacție-
totul și toate

în speranța că vor găsi o cale
de a fi publicate-
în van e acest gând
fiindcă tu le tai cu securea de diamant
pe care orice secretar important
de redacție o are în raniță oricând

nu te sature niciodată
să admiri mușcătura perfectă
a securii și, câteodată,
din această pricină mărunță
multe gâlceve-himere prind contur

cu redactorul-șef-megapower-ul
cum îi zic cei din jur
(ție atunci ți se zbate
pleoapa stângă-nătângă)
și numai și numai manager-ul
culturii să vă-mpace mai poate

(șefule-redactorule,
bunule-călăule,
spre voi curge această
parodie-vie-
de pomină să vă fie !)

Lucian PERȚA

Desene de copil

I

Marea - ca pielea unei femei străină de miresme.
 Ultimul ei cuvânt e adânc și larg.
 Tace sub ploaie. Se lasă pe genunchii de piatră ai orașului pierdut. Goală ca Eva îi sărută obrazul.
 Nu îi va duce de mână copiii de piatră. Mâini neprihănite.
 Corăbii de spaimă sunt oprite în porturi. Nimeni nu le împinge spre ea. Gânduri stranii.
 Peneluri stângace.
 Marea - dorința ta intimă: de a nu tulbura străzile orașului, când treci purtând liniștea ta.

Să curgă albastrul,
 să doară, să alunece,
 să plece departe spre orașul necunoscut.
 Orașul e dintr-o dată sub ape.

Respirația unor clipe
 când numele mării purta orașul peste cuvinte,
 când tritețea ei îl purta peste tristețe,
 când întunericul ei îl purta prin întuneric,
 când ea care îl cunoștea îl striga.
 În câteva dimineți l-a întâmpinat.

II

Iată un cal venit să pască fire de iarbă din desenul tău.
 Tu nu poți desena iarbă;
 plângi dar plânsul nu se transformă în iarbă.
 Nici poemul meu nu e iarbă.

Un fel de oglindă în care intră pe rând arborii. Apoi liniștea frunzelor căzând pe coperta unei cărți, vrând să intre în carte, să fie paginile ei, dar sunt oprite de respirația ta. Nu sunt chipuri, ci numai voci care trădează în noapte frumusețea zânei cu conduri aurii. Privindu-i condurii știi sigur că pe ea nu o

vei putea privi, lasă umbră de aur. Poate fi respirația acestui desen.
 Păienjeni de apă și păienjeni de nisip.
 Ochii orbilor nu se pot deschide.
 Pietrele formează un cor evlavios.
 Ființe îndrăgostite stau ascunse după arbori.

Iată, mirele a venit să sărute mâinile femeii iubite.
 Nu-i poți desena mâinile.

Mirele ți-a arătat o ușă
 pe care scria ceva -
 n-o știi desena.

III

Un ou imens aruncat peste oraș.
 Guri se deschid înfometate.
 Este o singură gură - a tuturor.
 Foamea tuturor se deschide într-o singură foame.

Femei se ridică din iarbă și încep să alerge.

O tânără își așteaptă iubitul,
 e seară,
 pregătește mormântul
 în care vor dormi amândoi.

Un copil privește zile și nopți;
 se privește în toți copacii,
 în toate zilele lui.

IV

Nu poți desena înafara colii de hârtie,
 nu poți gândi înafara ei -
 te lovești de lucruri, de culori, de oamenii care înaintea ta au încercat să picteze cerul pe cer,
 verdele frunzei pe frunză,
 cenușiul orașului peste oraș.
 Tu încerci să pictezi pictorii care au fost înaintea ta,
 încerci să pictezi moartea dar cu stângăcia ta de copil ieși înafara morții.

Priveliștea aceasta este înafara lumii -
 acolo unde cerul poate fi pictat pe o pânză care este chiar cerul.

V

O pasăre albă acoperă tot cerul.
 Cerul se albește, ca și cum toată viața nu am făcut decât să ningem.
 Pasărea se privește în oglinda zilelor noastre:
 dacă zilele sunt albe ca sunetele de clopot
 și înalte, o avalanșă de sunete curate va cădea din timp.
 și dacă n-am nins, și dacă n-am nins, vom ruga pasărea să ne mai lase puțin.
 Despre ninsoare este așa: fulgi albi;
 zăpadă pe care nimeni nu pășeste.
 Despre lumină îți mai aduci aminte?

VI

Un pom fără un braț nu e ca un copil fără un braț. Un pom fără un ochi nu e ca un copil fără un ochi.
 Copilul se grăbește să vadă.
 În desenele lui orașele sunt construite pe insule și nimeni nu ajunge la ele, nimeni nu locuiește în ele.
 Sunt orașe apocaliptice.

Râul stă cu tâmpla lipită de țărnam.
 Apele uruie, se scurg,
 coboară un timp.
 Un oraș fără copii nu e ca o apă fără copii.
 O apă fără copii nu-și vede fiii veacului următor.
 Apa fără copii este oarbă.

Monica PATRICHE

Caiete Silvine

Campania electorală din anul 1990 reflectată în presa sălăjeană (I)

Ne găsim la 20 de ani de la primele alegeri parlamentare și prezidențiale din România de după căderea regimului comunist. Credem că avem depărtarea necesară, în timp, pentru a analiza modul în care s-au desfășurat și pasiunile politice care s-au creat în jurul lor, având în vedere că erau primele alegeri libere, sau cel puțin așa se spunea.

În prezentul studiu ne propunem să evidențiem modul cum au fost reflectate alegerile din 20 mai 1990 în presa sălăjeană. Să observăm, în cadrul propagandei pe care o făceau partidele politice, programele și intențiile lor pentru dezvoltarea ulterioară a țării noastre. De asemenea, dacă a fost o campanie electorală cu adevărat liberă, dacă nu au fost folosite autoritățile de stat de către guvernanți, în detrimentul celorlalte partide politice, procedee folosite și în perioada interbelică.

În colecția ziarului "Graiul Sălajului", pe anul 1990, găsim numeroase articole care se referă la această temă. Astfel, într-un articol al ziarului se publică lucrările unei ședințe importante a Frontului Salvării Naționale (F.S.N.), care la vremea respectivă era organul executiv de conducere al țării, "emanat" în decembrie 1989 și care nu se transformase, încă, în partid politic. În ședința Consiliului F.S.N. din data de 23 ianuarie 1990 s-au dezbătut următoarele probleme: 1). Frontul Salvării și viitoarele alegeri; 2) Măsuri în sprijinul țărănimii și al unităților agricole.

Referitor la participarea Frontului în alegeri, Ion Iliescu subliniază că a fost tot mai insistent solicitat "de numeroși oameni de toate categoriile sociale, să-și definească poziția în legătură cu participarea la alegeri". Aceste solicitări au apărut, se spune într-un comunicat al F.S.N., "mai ales ca urmare a unor opinii, exprimate public, potrivit cărora Frontul Salvării Naționale nu ar trebui să participe la alegeri, ci doar să le organizeze, deoarece el exercită puterea în stat și nu este un partid". Redăm, în continuare, comunicatul, deoarece momentul transformării F.S.N. în partid politic și decizia de a participa la alegeri a fost unul crucial pentru democrația românească de după 1989. Iată ce se spune în comunicatul dat presei: "1. Faptul că Frontul Salvării Naționale exercită puterea în stat nu este incompatibilă cu participarea sa la alegeri. Aceasta este, în orice caz, condiția formațiunii politice care se află la putere.

2. Faptul de a nu fi un partid politic ci un Front, o mișcare de masă, generată de un proces revoluționar, fără structuri rigide de partid, nu este un dezavantaj, ci din contră, poate să devină o virtute, un element pozitiv și dinamic - care, de altfel, apare ca o trăsătură a zilelor noastre: mișcările ecologiste din unele țări occidentale nu constituie un partid și totuși participă la lupta electorală, **Solidaritatea** din Polonia a câștigat alegerile deși nu e partid, iar **Forumurile** din Ungaria, Cehoslovacia, R.D.G., care nu se definesc ca partide, se înscriu, de asemenea, activ, în desfășurarea procesului electoral.

3. Legitimitatea Frontului de Salvare Națională nu poate fi pusă la îndoială de nimeni. Ea a fost dată de revoluția populară. "În discuțiile pe care le-am avut cu numeroși

muncitori, a arătat președintele Ion Iliescu, cu mineri din Valea Jiului, din Maramureș, din mai multe uzine mari din Capitală, reprezentanți ai unor organizații locale ale Frontului ai unor sindicate libere, ai unor organizații de tineret, precum și ai unor partide care au aderat la platforma Frontului, s-a formulat cerința expresă ca Frontul, ca atare, să declare deschis că va participa la alegeri". Noi am fost din primul moment al revoluției împreună cu Frontul și cu el vrem să votăm! - au spus minerii din Valea Jiului.

Frontul de Salvare Națională, ca mișcare, a fost rezultatul procesului revoluționar, este emanația revoluției populare din 22 decembrie. El a preluat conducerea politică a revoluției, s-a situat în fruntea maselor de tineri, muncitori, intelectuali, și împreună cu armata a înfrânt forțele detașamentelor speciale ale securității, ale teroriștilor, asigurând victoria revoluției. Această realitate îl obligă să nu abandoneze amplul proces de reconstrucție democratică pe care le-a pus în mișcare.

Platforma-program elaborată de Consiliul Frontului a întrunit o largă adeziune patriotică. Asumându-și înalta răspundere de a asigura conducerea politică a țării într-o perioadă atât de grea și complicată, Frontul s-a angajat, într-o muncă uriașă de redresare a economiei, a vieții sociale și politice, operă complexă și de lungă durată. Cum ar putea, în aceste condiții, să-și înceteze activitatea o dată cu alegerile și să-și ignore responsabilitatea?

4. Platforma Frontului de Salvare Națională nu e valabilă doar pentru câteva luni, ea vizează o întreagă orientare de perspectivă privind înnoirea societății românești pe plan politic, economic, social și moral. Iar obiectivele privind salvarea națională, realizarea stabilității pe toate planurile nu se epuizează o dată cu alegerile, ci rămân comandamente majore pentru o perioadă mai îndelungată. Fără îndoială însă, această platformă va trebui să cunoască o mai precisă definire, atât pe plan conceptual, cât și concret, îmbrățișând diversele laturi ale vieții sociale. În acest scop, va trebui să se constituie o comisie competentă care să lucreze la elaborarea ei în perspectiva campaniei electorale.

5. Participarea Frontului Salvării Naționale la alegeri nu este o chestiune de ambiții personale, ci o chestiune de principiu, de interes național, pentru promovarea unei platforme politice care urmărește unirea forțelor active ale țării în jurul unor țeluri fundamentale ale înnoirii și propășirii României".

Pornind de la aceste considerente, președintele Ion Iliescu a spus: "Eu aș afirma că participarea Frontului în alegeri, ca factor de echilibru național, este în interesul chiar și al unor partide politice care se prezintă ca adversare ale Frontului Salvării Naționale. Pe baza tuturor acestor argumente, supun dezbaterii și aprobării consiliului hotărârea de a participa la alegeri".

Luând în considerație discuțiile din ședința precedentă a Consiliului F.S.N., Comisia legislativă a definitivat proiectul Legii electorale. El a fost prezentat partidelor politice și altor formațiuni interesate, urmând ca după aceea să fie dat

publicității și supus dezbaterii publice. Proiectul de lege prevede măsuri care să asigure caracterul liber și obiectiv al desfășurării alegerilor. În cadrul ședinței, Ion Iliescu a precizat: "Pentru a dovedi buna noastră credință, dorința de a asigura un caracter cât mai obiectiv desfășurării alegerilor, propun să declarăm din partea Consiliului Frontului Salvării Naționale că suntem gata să primim în perioada alegerilor un grup de observatori ai O.N.U., care să observe respectarea regulilor procedurale de desfășurare a alegerilor. La timpul potrivit urmează să se facă demersul necesar la Secretariatul General al O.N.U."¹.

Referitor la data în care să aibă loc aceste alegeri s-a stabilit că în luna aprilie acestea nu se puteau organiza, deoarece timpul era prea scurt. A fost stabilită ziua de 20 mai. Tot în legătură cu campania electorală s-a propus elaborarea unui decret privind subvenționarea de către stat a formațiunilor politice, dar cu prevederea de a nu folosi alte fonduri și mijloace materiale din străinătate. Aici se lovea, bineînțeles, în candidaturile lui Ion Rațiu și Radu Câmpeanu. Se făcea, totodată, un apel pentru o campanie electorală civilizată, "bazată pe o confruntare loială de programe, idei, puncte de vedere și care, în final, să asigure alegerea în forumurile reprezentative ale statului a unor oameni de calitate, de competență recunoscută, cu autoritate morală, devotați intereselor țării, ale poporului".

S-a trecut la vot și cu 128 de voturi pentru, 8 contra și 5 abțineri s-a luat decizia participării Frontului la alegeri².

În urma publicării acestui comunicat al C.F.S.N. în presa sălăjeană începe practic campania electorală și aici.

Pe data de 1 februarie 1990 se constituie la nivel național Consiliul Provizoriu de Uniune Națională, în urma "tratativelor" cu partidele politice. În cadrul C.P.U.N.-ului au fost incluși și câte 3 membri ai partidelor constituite până la acea dată. Frontul Salvării Naționale se transformă în partid și dispunea de 50% în cadrul C.P.U.N., restul de 50% fiind împărțit între celelalte partide politice³. Zarurile erau aruncate.

Ziarul "Graiul Sălajului" informa populația că a fost adoptată legea electorală, iar pe data de 20 martie începea, oficial, campania electorală. În acest sens, se făcea un apel către populație pentru o campanie electorală civilizată, în memoria eroilor revoluției: "Să ne pregătim pentru ea, să dăm dovadă că mersul spre democrație ne este propriu, că ideile revoluției din Decembrie ne luminează judecata minții, care ne va șopti mereu că cei morți nu s-au jertfit pentru putere, ci pentru libertate"⁴.

Se înființează o rubrică specială intitulată "Tribuna partidelor politice". Pentru început se dă lista partidelor politice care aveau filiale în județul Sălaj⁵.

Încă înainte de începerea campaniei electorale apar unele polemici și pamflete în acest ziar. Astfel, profesorul Dumitru Chezan publică următorul pamflet politic: "Zis-a Domnul: Să fie lumină! A venit F.S.N.-ul și s-a făcut lumină. Zis-a Domnul: Să fie întuneric. Au apărut, ca din senin, "partidele istorice" și totul a intrat în beznă"⁶.

Acest pamflet atrage reacția vehementă a profesorului de istorie Ion Ivănescu din Jibou, care publică, tot în "Graiul Sălajului", articolul "Să nu falsificăm istoria". El subliniază că după cunoștințele lui religioase, în Biblie nu există afirmația că Domnul ar fi spus să se facă întuneric. Dar ceea ce îl supăra

și întrista, totodată, mai mult, pe profesorul Ivănescu erau cunoștințele profesorului Chezan despre Istoria Românilor. Amintește, apoi, că partidele istorice au o vechime de peste 100 de ani, sunt partidele care au făcut Mare Unire de la 1 Decembrie 1918, iar activitatea lor a fost brutal interzisă de către regimul comunist. Corneliu Coposu, spune el, sălăjean de origine și mulți alții, "mâncau la Aiud, la Gherla, la Midia și Sighet mămăligă mucegăită, în timp ce o parte din noi, privilegiații, bine plătiți, ne îmbujoram obraji cu bunătăți din Kelerul partidului". Mărturisește că și el în calitate de profesor de istorie a fost nevoit să falsifice istoria "sînt vinovat de falsificarea istoriei - spune el - și am mărturisit-o judecătorilor mei (elevilor -n.n.)" dar "măcar acum să spunem adevărul".

În finalul articolului, profesorul Ivănescu subliniază că el nu era nici țărănist, nici liberal, ci era "pentru unitate și

Astăzi, Partidul Național Țărănesc — creștin și democrat —

● Președintele P.N.T.: Corneliu COPOȘU (născut în comuna Bobota, jud. Sălaj). A zăcut aproape 18 ani în temnițele lui Gheorghiu-Dej și Ceaușescu.

● Comitetul Județean Provizoriu al P.N.T. își are sediul în Zalău (str. 30 Decembrie, nr. 2) și este format din domnii: Vasile Pop — președinte, Aurel Gavrea și Ioan Poenaru — vicepreședinți, Mircea Bărdas — secretar; alți membri.

● Scurt istoric: la sfîrșit în 1869, în Transilvania, sub numele de Partidul Național, în perioada marilor frămîntări de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, care-și aveau drept scop recunoașterea drepturilor românilor ardeleni și unirea lor cu România, Partidul Național Român fiind stegarul acestei lupte. După înfăptuirea Unirii din 1918, s-a unit cu Partidul Țărănesc din vechiul regat sub numele de Partidul Național Țărănesc, al cărui lider, pînă în 1947, va fi Iuliu Maniu. Este desființat în 1947, frunțașii lui, cu miile, murind în temnițele comuniste.

Redăm **OBIECTIVELE** mai importante, **PRINCIPALELE** de bază ale programului acestui partid în actuala campanie electorală.

● Instaurarea unui stat de drept cu strictă respectare a legalității, în cadrul unui regim politic constituțional, bazat pe libertate individuală, democrație pluralistă, descentralizare administrativă, alegerea liberă prin vot secret a organelor de conducere centrale și locale, separarea celor trei puteri în stat: legislativă, executivă și judecătorească; instituirea referendumului ca formă supremă de decizie în problemele de importanță națională.

● Libertatea cuvîntului, presei și tuturor mijloacelor de transmitere a ideilor și informațiilor; asigurarea drepturilor și libertăților fundamentale politice și sociale, prevăzute în Carta Drepturilor Omului a Națiunilor Unite, Tratatul de la Helsinki, precum și a tuturor convențiilor internaționale la care va adera statul român, pentru toți cetățenii, indiferent de naționalitate sau credință religioasă; promovarea unei politici externe realiste, care să corespundă formației culturale și aspirațiilor poporului nostru de națiune europeană, ținînd cont de situația geo-politică a țării; se va trece treptat la economia de piață, înțelegînd prin aceasta libertatea fiecărui producător (agricol, zootehnic, industrial etc.) de a-și adapta activitatea în funcție de cererile consumatorilor, ținînd cont de posibilitățile sale de producție.

● Nucleul de organizare a agriculturii îl va constitui GOSPODĂRIA INDIVIDUALĂ ȚĂRĂ-

NEASCA. Pămîntul ce aparține cooperativelor agricole de producție va fi redat țăranilor în proprietate personală și în folosință veșnică și vor fi ajutați să-și procure mijloacele necesare.

● La stabilirea suprafeței loturilor acordate se vor avea în vedere forma de relief, natura terenului, calitatea solului, numărul total al solicitanților îndreptățiți să primească teren, suprafețele de teren disponibile în zonă (incluzînd în afara cooperativelor și întreprinderilor agricole proprietate de stat, dacă este cazul); se vor acorda, în deplină proprietate, suprafețe destinate să asigure un trai îmbelsugat fiecărei familii, dar care nu trebuie să depășească în total capacitatea de muncă a acesteia, în condiții de înzestrare a proprietarului cu mașini și unele mecanice, procurate pe baza unor credite de lungă durată; la cererea membrilor unei cooperative agricole de producție se va putea menține proprietatea în colectiv a terenurilor și a mijloacelor de producție aferente celei revin.

● Mica industrie va fi transferată în întregime în sectorul particular; înființarea de întreprinderi noi va fi încurajată de stat prin acordarea de credite și printr-o politică rațională a impozitelor; se va organiza trecerea treptată a industriei mijlocii în proprietatea particulară, ca societăți pe acțiuni, proprietatea muncitorilor, sau asociații mixte; marile industrii de interes național vor fi menținute în proprietatea statului, dar vor fi organizate ca întreprinderi autonome (după modelul antebelic al Regiilor Autonome); vor fi create întreprinderi mixte cu participare de capital străin menținînd în limite care să asigure dreptul de decizie a părții române.

● Activitatea comercială se va desfășura pe bază de inițiativă și de liberă concurență.

● Promovarea sindicatelor libere, neafiliate nici unui partid politic, menite să apere cu adevărat drepturile profesionale și sociale ale muncitorilor.

● Generalizarea regimului de lucru de 40 ore pe săptămînă.

● Libertate deplină creației intelectuale. Scoaterea culturii și așezămintelor care o reprezintă de sub influența ideologiilor politice.

● Reorganizarea învățămîntului și vieții culturale pe baze umaniste și democratice, autonomie universitară. Un sistem democratic de instruire și educație pentru întregul tineret și sprijinirea acestuia printr-un sistem de burse și contracte în țară și străinătate.

● Introducerea tradiției și istoriei naționale ca suport moral în educația militară.

ANUNȚ

Întreprinderea de Industrializare a Laptelui Sălaj

cu sediul în Șimleu Silvaniei, str. Tudor Vladimirescu nr. 26, județul Sălaj, SCOATE LA CONCURS toatele posturi:

- UN POST ȘEF BIROU FINANCIAR CONTABIL
- UN POST ECONOMIST PREȚ COST ÎN CALEA BIROULUI FINANCIAR CONTABIL
- UN POST DE REVIZOR CONTABIL PRINCIPAL LA COMPARTIMENTUL C.F.I. AL UNITĂȚII

Condițiile pentru ocuparea posturilor sînt cele prevăzute de Legea nr. 12/1971.

CONCURSUL va avea loc în data de 10 aprilie la sediul întreprinderii din Șimleu Silvaniei, oraș dimineața.

INFORMAȚII suplimentare se primesc zilnic la compartimentul personal-învățămînt al unității, 74848.

Întreprinderea Județeană pentru Legume și Fructe Sălaj — Zalău anunță concurs

pentru ocuparea postului de

- DIRECTOR COMERCIAL

Condițiile de studii și vechime sînt cele prevăzute de Legea nr. 12/1971 și Legea nr. 57/1974

Concursul va avea loc la data de 10 aprilie la sediul I.L.F. din B-dul Mihai Viteazul nr. 208

RELĂȚII SUPLEMENTARE la telefon 208 terior 50.

ANUNȚ

armonie națională”.

Într-un alt număr al ziarului, scriitorul sălăjean Ștefan Goanță publică articolul "Alegeri", în care face apel la reabilitarea acestui cuvînt, la compararea și cântărirea, cu grijă, a numeroaselor oferte electorale: "Să reabilităm acest cuvînt atît de mutilat! Ani de zile am "ales" (pe cei aleși), am "votat" (pe cei numiți), am răbdad deasupra capului prapuri blestemați ai lozincilor și haitelor de tablouri, am fost "pentru" cînd de fapt eram numai pentru ... contra. "Votam", și dacă eram hărnicii din spate puteam ajunge și frunțași la vot! Curios că încă nu se pusese și aici problema depășirii planului. Era singurul domeniu "înghetât" la neolocventul sută la sută. Dar dacă mai dura epoca ... și iată-ne acum în fața cuvîntului atît de dilematic: alegeri. Ce vom face? Cu cine? ... Nu mai e vorba despre ce votează fostul tovarăș din noi, ci de ce votăm noi înșine, oamenii. Trebuie citit, cumpănit, ales cu grijă. Toți sînt ai noștri, dar care e cel mai al meu? Grea treabă! Dar nu-i nimic, de o viață întregă jindim după acest atît de omenesc cuvînt de greutate. Cum să ne dăm în lături tocmai de la fapta care ne statuează demnitatea și mîndria de om liber! O vom face și pe aceasta - concluzionează Ștefan Goanță - și încă bine”.

În conformitate cu prevederile articolului 31 din Decretul-Lege nr. 92 pentru alegerea Parlamentului și a Președintelui României, în data de 31 martie 1990 și în Sălaj s-a procedat la desemnarea celor 3 judecători pentru Biroul electoral al Circumscripției nr. 32 Sălaj. Președinte a fost ales Boariu Ioan,

iar ca membrii, Hârza Benedict și Georgescu Brîndușa.

Biroul urma să fie completat cu încă 6 membrii, reprezentanți ai partidelor politice, desemnați în ordinea descrescătoare a numărului de candidați pe care formațiunile politice i-au propus.

În articolul "Campanie în week-end" se face o radiografie a scenei politice din țară și acțiunile electorale întreprinse de către partidele politice, nu mai puțin de 70 la număr. "Ultimul sfîrșit de săptămînă, - se spune în articol - a fost marcat de mai multe reuniuni naționale, care au început vineri cu cea a Mișcării Ecologice și a Partidului Social Democrat și s-au terminat cu ale Frontului Salvării Naționale, Liber Schimbătorilor și Comunității rușilor-lipoveni”.

Pe data de 9 aprilie are loc, la Zalău, ședința Consiliului Județean Provizoriu de Uniune Națională. Printre altele, a fost abordată și problema organizării mitingurilor electorale.

Printr-un comunicat de presă, Frontul Salvării Naționale Sălaj informează cetățenii județului care doresc să susțină candidatura lui Ion Iliescu la funcția de președinte al României că pot depune semnăturile, conform art. 11, al. 3 din Legea electorală la sediul partidului din Zalău, care se afla chiar sub redacția ziarului "Graiul Sălajului”.

Într-un alt articol de presă, intitulat "Din Campania electorală. Simple consemnări", scriitorul Ștefan Goanță realizează o serie de interviuri în municipiul Zalău, pe data de 17 aprilie. Trecînd, probabil "întâmplător" pe lângă sediul F.S.N. din Zalău, care se afla în aceeași clădire cu redacția ziarului

"Graiul Sălajului", jurnalistul amintit a observat "o aglomerație neobișnuită". Erau susținătorii lui Ion Iliescu, care veniseră să semneze pentru candidatura lui la președinție. Jurnalistul spune că a realizat acest interviu, cu o singură întrebare: De ce domnul Ion Iliescu?. Mai menționează că interviul l-a realizat "în spiritul unei practici jurnalistice absolut neutre". Dacă este așa, se pun atunci două întrebări: De ce întrebarea se referă doar la Ion Iliescu și nu la toți candidații? sau de ce nu a realizat un alt interviu cu părerea cetățenilor față de ceilalți candidați? Nu era cumva o propagandă oarecum mascată pentru Ion Iliescu?

În interviu este redată "părerea" a 14 persoane din orașul Zalău, profesori, funcționari, muncitori etc. anunțându-se la final că în acea zi s-au strâns 800 de semnături pentru Ion Iliescu și orele între care se mai puteau depune aceste semnături de susținere¹³.

În data de 22 aprilie 1990, orele 24, a expirat termenul de depunere a candidaturilor pentru funcția de președinte al României, fapt anunțat și de ziarul sălăjean, care publică și lista candidaților la președinție: Ion Iliescu, din partea Frontului Salvării Naționale, Radu Câmpceanu, din partea Partidului Național Liberal și Ion Rațiu, din partea Partidului Național Țărănesc - creștin și democrat¹⁴.

Tot în acest număr găsim publicată lista candidaților pentru cele două mandate de senator, la Sălaj. În cursă s-au

înscris 27 de candidați, din partea a 12 partide politice și independenți, de diferite profesii, de la ingineri, la muncitori, de la profesori și juriști, la preoți.

În următorul număr al ziarului este publicată și lista candidaților pentru Adunarea Deputaților. Aici avem nu mai puțin de 70 de candidați, pentru cele patru mandate de deputați ai Sălajului. În cursa electorală s-au înscris nu mai puțin de 19 formațiuni politice și câțiva independenți, sau fără partid, cum spuneau unii. Totodată, erau publicate și secțiile de votare pentru locuitorii municipiului Zalău¹⁵.

(Continuare în nr. viitor)

Marin POP

Note:

1. *Graiul Sălajului*, nr. 8, 24 ianuarie 1990
2. *Ibidem*
3. Idem, nr. 11, 3 februarie 1990
4. Idem, nr. 30, 17 martie 1990
5. Idem, nr. 32, 21 martie 1990
6. Idem, nr. 10, 31 ianuarie 1990
7. Idem, nr. 12, 7 februarie 1990
8. Idem, nr. 38, 29 martie 1990
9. Idem, nr. 43, 5 aprilie 1990
10. Idem, nr. 46, 10 aprilie 1990
11. *Ibidem*
12. Idem, nr. 50, 14 aprilie 1990
13. Idem, nr. 52, 19 aprilie 1990
14. Idem, nr. 55, 24 aprilie 1990

- PAUL SĂLAJULUI

27 ianuarie 1990 — Pagina 3

LA 20 MAI - ALEGERILE

Comunicat din partea Consiliului Frontului Salvării Naționale

Marți, 23 ianuarie 1990, a avut loc o sesiune a Consiliului Frontului Salvării Naționale.

În această sesiune s-au aflat următoarele: 1. Desfășurarea campaniei electorale; 2. Măsurile în sprijinul țărănimii și al agriculturii agricole.

Președintele Ion Iliescu a arătat că, în ultima vreme, Frontul a fost tot mai solicitat, de către numeroși oameni de toate categoriile sociale, să definească poziția în legătură cu participarea la alegeri. Aceste solicitări au apărut mai ales ca urmare a unor opinii, exprimate public, potrivit cărora Frontul Salvării Naționale este o forță care trebuie să participe la alegeri, întrucât el este cel care le organizează, deoarece el este cel care are puterea în stat și nu este un simplu mijloc în legătură cu această importanță, întrucât problema s-au prezentat următoarele:

1. Frontul Salvării Naționale nu este o mișcare de masă, ci o mișcare de elită, care nu poate fi un partid, deoarece este incompatibil cu participarea la alegeri. Aceasta este, în orice caz, convingerea noastră politică care se opune la participarea la alegeri.

2. Frontul Salvării Naționale nu este o mișcare de masă, ci o mișcare de elită, care nu poate fi un partid, deoarece este incompatibil cu participarea la alegeri. Aceasta este, în orice caz, convingerea noastră politică care se opune la participarea la alegeri.

3. Frontul Salvării Naționale nu este o mișcare de masă, ci o mișcare de elită, care nu poate fi un partid, deoarece este incompatibil cu participarea la alegeri. Aceasta este, în orice caz, convingerea noastră politică care se opune la participarea la alegeri.

4. Frontul Salvării Naționale nu este o mișcare de masă, ci o mișcare de elită, care nu poate fi un partid, deoarece este incompatibil cu participarea la alegeri. Aceasta este, în orice caz, convingerea noastră politică care se opune la participarea la alegeri.

5. Frontul Salvării Naționale nu este o mișcare de masă, ci o mișcare de elită, care nu poate fi un partid, deoarece este incompatibil cu participarea la alegeri. Aceasta este, în orice caz, convingerea noastră politică care se opune la participarea la alegeri.

6. Frontul Salvării Naționale nu este o mișcare de masă, ci o mișcare de elită, care nu poate fi un partid, deoarece este incompatibil cu participarea la alegeri. Aceasta este, în orice caz, convingerea noastră politică care se opune la participarea la alegeri.

7. Frontul Salvării Naționale nu este o mișcare de masă, ci o mișcare de elită, care nu poate fi un partid, deoarece este incompatibil cu participarea la alegeri. Aceasta este, în orice caz, convingerea noastră politică care se opune la participarea la alegeri.

8. Frontul Salvării Naționale nu este o mișcare de masă, ci o mișcare de elită, care nu poate fi un partid, deoarece este incompatibil cu participarea la alegeri. Aceasta este, în orice caz, convingerea noastră politică care se opune la participarea la alegeri.

9. Frontul Salvării Naționale nu este o mișcare de masă, ci o mișcare de elită, care nu poate fi un partid, deoarece este incompatibil cu participarea la alegeri. Aceasta este, în orice caz, convingerea noastră politică care se opune la participarea la alegeri.

10. Frontul Salvării Naționale nu este o mișcare de masă, ci o mișcare de elită, care nu poate fi un partid, deoarece este incompatibil cu participarea la alegeri. Aceasta este, în orice caz, convingerea noastră politică care se opune la participarea la alegeri.

11. Frontul Salvării Naționale nu este o mișcare de masă, ci o mișcare de elită, care nu poate fi un partid, deoarece este incompatibil cu participarea la alegeri. Aceasta este, în orice caz, convingerea noastră politică care se opune la participarea la alegeri.

12. Frontul Salvării Naționale nu este o mișcare de masă, ci o mișcare de elită, care nu poate fi un partid, deoarece este incompatibil cu participarea la alegeri. Aceasta este, în orice caz, convingerea noastră politică care se opune la participarea la alegeri.

13. Frontul Salvării Naționale nu este o mișcare de masă, ci o mișcare de elită, care nu poate fi un partid, deoarece este incompatibil cu participarea la alegeri. Aceasta este, în orice caz, convingerea noastră politică care se opune la participarea la alegeri.

14. Frontul Salvării Naționale nu este o mișcare de masă, ci o mișcare de elită, care nu poate fi un partid, deoarece este incompatibil cu participarea la alegeri. Aceasta este, în orice caz, convingerea noastră politică care se opune la participarea la alegeri.

15. Frontul Salvării Naționale nu este o mișcare de masă, ci o mișcare de elită, care nu poate fi un partid, deoarece este incompatibil cu participarea la alegeri. Aceasta este, în orice caz, convingerea noastră politică care se opune la participarea la alegeri.

16. Frontul Salvării Naționale nu este o mișcare de masă, ci o mișcare de elită, care nu poate fi un partid, deoarece este incompatibil cu participarea la alegeri. Aceasta este, în orice caz, convingerea noastră politică care se opune la participarea la alegeri.

17. Frontul Salvării Naționale nu este o mișcare de masă, ci o mișcare de elită, care nu poate fi un partid, deoarece este incompatibil cu participarea la alegeri. Aceasta este, în orice caz, convingerea noastră politică care se opune la participarea la alegeri.

18. Frontul Salvării Naționale nu este o mișcare de masă, ci o mișcare de elită, care nu poate fi un partid, deoarece este incompatibil cu participarea la alegeri. Aceasta este, în orice caz, convingerea noastră politică care se opune la participarea la alegeri.

19. Frontul Salvării Naționale nu este o mișcare de masă, ci o mișcare de elită, care nu poate fi un partid, deoarece este incompatibil cu participarea la alegeri. Aceasta este, în orice caz, convingerea noastră politică care se opune la participarea la alegeri.

nizații locale ale Frontului, ai unor sindicate libere, ai unor organizații de tineret, precum și ai unor partide care au aderat la platforma Frontului, s-a formulat cerința expresă ca Frontul, ca atare, să declare deschis că va participa la alegeri. Ei nici nu înțeleg cum s-ar putea ca Frontul să nu participe la alegeri. Noi am fost din primul moment al revoluției împreună cu Frontul și cu ei vrem să votăm! — au spus minerii din Valea Jiului.

Frontul de Salvare Națională, ca mișcare, a fost rezultatul procesului revoluționar, este emanția revoluției populare din 22 decembrie. El a preluat conducerea politică a revoluției, s-a situat în fruntea maselor de tineri, muncitori, intelectuali, și împreună cu armata a înfruntat forțele detașamentelor speciale ale securității, ale teroriștilor, asigurând victoria revoluției.

Acastă realitate îl obligă să nu abandoneze amplul proces de reconstrucție democratică pe care l-a pus în mișcare.

Platforma-program elaborată de Consiliul Frontului a intrunit o largă adesiune patriotică. Asumându-și înalta răspundere de a asigura conducerea politică a țării într-o perioadă atât de grea și complicată, Frontul s-a angajat, într-o muncă uriașă de salvare națională, de redresare a economiei, a vieții sociale și politice, operă complexă și de lungă durată. Cum ar putea, în aceste condiții, să-și înțeleze activitatea o dată cu alegerile și să-și ignore responsabilitatea?

4. Platforma Frontului de Salvare Națională nu e valabilă doar pentru câteva luni, ea vizează o întreagă orientare de perspectivă privind înnoirea societății românești pe plan politic, economic, social, moral. Iar obiectivele privind salvarea națională, realizarea stabilității pe toate planurile nu se epuizează o dată cu alegerile, ci rămân comandanțe majore pentru o perioadă mai îndelungată. Fără îndoială însă, această platformă va trebui să cunoască o mai precisă definire, atât pe plan conceptual, cât și concret, îmbrățișând diversele laturi ale vieții sociale. În acest scop, va trebui să se

constitue o comisie competentă care să lucreze la elaborarea ei în perspectiva campaniei electorale.

5. Participarea Frontului Salvării Naționale la alegeri nu este o chestiune de ambiții personale, ci o chestiune de principiu, de interes național, pentru promovarea unei platforme politice care urmărește unirea forțelor active ale țării în jurul unor temelii fundamentale ale înnoirii și propagării României.

Pornind de la aceste considerente, președintele Ion Iliescu a spus: „Eu așa afirm: că participarea Frontului la alegeri, ca factor de echilibru național, este în interesul țării și al unor partide politice care se prezintă ca adversare ale Frontului Salvării Naționale. Pe baza tuturor acestor argumente, supun dezbaterii și aprobării consiliului hotărârea de a participa la alegeri”.

Într-o discuție deosebită din sesiunea precedentă a consiliului, Comisia legislativă a definitivat proiectul Legii electorale, care va fi prezentat spre consultare în cursul acestei săptămâni partidelor politice și altor formațiuni interesate, urmând ca după aceea să fie dat publicității și supus dezbaterii publice.

Proiectul de lege prevede măsuri care să asigure caracterul liber și obiectiv al desfășurării alegerilor.

În cadrul sesiunii, domnul Ion Iliescu a precizat:

„Pentru a dovedi buna noastră credință, dorința de a asigura un caracter cât mai obiectiv desfășurării alegerilor, propun să declarăm din partea Consiliului Frontului Salvării Naționale că simțim gata să primim în perioada alegerilor un grup de observatori ai O.N.U., care să observe respectarea rezultatelor procedurale de desfășurare a alegerilor. La timpul potrivit urmează să se facă demersul necesar la Secretariatul General al O.N.U.”.

În ce privește programarea alegerilor, după cursul propunerilor primite din partea diverselor partide și ținând seama de timpul scurt care a mai rămas, ceea ce face practic imposibilă organizarea lor în cursul lunii aprilie,

s-a propus fixarea alegerilor pentru ziua de 20 mai. O amânare mai mare nu este posibilă. Trebuie să se treacă spre structuri mai stabile, deoarece nu se poate continua guvernarea în situație de provizorat.

În legătură cu campania electorală, s-a propus să se elaboreze un decret privind subvenționarea de către stat a formațiunilor politice, prevăzând, totodată, interzicerea utilizării de fonduri și mijloace materiale din străinătate.

Totodată, s-a lansat chemarea către toate formațiunile politice pentru a asigura o campanie electorală civilizată, bazată pe o confruntare loială de programe, idei, puncte de vedere și care, în final, să asigure alegerea în forumurile reprezentative ale statului a unor oameni de calitate, de competență recunoscută, cu autoritate morală, devotați intereselor țării, ale poporului.

A urmat o discuție amplă. S-a trecut apoi la vot.

Cu 128 voturi pentru, 8 contra, 5 abțineri, Consiliul a hotărât participarea Frontului Salvării Naționale la alegeri.

Consiliul a votat cu 139 voturi pentru, nici un vot contra și 2 abțineri, amânarea alegerilor prevăzute inițial să aibă loc în luna aprilie pentru data de duminică, 20 mai a.c.

Reglementarea subvenționării campaniei electorale a partidelor de către stat și interdicției primirii de subvenții din străinătate a fost aprobată de consiliu cu 139 voturi pentru și 2 abțineri.

Pentru acceptarea de observatori din partea O.N.U. în vederea supravegherii aspectelor tehnice, procedurale, ale desfășurării alegerilor au votat 135 de membri ai consiliului, 4 contra și 2 s-au abținut.

La al doilea punct al ordinii de zi s-au prezentat unele propuneri ale guvernului privind măsuri în sprijinul țărănimii, prin alocarea de fonduri în folosință îndelungată. Totodată, au fost făcute cunoscute unele măsuri de natură economic-financiară în beneficiul țărănimii și al unităților agricole, cooperatiste și de stat.

Valențe discursive ale figurilor de stil (II)

4. Recurența este cea care, în mod evident, realizează, în primul catren, continuitatea: substantivul "cheie" apare de trei ori explicit și de două ori prin pronumele ("ce" și "o") cu rol anaforic, adverbul temporal "aseară" (cu rol deictic, fiind marcă a enunțării și care trimite la o temporalitate construită discursiv) apare de două ori, verbul "a pierde", de asemenea, de două ori.

Odată cu primul vers, este introdusă explicit subiectivitatea unui agent uman (eul poetic, enunțiator, conștiință ce reflectă lumea) marcată mai întâi doar prin pronumele personal de persoana I ("mi"), iar ulterior, în versul al treilea, exprimată prin verbul de persoana I "am pierdut". De altfel, subiectivitatea este întreținută și de conținutul afectiv declarat al versurilor următoare "cheia de la poarta verde, / am pierdut-o chiar aseară!...". Semnul exclamării din finalul versului are, deci, atât rolul de a sublinia caracterul vădit emoțional al adresării către alocutor, cât și funcția fatică de a atrage atenția asupra acestui complex de procedee (marcând literaritatea enunțului).

Apariția unui "eu - enunțiator" "declanșează" prezența unui "tu" destinat (alocutor), care e implicit marcat prin verbul de persoana a II-a "ai dat", instituind, așadar, un joc al vocilor "se manifestă, în acest mod, tendința discursului poetic de a trece de la reflectarea "convențională" a lumii la reflectarea ei "artistică", la constituirea unui refren secund cu ajutorul limbajului poetic" (Neț 1988: 125-126).

Ultimul vers se constituie într-un enunț interogativ introdus printr-un conector pragmatic "dar", cu funcție argumentativă și care acționează asupra caracterului comunicativ al acestui vers, fiind totodată, un element al subiectivității. Este de remarcat faptul că substantivul "cheie" capătă sens generalizant în acest vers, sensul său fiind modificat ("Dar ce cheie nu se pierde?"). Ideea e subliniată și de verbul devenit impersonal prin reflexivizare "nu se pierde".

Subiectivitatea discursului liric este actualizată și de folosirea timpurilor verbale specifice. Astfel, primele două verbe "ai dat", "am primit" sunt la timpul perfect compus, timp subiectiv, care leagă întotdeauna trecutul de prezentul enunțiatorului (Jaubert 1990: 43).

Perfectul compus raportează acțiunea la prezent, la momentul enunțării, după cum arată și paradigma sa: "dată fiind originea lui ("am", adică posed, stăpânesc în momentul de față, plus participiul trecut) perfectul compus se leagă, trebuie să se lege de prezent, de timpul când subiectul vorbitor povestește cele întâmplate" (Iordan 1975: 136-137). E Câmpeanu (1997: 106) acordă perfectului compus o funcție evocatoare "acesta devine un moment al retrăirilor, adăugând, deseori, sentimentul unui regret, nostalgii și tristeți prin faptele definitiv încheiate". Aceeași valență o are folosirea acestui timp în poemul "Romanța cheii".

Dacă în primul vers substantivul "cheie" are aceeași semnificație ca și în titlu, reluarea cuvântului "cheie", în al doilea vers, are ca scop singularizarea acesteia printr-un

determinant atributiv "cheia de la poarta verde", căpătând astfel semnificație majoră. Sintagma "de la poarta verde" sugerează o cale de acces spre universul cunoașterii, idee exprimată prin alăturare în următoarea secvență lirică (strofa a II-a), coeziunea e asigurată prin reluarea versului refren "cheia ce mi-ai dat aseară", în acest context dezvăluind noi sugestii, pe de o parte, conferă substantivului "cheie" semnificații profunde, aceasta identificându-se cu visul, cu aspirația pierdută, pe de o altă parte, pierderea e resimțită ca interdicție a pătrunderii într-un spațiu ideal, concretizat în metafora simbol "turn", ce presupune un univers ascensional închis, circumscris. Ideea este amplificată prin simbolul scării, ca sugestie, în context, a căderii, asociindu-se cu verbul la gerunziu "căzând" (sonoritatea prăbușirii fiind accentuată de consoanele finale **nd**). Interiorizarea unui fapt exterior se realizează prin simbolul "luminii", care se stinge, prefațând întunecarea idealului, pierderea farului călăuzitor.

În strofa a III-a, refrenul apare modificat "cheia ce-am pierdut aseară", cheia identificându-se cu o căutare asiduă a idealului. Coerența este menținută prin folosirea termenilor din aceeași sferă semantică "aseară", "noapte" (elemente ale enunțării care asigură continuitatea secvenței în spațiul extrafrastic, aflându-se în dependență directă cu eul care se enunță). Repetarea cuvântului "noapte" accentuează ideea de căutare în întuneric, o "băjbăială" resimțită la nivel subiectiv "Era noapte ca și-afară,/ Noapte ca sub boltuita / Cupolă de mănăstire".

Simetria se realizează prin folosirea cuvintelor din aceeași paradigmă: cuvântul "lumina" (din secvența anterioară) - "lumânările" în asociere cu forma verbală care se repetă "a stinge".

Proiecția dezorientării, a neputinței, se concretizează prin trecerea de la pronumele personal I (ca marcă a subiectivității, a individualității) la pronumele reflexiv de persoana a III-a (s-au stins).

Următoarea secvență poetică se structurează pe un alt simbol, cel al turnului, prezent în versul refren "Și-am rămas în turnul gotic", marcând coeziunea cu prima parte a discursului liric. Dacă în prima strofă, turnul are semnificații vagi, în strofa a V-a, acesta dobândește semnificații precise, dezvăluite din două perspective (temporală și spațială), prin determinări atributive. Secvența aceasta este impusă de mesajul poetic, confirmând, așadar, capacitatea figurilor de stil de a (se) chema unele pe altele (a se intercondiționa), într-o logică internă a discursului, accentuând valoarea lor cognitivă. Astfel, figurile de stil devin acte de discurs.

În acest context, turnul "gotic" reprezintă un spațiu al celor mai înalte valori umane: "Iubire", "Speranță", "Credință". Ideea este accentuată prin grafia cuvintelor, majuscula conferindu-le unicitate și convertindu-le în simboluri ale valorilor supreme. Versul refren capătă un alt sens, eul poetic percepând realitatea spațială ca pe o izolare derutantă într-un întuneric fără repere "Și-am rămas în turnul gotic,/ Domn pe-ntinsele imperii,/ Ale negrului

haotic."

Ideea poetică este logic integrată în discurs, ea vine să completeze și să nuanțeze sentimentul derutei, al căutărilor în van din prima secvență ("mi-a stins lumina ...", "s-au stins, pe la icoane/ Lumânările de ceară", "Domn pe-ntinsele imperii/ Ale negrului haotic").

Din perspectiva temporală, sentimentul scurgerii timpului este evidențiat de refrenul "și-au trecut de-aseară clipe, / și-au trecut de-aseară ore", în care se modifică substantivul care denumește timpul. Conștiința eșuează într-un sentiment al damnării misterioase, primul vers al strofei a IV-a sugerează zborul "întors", ca sugestie a verbului "a coborî": "și m-am coborât pe scară".

Goticul se reduce la încercuirea și fixarea "în turn", ce dă senzația inversă a existenței: refuz al oricărei desăvârșiri, o foame de "infinitate", care-l precipită însă, în mod paradoxal spre neant.

Dacă primul vers al strofei se înscrie în logica discursului, asigurându-i coeziunea prin conjuncția coordonatoare "și", secvența a II-a, introdusă prin conectivul argumentativ "dar", schimbă perspectiva, sentimentul damnării, al non-existenței se asociază în chip straniu cu cel al existenței amare "plină / Cu vin verde de cucută". În acest context, refrenul își dezvăluie alte semnificații, simbolul cheii menține concomitent ideea de fugă, dar și de fixare, de confuzie, de gol fizic, ea asociindu-se cu simbolul cupei.

Găsirea cheii "cupă" este expresia conștientizării eșecului, iubirea, speranța, încrederea devin "vin verde de cucută". Refrenul "Dar pe cea din urmă treaptă", alcătuit prin gradație își modifică sensul chiar prin simpla variație a conectivului introductiv. De la intercalarea sa inițială adversativă, la relația copulativă și, în sfârșit, la justificarea cauzală: "Dar / și / Căci pe cea din urmă treaptă".

Ultima strofă reprezintă concretizarea artistică a sentimentului de eșec, idee sugerată de verbe: "am îngenuncheat", "am plâns", exprimând chinul, durerea, remușcarea, abandonarea ideii de înălțare. "Cheia" își dezvăluie un alt sens, fiind în relație de sinonimie cu "naufragiul", ce simbolizează dispariția și moartea.

Discursul se încheagă printr-o structurare coerentă a cuvintelor, astfel "cheia" parcurge un adevărat traseu "inițiativ", dobândind statutul de simbol central: "cheia ce mi-ai dat așeară...", "am cătat-o" și, în final, "am găsit-o", context în care și refrenul dobândește această funcționalitate.

"Cheia", ca și refrenul, acumulează de-a lungul comunicării poetice sensuri neașteptate, de la cel al

iubirii, al speranței, al ascensiunii și, deci, al cunoașterii, până la cel al destrămării, al stingerii, al neantizării. Ea nu mai oferă accesul la o realitate superioară, ci doar asigură perpetuarea în "Naufragiul ce m-așteaptă".

5. R. Jakobson a remarcat faptul că limbajul poetic nu este un limbaj uzual, plus figura retorică, ci un limbaj constituit pe baza sistemului retoric care nu poate fi limitat deci la simplu ornament, ci devine principiu funcțional specific acestui tip de discurs (apud Mancaș 1990: 304-305).

Figurile limbajului artistic au un caracter inedit, particular, iar valoarea lor nu este una "în sine", ea este dată de contextul în care acestea sunt folosite, de modul în care concură la exprimarea mesajului comunicării. Iată de ce, o astfel de abordare a refrenului, considerat figură sintactică, ni s-a părut a fi cea mai pertinentă.

Figura, independentă de context (sau co-text) își pierde din valoare, câștigând pondere doar în ansamblul discursului, ea "*constituind, de multe ori, unica formă de simetrie sau de vagă organizare sintactică a poemului*" (Mancaș 1990: 224).

Refrenul constituie, așadar, un criteriu pertinent de coerență a discursului: "*convergența diverselor nivele figurative substituie o parte a condițiilor de coerență formulate pentru gramatica textului standard*" (Mancaș 1988: 297).

Diana IACOB

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ:

Câmpeanu, Eugen, 1997, **Stilistica limbii române. Morfologia**, Quo Vadis, Cluj-Napoca.

Dragomirescu, G.N., 1995, **Dicționarul figurilor de stil-terminologia fundamentală a textului poetic**, Ed. Științifică, București.

Iordan, Iorgu, 1975, **Stilistica limbii române**, București, Ed. Științifică.

Jaubert, Anna, 1990, **La lecture pragmatique**, Ed. Hachette Superiorn.

Mancaș, Mihaela, 1988, **Coerența textului și figura retorică** (în) SCL, anul XXXIX, nr. 4, pp. 297-305.

Mancaș, Mihaela, 1990, **Text și figuri în postumele lui L. Blaga**, (în) SCL, anul XLI, nr. 3, pp. 223-242.

Neț, Mariana, 1988 b, **Figură și prozodie**, (în) SCL, XXXIX, (în) nr.1, pp. 55-59.

Neț, Mariana, 1988 c, **Figura-rezultat al strategiei discursive** (în) SCL, anul XXIX, nr.3, pp.199-212.

Crâmpoie din istoria SF-ului autohton (II)

2. Autorii

Temele caracteristice literaturii science-fiction apar încă de la început în proza scriitorilor maghiari de la noi. Primele romane ungurești au fost scrise de baronul Jósika Miklós de Branyicska (1794-1865), care a trăit multă vreme în comuna Surduc de pe Valea Someșului. Jósika a fost un mare admirator al lui Sir Walter Scott și a scris mai ales romane istorice, dintre care cel mai cunoscut este "Abafi" (1836). Cu puțin înainte de izbucnirea revoluțiilor pașoptiste, el a publicat o nuvelă apocaliptică, "Zilele sfârșitului lumii" (Végnapok), una dintre primele profeții funeste din zorii erei industriale.

Perioada dintre cele două războaie mondiale este încă prea puțin cunoscută și, prin urmare, pot apărea surprize la tot pasul. În bibliografia lui Monoki István, "Magyar könyvtérkép Romániában 1919-1940", am descoperit "Astronauții" (Űrhajósok), un roman astronomic fantastic ("fantasztikus csillagászati regény") scris de Sárkány Béla și publicat în 1928, la o tipografie din Satu Mare. La fel de puțin cunoscută este și cartea lui Radoné Kempner Magda, "Integralii" (Integrállények), apărută în 1926 la Cluj, în cadrul colecției editate de revista "Korunk". Din fericire, cu ocazia centenarului publicației, ea a fost repusă în circulație și este acum accesibilă pe internet, fiind găzduită de Biblioteca Electronică Maghiară (Magyar Elektronikus Könyvtár).

La fel de surprinzătoare este povestirea lui Karácsony Benő, "Omul sub apăsarea stelelor" (Ember a csillagok alatt, 1942), pe care unii comentatori o situează în saiaul celebrei distopii a lui Aldous Huxley, "Minunata lume nouă" (1932), deși ea cuprinde o imposibilă poveste de dragoste precum în "Noi" (1921) de Evgheni Zamiatin, iar ca urmare a rolului jucat de personajul principal, constituie mai degrabă o avanpremieră a lui "Fahrenheit 451" de Ray Bradbury (1951). Date fiind vremurile când a fost publicată, să nu ne mirăm că autorul a fost deportat la Auschwitz, unde și-a găsit sfârșitul în 1944.

Karácsony Benő n-a fost singurul literat năpăstuit pentru credința sau convingerile politice. Majtényi Erik, scriitor originar din Timișoara, a fost arestat și internat în lagărul de la Târgu Jiu din cauza activităților îndreptate împotriva dictaturii antonesciene. Comunist convins, militant înflăcărat pentru edificarea unui viitor mai bun, el a devenit secretar al Uniunii Scriitorilor în 1955, dar s-a arătat mult mai reținut după reprimarea brutală a revoluției maghiare din 1956. A tradus mult, a scris o mulțime de volume de poezii și povești pentru copii, romane și povestiri pentru tineret (dintre care să reținem "X2R, a csibész és egyéb történetek", 1977). Ágoston Hugó a publicat în antologiile sale două texte, selecționate și de Kuczka Péter pentru revista "Galaktika" 27/1977: "A selyemgubó" (Gogoasa de mătase) și "A Kékek Tanácsa" (Consiliul Albaștrilor).

Bálint Tibor a publicat volumul de povestiri "Robot Robi kalandjai" în 1973, tradus imediat de Erika Petruska cu titlul "Năzdrăvăniile roboțelului Robi", ambele apărute la Editura Ion Creangă. Să amintim și romanul "Önkéntes rózsák Sodomában" (1967), tradus de Paul Brumar și publicat ca "Trandafirii Sodomei" în 1969, la Editura pentru Literatură, o distopie citată adesea de critică împreună cu romanul lui Déry Tibor, "G. A. úr X-ben" (Domnul G.A. în X, 1964). O altă distopie, dar travestită în basm, este romanul lui Méhes György, "Gyözelmes Gábor" (Gabriel Biruitorul, 1967), rudă bună cu "The Master Key: An Electric Fairy Tale" a americanului L. Frank Baum și cu romanele lui I. C. Vissarion.

"A Tau-Ceti hívőjele" (Semnalul din Tau Ceti, 1968) de Dáné Tibor a apărut la Editura Tineretului. Eroii, un profesor charismatic și elevii săi, explorează extraordinara zonă a Culmii Căianului (Kajántető) și stabilesc un contact cu ființe din lumi aflate la mare depărtare (Ceti nu reprezintă numai forma latină, la genitiv, a numelui constelației "Balena", ci și un acronim format din inițialele denumirii "Contact with Extra-Terrestrial Intelligence" - Contactarea inteligențelor extraterestre).

Și poeta Bede Olga a visat în "Pionírok az űrhajón" ("Pionierii pe astronavă", 1961) că un detașament de școlari cu cravata roșie fluturând la gât vor aseleniza pe astrul nopții. Este unul dintre volumele de poezii dedicate copiilor și ilustrate de Ruzs Lívía, o graficiană originară din Dej, care a locuit și a muncit multă vreme în Cluj, apoi s-a stabilit în Ungaria. Ea a creat o mulțime de benzi desenate, printre care se numără și năzdrăvăniile lui Kalamajka, micul omuleț verde, și adaptări după romanele lui Jules Verne. Fanii lui J. R. R. Tolkien îi poartă o eternă recunoștință pentru felul cum a ilustrat volumul "O poveste cu un hobbit" (1975).

Un alt clujean este fizicianul Bíró László Péter, născut în 1955, tradus în românește de P. T. Sugár și prezentat în "Almanahul Anticipația 1987", unde i-a apărut povestirea "Nunta unei flori" (Virágnász). Ea a fost preluată din volumul "Lehetséges láncszemek" (Verigi posibile, 1985), apărut în seria de debuturi a Editurii Kriterion.

"Heraclizii" (A Heraklidák) reprezintă un ciclu epic creat de soții Mandics György și M. Veress Zsuzsanna. Dintre cele 12 volume planificate, au apărut numai trei: "Vasvilágok" (Lumile de fier, 1986), "Gubólakok" (Locuitorii gogoșilor, 1988) și "A Dromosz" (Dromosul, 1992). Într-o vilă situată în apropierea Romei, un grup de 12 savanți propun diferite modele de viitor, inspirați de cele 12 munci ale lui Heracles (Hercule). Simulate pe calculator, sistemele sociale create pe baza diferitelor raporturi de forțe și structuri de relații interumane eșuează rând pe rând: profesorul Nemea propune un triumf echilateral (Confederația, Imperiul Galactic și Pământul) ca simbol al status-quo-ului; profesorul Lerna mizează pe societatea "normilor", indivizii cuprinși în partea mediană a "clopotului lui Gauss"; profesorul Keryncia alege tipologia "turmei de cerbi", unde femeile aflate sub stăpânirea celui mai puternic bărbat sunt izolate în haremuri subacvatice.

3. Reviste

Istoria subseriei "Tudományos-fantasztikus elbeszélések" (TFE) este plină de ciudățenii și contradicții. Datorită timpului necesar pentru traducerea textelor, seria paralelă în limba maghiară a apărut cu întârziere, abia în 1956. Inițial, periodicitatea a fost de două apariții pe lună, iar apoi, de la TFE 28 până la suspendarea apariției (TFE 80), de trei ori pe lună. Primele două numere au cuprins romanul lui Octavian Sava, "Meteoritul de aur", tradus de însuși redactorul-responsabil. Au urmat lucrările premiate la concursul literar organizat de revista tutelară: Leonid Petrescu - "A 12-a variantă"; Mircea Naumescu - "Marea experiență"; Mircea Brateș - "Proxima Centauri"; Adrian Rogoz și Cristian Ghenea - "Inimă de ciută"; P. Stănescu -

"Întâmplare obișnuită". După un western marinăresc cu triburile de războinici de pe Coasta Pacificului (Vitalii Trenev - "Indienii"), a urmat primul roman fluviu, "Uraniu", de Adrian Rogoz și Cristian Ghenea (CPSF 8-14). După Mircea Șerban cu "Ghidul din Lună" (CPSF 15-16), a urmat un intermezzo tătar: Mihail Sadoveanu - "Cuibul invaziilor" (CPSF 17-18), răstimp în care proza science-fiction "de cursă lungă" și-a recăpătat suflarea, așa că extraordinarele aventuri au pornit să înmulțească numărul de fascicule publicate: Eduard Jurist și Leonid Petrescu - "Uzina submarină în primejdie" (CPSF 19-20); Max Solomon și I. M. Ștefan - "Sahariana" (CPSF 21-24); Mircea Barteș - "Astrida" (CPSF 25-27).

Seriile română și maghiară au mers în paralel până la numărul 28, când CPSF a început publicarea romanului lui Igor Kalnițki, "Sfârșitul orașului subteran", completat apoi cu "O pogorâre în Maelström" a lui Edgar Allan Poe. S-a sărit și peste nvela lui Rudolf Daumann, "Boșimanul Mauki", astfel încât TFE 28 l-a găzduit pe Ștefan Tita cu prima parte din "Piticii în țara lui Gulliver" (CPSF 35). Academicianul Victor Eftimiu a predat redacției un roman istoric: "Pe urmele zimbrului" (TFE 30-35, CPSF 37-42). "Duelul mut" de Szilágyi D. și M. Cîrloanță (CPSF 44-46) a fost scris în românește și tradus în limba maghiară de Haás Endre (TFE 36-38, CPSF 44-46).

Surprinzătoare sunt introspecțiile psihologice din TFE 39-40 (CPSF 47-48): Stefan Zweig - "Jucătorul de șah" și N. N. Nagaev - "Destinul condamnaților" (repovestit de P. Barașiov și V. Kitain). Fanii SF au răbdut stoici ca, îndrumați de I. Voleđi și Alexandru Cerbu, să caute "Coroana regelui Burebista" (TFE 41-43, CPSF 49-51). Măcar Sherlock Holmes (TFE 44, CPSF 52) folosea metode științifice în investigațiile sale criminalistice. După "Balaurul mărilor" de Ioana Petrescu (TFE 45, CPSF 53), autoare și a unui "Cântec de lebadă" (TFE 58, CPSF 66), răbdarea le-a fost răsplătită înzecit: Elena și Adrian Niga - "Aurul sintetic" (TFE 46, CPSF 54); Maya Niculescu - "Prizonieri printre giganti" (TFE 48-49, CPSF 56-57); Octavian Sava și Alexandru Andy - "Pisica din Baskerville" și monumentalul roman al lui Ivan Antonovici Efremov - "Nebuloasa din Andromeda" (TFE 51-57, CPSF 59-65).

Până să publice "Straniul caz al doctorului Jeckyll și al lui Mister Hyde", apărut abia în 1970 (CPSF 375-378), Adrian Rogoz l-a prezentat pe americanul Robert Louis Stevenson cu o emoționantă poveste fantastică de dragoste, "Diavolul din clondir" (TFE 59, CPSF 67). Au urmat "Misterele unei curse", un roman scris chiar de redactorii revistei: Donáth András, Fáskerthy György și Haás Endre. Interesant e faptul că povestea

Serie nouă, Anul VI, Nr. 5 (64), mai 2010

fantasticeci întreceri cicliste din Africa ocupă un spațiu diferit: patru fascicule în ediția maghiară (TFE 60-63/1958) și cinci în cea românească, unde a fost tradusă de Constantin Olariu (CPSF 68-72).

După soarele arzător al Saharei, Dinu Moroianu i-a purtat pe cititori la polul opus, pardon, la "Polul intangibil" (CPSF 74-77, TFE 65-68). Apar din ce în ce mai mulți autori americani: Nathaniel Hawthorne (TFE 64/1958), Philip K. Dick și Robert A. Heinlein (TFE 73/1958), ultimii doi traduși din... limba rusă, după povestirile apărute în revistele "Ogoniok" și "Znanie Sila", așa că nu-i de mirare că numele le-au fost deformate: Philip C.(!) Dick și Robert Heinlyne(!). "Status quo"-ul ideologic a fost atent menținut prin publicarea lui S. I. Beleav, Arkadi și Boris Strugațki (în CPSF 87, scris V. Strugațki), L. Jigariov. Dintre vizionarii autohtoni, s-a evidențiat Sergiu Fărcășan cu romanul "O iubire din anul 41042" (TFE 74-77), semnat cu pseudonimul Crișan Făgărașu, folosit și ulterior, când a publicat "Secretul inginerului Mușat" (108-111). Către sfârșit, a apărut și povestirea antologică "Oameni și stele" de Ion Hobana (TFE 79). Ultima fasciculă (TFE 80) a cuprins o broșură astronomică, "Este locuită planeta Marte?" de F. Ziegel, text preluat din Almanahul "Mir priklucenii" și verificat de Niederkorn János, "candidat în științe tehnice".

Toate copertile și ilustrațiile interioare ale TFE au fost preluate de la CPSF, însă fără menționarea artiștilor. Nici în cazul traducătorilor, lucrurile nu pot fi lămurite întotdeauna. O serie întreagă de scrieri, precum TFE 3, TFE 4, TFE 5, TFE 19-20, sunt atribuite "in corpore" "subredacției maghiare a suplimentului literar editat de revista Știință și Tehnică". Cea mai harnică traducătoare a fost Nánási Judit, care s-a căsătorit apoi cu scriitorul Kacsó Sándor, antologatorul traducerilor în maghiară din poezia lui Mihai Eminescu, așa că figurează în dicționare sub numele de Kacsó Judit. La început, ea a colaborat împreună cu Fáskerthy György, apoi li s-au alăturat și alții: Balázs Anna, Bácski Anna, Békési Ágnes, Bóra Sándor, Donáth András, Haás Endre, Harasztosi Éva, Németh Ágnes, Péter János, Zsigmond Kálmán.

Să încheiem răsoirea semicentenarei colecției cu remarcă lui Adrian Rogoz din "Almanahul Anticipația 1983", unde atrăgea atenția asupra faptului că, până la apariția revistei "Galaktika" (1972), CPSF, și respectiv TFE, au fost singurele periodice dedicate în exclusivitate science-fictionului din această parte a lumii.

GYÓRFI - DEÁK György

Caiete Silvane

Practici devoționale mariane din Sălaj la începutul secolului al XX-lea

Evlavia mariană a cunoscut la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea un puternic avânt datorită măsurilor luate de autoritățile ecleziastice, și în special datorită influenței populare. Credincioșii tuturor confesiunilor creștine o percepeau pe Fecioara Maria în ipostaza de mamă care și-a sacrificat singurul fiu pentru mântuirea oamenilor. O astfel de mamă nu putea refuza nici o rugămintă sinceră, din partea celor care i se adresau prin diferite forme de pietate ca: sărbătorile, hramul bisericii, rugăciuni, îi purtau numele, o socoteau originea unor plante sau animale, dar cele mai impresionante erau practicile de pietate colectivă, ca pelerinajele și reuniunile mariane.

Procesiunile și pelerinajele la începutul secolului al XX-lea în Transilvania au devenit prin excelență mariane. Fiind o consecință a faptului că Fecioara Maria se bucura de cea mai mare apreciere din rândul sfinților, dar și a faptului că principalele ei sărbători erau situate în timpul verii (Adormirea Maicii Domnului sau Sf. Măria-Mare în 15 august) sau la începutul toamnei (Nașterea Maicii Domnului sau Sf. Măria-Mică în 8 septembrie), când vremea era bună și favoriza desfășurarea procesiunilor. În timpul pelerinajelor între pelerini, membri ai aceleiași confesiuni sau și de altă confesiune, se stabileau relații de coeziune religioasă și de solidaritate.

Astfel de practici devoționale au fost practicate atât în mediul ortodox, cât și în cel greco-catolic. Biserica greco-catolică din Transilvania sub influența Bisericii Catolice a preluat o serie de practici de pietate mariane, cum ar fi: Rozarul, Vecernia și împodobirea cu flori a altarelor și icoanelor Fecioarei în luna mai - luna Fecioarei Maria, oficierea Paraclisului în fiecare seară în Postul Sf. Maria (1-15 august), rostirea rozarului în comun sau individual în luna octombrie - luna Rozarului, și nu în ultimul rând reuniunile mariane.

Reuniunile mariane se adresau tuturor păturilor sociale, încercând să aducă sub controlul Bisericii mulțimea credincioșilor prin diferite practici devoționale comune sau individuale și prin solidarizarea membrilor pentru ajutorul aproapelui aflat în lipsuri și nevoi. și pelerinajele au fost influențate de marile pelerinaje ce se desfășurau în lumea catolică la Lourdes, Fatima, Beauraing, Banneaux etc.

Se impune totodată menționat faptul că între confesiunile majoritare au existat influențe și împrumuturi reciproce, asigurând o mai bună cunoaștere și acțetare reciprocă. Multe din noile locuri de pelerinaj faceau concurență vechilor locuri de pelerinaj, care au cunoscut o renaștere. Un astfel de fenomen s-a înregistrat și la Șimleul Silvaniei, unde s-a luat decizia de "a cruța poporul de pelerinajul ustăncios, dar cu puțin rod sufletesc împreunat, la Mănăstirea Pociu, va inaugura în sărbătoare Adormirii Maicii Domnului în biserica vicarială din Șimleu - în miniatură- sărbătoarea de la mănăstirea Pociului... Oare urmând acest exemplu n-ar putea prefăce fiecare preot biserica sa în Mănăstirea de la Pociu?" Inițiativa a fost urmată în 1910 de peste 1000 de pelerini din localitățile apropiate ca: Cozniciul-de-Jos, Bădăcin, Ilișuia, Husasău etc.¹ Pelerini au venit din presara sărbătorii pentru a putea participa la toate serviciile divine.

Rugi și procesiuni în comune învecinate se organizau la biserici ce purtau hramul Fecioarei, cu ocazia sfințirii unor icoane mariane sau la îndemnul preoților. Încet-încet astfel de procesiuni se transformau în obicei și an de an poporul cu mic și mare, nu lipsea de la "ruga" din... Comunitatea confruntată cu calamități naturale apela la intercesiunea Fecioarei, de exemplu pentru a scăpa de secetă în zilele de vară se făceau procesiuni pe câmp cu icoana Sfintei Maria sau "a pus vot sfânt că în ziua de Sfânta Mărie cu toții vor merge în

procesiune în comuna învecinată".²

Un astfel de legământ au încheiat locuitorii din parohia Mal la îndemnul preotului Ștefan Szabó, care în număr de 300 au mers de Adormirea Maicii Domnului în 15 august 1905 în comuna Sig.

Încrederea în puterea mijlocitoare a Fecioarei îi determina să călătorească în această zi de mare praznic, fiind siguri că efortul le va fi răsplătit și rugăciunile ascultate.

Apariția unui nou loc de pelerinaj era și un motiv de mândrie și faimă locală și regională, locul respectiv primea în accepțiunea colectivității privilegii aparte acordate de Fecioară.

Ceremonialul era strict reglementat și anunțat din timp potențialilor pelerini. Preoții de asemenea primeau invitații pentru a participa la oficierea serviciilor divine, prezența lor în număr mare era necesară pentru a putea săvârși Maslul pentru bolnavi, ecteniile pentru morți, dezlegările, numeroasele mărturisiri și cuminicări, care se desfășurau din zorii zilei și până târziu în noapte. Programul pelerinajului de la biserica din Buciumi în onoarea Prea Curatei Vergure Maria din 14-15 august preciza care erau îndatoririle preoților desemnați pentru diferite slujbe, dar și ale preoților care nu au fost desemnați dar fiind prezenți cu credincioșii lor doreau să-și ofere ajutorul. La registrul observații se preciza în cazul afluenței unui număr mare de pelerini slujba va fi oficiată afară, și că trebuia întocmită o listă cu bolnavii ce solicitau Sf. Maslu și care era prețul unei slujbe. Pentru preoții ce participau la ceremonii s-a pregătit la casa parohială un prânz frugal de post.

Iată o descriere contemporană a pelerinajului din Buciumi: "Încă de sâmbătă la vecernie, credincioșii din Buciumi auzind că a venit în satul lor un părinte din Blaj, începură a curge înspre biserică pentru a se mărturisi, iar duminica dimineața la utrenie, liturghie și predici vreo 6000 de oameni ascultau cu cea mai mare

evlavie. Dar acesta era numai începutul, căci încă în decursul utreniei, pe când bravii cantori intonau din strună catavasiile Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, pe ulițele comunei se auzeau cântece:

Toată lumea-ți strigă ție:

Ai milă de noi Marie!

O Marie, slavă ție!"⁴ Erau procesiunile credincioșilor din Stârciu, Șeredei, Ponițe, Hurez, Tusa, Vălcău, Iaz, Giumelcis, de pe Muntele Rez și Meseș sau din județul Cluj din Valea Drăganului, Bologa, Traniș, Vișagu, Poeni, Ciucea etc. care doreau să se închine la icoana Fecioarei din biserica din Buciumi. Sub raport numeric numărul pelerinilor a fost apreciat în 1927 la aproximativ 15.000, iar numărul mărturisirilor și cuminecărilor la 3000. Toată suflarea satului lua parte la procesiune, cortegiile se distingeau prin repertoriul melodic și organizare, nu lipseau nici steagurile reuniunilor mariane din respectivele parohii. Coloanele ajunse la destinație înconjurau de trei ori biserica satului în sunetul clototelor și cântecelor, abia apoi își căutau un loc de așezare și mergeau să sărute icoana făcătoare de minuni a Fecioarei. Cei care nu erau mărturișiți de acasă, se mărturiseau pentru a se putea cumineca a doua zi la Liturgia solemnă. În 1930 s-au mărturisit și cuminecat 1000 de credincioși, lăsând o puternică impresie asupra tuturor participanților care erau convingși de "înclinările morale naturale ale țaranului nostru".⁵

Din Istoricul Mănăstirii Sfânta Maria din Hotarul Bălanului redactat în 11 aprilie 1936 aflăm că acest centru de pelerinaj ortodox se afla la concurență cu un alt centru, și anume Mănăstirea greco-catolică Strâmba. "Preoții ambelor confesiuni trăind în cele mai bune relații, preoții ortodocși în frunte cu enoriașii lor luau parte activă la pelerinajele ce se întreprindeau la această mănăstire, servind împreună Sf. Liturgie și alte funcții. De la un timp preoții uniți cu deosebire generația mai tânără au început a nu vedea cu ochi buni pe preoții ortodocși, ba cu ocazia pelerinajului de la Adormirea Maicii Domnului din anul 1889 li s-a făcut o primire de tot rece, dând prin aceasta

Serie nouă, Anul VI, Nr. 5 (64), mai 2010

a înțelege că mai mult nu le este locul acolo". Din acest motiv protopopul de atunci al Ungurașului, Pavel Roșca propune în 1890 ideea reînființării mănăstirii din hotarul satului Bălan și inițierea unui pelerinaj în 15 august. În 1891 are loc primul pelerinaj, care în anii următori se va bucura de succes. Intensificarea pelerinajelor la această mănăstire se datora învățătorilor din comunele învecinate, care au popularizat fenomenul și au organizat procesiuni, dar și preoții și cantorii care erau îndemnați să conducă pelerinii. Se pare că perioada de apogeu a fost "pelerinajul din 1935 ce a fost mult superior acelor uniți de la Mănăstirea Strâmba".⁶

Pelerinajul la Mănăstirea Strâmba data din 1882, când într-un prim circular protopopul Hațieganu invita

credincioșii să participe la la pelerinajul de S. Măria-Mare (Adormirea Maicii Domnului 15 august). Anual se organizau pelerinaje pentru credincioși ce vroiau "curățirea de păcate, lumină pentru deșteptarea sufletească, balsam de alinare pentru suferințe, izvor de întărire în credință, mângâiere pentru cei întristați și adevărată școală practică de îndreptare pentru cei mulți și indiferenți. Cuvântul lui Dumnezeu vestit, împărtășania Sf. Taine, actele de pietate deprinse storce bogăția darurilor cerești asupra sufletelor umilite așa încât bucuria faptei împlinită, a eliberării de păcate, a nădejzii în puterea darurilor lui Dumnezeu radiază așa de pronunțat de pe fața tuturor când, făcând închinarea obișnuită, își ia rămas bun de la Sf. Mănăstire plecând spre

vetrele lor".⁷ Aceste sentimente și așteptări erau comune tuturor pelerinilor, indiferent de centru spre care se îndreptau spre a-și găsi alinarea suferințelor trupesti și sufletești, sau pentru a adresa o rugăciune de mulțumire Fecioarei.

Începând cu 1935 episcopul de Oradea Valeriu Traian Frențiu prin sfințirea bisericii din Zalău în 15 august inițiază un nou loc de pelerinaj. Pe lângă ritualurile obișnuite în astfel de ocazii, s-au săvârșit și servicii solemne pentru credincioșii veniți în număr mare să se împărtășească cu harurile divine, chiar cu o zi înainte. În seara zilei de 14 august 1935 pelerinii la Înserat au ascultat și Canonul de Mângâiere sau Paraclisul. La predică au fost îndemnați și îndrumați să practice penitența pentru păcatele săvârșite, apoi au participat la o procesiune în sunetul cântărilor mariane.

Rugăciunea de final *O Doamna mea!* a fost rostită de toți pelerinii, după recitarea ei de episcop la icoana Fecioarei. Solemnitatea momentului a fost sporită și de prezența episcopului în rândul enoriașilor săi. Acest moment a marcat și introducerea Paraclisului în formă prescurtată, pentru a putea fi cântat de toți pelerinii, la fel ca în Dieceza de Oradea.⁸ Această "inovație" a cunoscut din acest moment oficializarea, deoarece în multe parohii Paraclisul era fie cântat, fie recitat. Îmbrățișarea celor două posibilități era în favoarea credincioșilor, care astfel puteau să ia parte activă la ceremonial. Faima pelerinajului din Zalău a fost sporită de protopopul Aurel Ghilea, care a făcut demersurile de a obține din partea Papei a harului indulgențelor plenare pentru pelerinii din 15 august și 8 septembrie.⁹ și la pelerinajul din 15 august 1938 a participat episcopul Valeriu Traian Frențiu, în cuvântul de la finalul Liturghiei solemne a insistat asupra necesității iubirii aproapelui, îndemnând pe cei prezenți să urmeze poruncile divine.¹⁰

La pelerinajele oficiate în diverse centre participau atât credincioși greco-catolici, cât și ortodoxi. Oficialitățile ecleziastice ortodoxe s-au văzut nevoite să ceară luarea de

măsuri contra celor care împrumutau "obiceiuri străine". Astfel erau catalogate: icoanele și praporii în care Maica Domnului era pictată ținând copilul în dreapta, și nu în stânga; Fecioara cioplită în piatră, marmură, lemn, din biserici sau de pe crucile din țărini; iconițele catolice aduse de la mănăstiri cu ocazia pelerinajelor, etc.¹¹ Unele din aceste obiceiuri erau împământenite în rândul credincioșilor, care le considerau doar o formă de venerare a Fecioarei Maria.

Începutul secolului al XX-lea a marcat și introducerea reuniunilor sau congregațiilor mariane în mediul greco-catolic. Membrii acestor societăți religioase se angajau potrivit statului să participe la o serie de practici de pietate, printre care amintim: Paraclisul celebrat în comun în prima duminică din lună, Acatist în preșeara sărbătorilor Fecioarei, mărturisirea și cuminerea deasă la toate praznicele mariane, exerciții spirituale anuale, să rostescă Rozarul în comun sau individual, etc. Astfel de practici erau stric reglementate, iar acțiunile membrilor erau coordonate de diferite secții (de înfrumusețarea bisericii, propagandă, apologetică, îngrijirea cimitirului, caritabilă etc.).

Reuniunea Sf. Maria a femeilor greco-catolice române din Buciumi s-a înființat în 1912 la propunerea preotului, care a prezentat credincioșilor însemnătatea reuniunilor mariane și folosul lor pentru membri și pentru Biserică. Protocolul de constituire purta semnătura a 26 de membre, care s-au angajat să activeze în această societate, fiecare a contribuit în măsura posibilităților cu 1, 2, 5, 6 sau 10 coroane. Statutele au fost înaintate forurilor superioare spre aprobare.¹² Faptul că s-au înscris doar femei nu este surprinzător, deoarece evlavia mariană era considerată prin excelență ca fiind femină. Nu toate reuniunile mariane aveau membre doar femei, în cazul unora statutele precizează că și bărbații puteau deveni membrii. În general numărul bărbaților a fost destul de redus, ei figurau în calitate de membri binefăcători și sprijinitori. În decursul anilor fie uitau, fie neglijau datoria de a se înscrie ca membrii efectivi.

Creșterea numărului de reuniuni

mariane în Sălaj a fost o consecință și a bunei organizări pe care o aveau aceste societăți religioase în Dieceza de Oradea. În sinoadele preoțești se cerea în mod repetat înființarea de reuniuni mariane în fiecare parohie. Membrii erau promovați doar după o perioadă de probă, în care primeau instrucția și educația religioasă necesară pentru a putea activa în calitate de membri activi ai reuniunii. Promovarea marca organizarea unor manifestări solemne, la care luau parte toți credincioșii satului și din parohiile vecine, copiii de la școală care pregăteau un program artistic, un trimis de la episcopie care oficia serviciul divin și vorbea noilor membrii ordinari activi despre îndatoririle și foloasele lor în calitate de marianiști. O astfel de sărbătoare s-a organizat în Bicz în 10 iunie 1934, când au primit medalii și diplome 48 de marianiști. Cu acest prilej s-a sfințit și steagul reuniunii. Congregația "Maica Îndurărilor" din Bicz și-a ales ca al doilea patron să fie Sf. Tereza cu Pruncul Iisus. La ședința festivă organizată după ceremonialul religios s-au mai înscris încă 38 de membrii candidați.¹³

Reuniunea Mariană din Zalău a apărut la inițiativa protopopului A. Ghilea pentru a asigura înfrumusețarea bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului nou înființate. Prima președintă aleasă de cele 76 de membre a fost Terezia Dr. Ember, soția președintelui Tribunalului, care a demisionat după numai un an. Noua președintă Aurora Ing. Terdic a continuat să promoveze obiectivele reuniunii, reușind să adune un fond de 50000 lei, 20000 lei pentru mobilierul necesar în biserică. Valoarea lucrurilor procurate pentru biserică a fost estimată la 100000 lei.¹⁴ Marianistele erau împărțite în echipe care în fiecare sâmbătă făceau curat și împodobiau altarul cu flori. Aurora Terdic înainte de a se muta la Cluj deoarece soțul ei era detașat, a înființat un fond de 3000 de lei pentru construirea a două scaune de mărturisire moderne. Perioada conducerii ei a marcat pentru reuniune perioada de apogeu în privința achizițiilor făcute pentru

Serie nouă, Anul VI, Nr. 5 (64), mai 2010

biserică. S-au procurat bănci și strane de stejar împodobite cu sculturi aurite în valoare de 70000 de lei. Dar achiziția care umplea de mândrie credincioșii era un candelabru de cristal din Belgia de 3 m lungime și 2 m lățime, "un adevărat obiect de artă de toată frumusețea la care zilnic vin mulțime de vizitatori să-l admire. Se spune că ar fi singurul candelabru de acest gen și această mărime din toată România". Prețul lui s-a ridicat la 117000 lei.¹⁵ Din 1939 președinția reuniunii a fost preluată de soția protopopului, Cornelia Ghilea. Reuniunea Mariană din Zalău în scurtul răgaz de la înființare a reușit să adune aproape 250000 de lei pentru podoba Casei Domnului, care era principala îndatorire a marianistelor, bineînțeles alături de promovarea cultului Fecioarei Maria.

Reuniunea Mariană "Imaculata Concepție" a elevelor de la Școala Normală de Conducătoare din Șimleul-Silvaniei întemeiată în 1929 își delecta publicul cu piese de teatru, cum ar fi Sf. Iulia despre triumful creștinismului asupra păgânismului.¹⁶ Coordonate de părintele Andrei Plăianu congregaționistele puneau în scenă drame istorice ce făceau parte din repertoriul școlar, cum ar fi Martirii din Mexic susținută în 8 mai 1936.¹⁷ Venitul serbării religioase din 21 noiembrie 1937 (Intrarea în Biserică a Maicii Domnului) când marianistele din Șimleu au prezenta piesa A fi Regină și s-a ascultat conferința păr. Tit Mălai despre Spiritul marianist în zilele noastre, a fost destinat Orfelinatului Reuniunii Femeilor Române Sălăjene.¹⁸ La astfel de reprezentații participa un public numeros și uneori chiar episcopul de Oradea, dornic să îmbrățișeze ultimele inițiative ale congregaționistilor.¹⁹ În cadrul acestei reuniuni activa o secție de răspândire a presei bune, care colporta cărți religioase, iar marianistele sprijineau publicarea revistei Micul Misionar ce apărea la Oradea.²¹

Reuniunea Mariană a femeilor din comuna Strâmba cu ocazia pelerinajului din 15 august 1940 a sfințit o troiță, ridicată din contribuțiile membrilor și donații. În ciuda vremii nefavorabile la pelerinaj au luat parte peste 2000 de

credincioși, iar cei 8 preoți prezenți au mărturisit și comunicat 800 de pelerini. Liturgia solemnă și sfințirea troiței au fost oficiate de Dr. Avram Cosma din Cluj.²¹

Evlavia mariană a cunoscut la începutul secolului al XX-lea o înflorire datorită creșterii numărului locurilor de pelerinaj și activității reuniunilor mariane. Aceste devoțiuni clasice erau însoțite de altele, cum ar fi procesiunea cu lumânări din Postul Sfintei Marii, anumite rugăciuni specifice ca Paraclisul, Acatistul și Rozarul, etc. Apariția de congregații mariane în rândul tinerilor a marcat cucerirea unui nou teritoriu de activitate și influență.

Lavinia BUDA

"Investește în oameni!" Doctorand bursier în "Proiectul cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional de Dezvoltare a Resurselor Umane 2007-2013"

¹ Sărbătoarea Sfintei-Mării în Șimleu, în *Gazeta de Duminică* Organ Național-politic, Șimleul-Silvaniei, an VII, nr. 34, duminică 4 septembrie (22 august) 1910, p. 6.

² Cultul Precestei, în *Gazeta de Duminică*, Șimleul-Silvaniei, an II, nr. 35, 10 septembrie 1905, p. 6.

³ Arhivele Naționale Direcția Județeană Sălaj, Fond Parohia greco-catolică Buciumi, Dosar 8/1912, f. 1.

⁴ Nic. Lupu, Pe calea mântuirii. Poporul Sălajului luând parte la Sfintele Misiuni din Buciumi, în *Unirea Poporului*, Blaj, an IX, nr.35, 28 august 1927, p. 1.

⁵ N. Lupu, În țara D-lui Maniu. Minunatele obiceiuri ale sălăjenilor - Credința lor mare-. Pilda lor ar putea fi urmată de cât mai mulți, în *Unirea poporului*, Blaj, an XII, nr. 34, 31 august 1930, p. 2-3; Simion Hațegan, Misiuni împreunate cu pelerinaj din comuna Buciumi, jud. Sălaj, în *Unirea Poporului*, Blaj, an XII, nr. 35, 7 septembrie 1930; Pelerinajul de la Buciumi, în *Unirea Poporului*, Blaj, an XVIII, nr. 35, 30 august 1936, p. 1.

⁶ Arhivele Naționale Direcția Județeană Sălaj, Fond Protopopiatul Ortodox Românași, Dosar 176/ 1912-1939, f. 8-9.

⁷ Serbările de la Mănăstirea Strâmba, în *Unirea* foaie bisericească și politică, Blaj, an X, nr. 36, 8 septembrie 1900, p.297; Misiuni sfinte la Mănăstirea Strâmba, în *Unirea Poporului*, Blaj, an XV, nr. 33, 27 august 1933, p. 2.

⁸ Marele pelerinaj la Zalău, în *Vestitorul* Organ al Eparhiei Române Unite de Oradea-Mare și revistă de cultură religioasă, Oradea, an XI, nr. 17, 1 septembrie 1935, p. 116; Pelerinaj la Zalău, în *Farul Nou* Organ independent, București, an II, nr. 57, duminică 1 septembrie 1935, p. 3.

⁹ Evlavie mariană, în *Vestitorul*, Oradea, an XII, nr. 18, 15 septembrie 1936, p. 134.

¹⁰ Sărbătoarea Adormirii Maicii Domnului la Zalău și Drăgești, în *Vestitorul*, Oradea, an XIV, nr. 16-18, 15 august-15 septembrie 1938, p.135.

¹¹ Arhivele Naționale Direcția Județeană Sălaj, Fond Protopopiatul Ortodox Românași, Dosar 71/ 1912-1939, f. 66.

¹² Arhivele Naționale Direcția Județeană Sălaj, Fond Parohia greco-catolică Buciumi, Dosar 8/1912, f. 2-3.

¹³ Din Bicaz jud. Sălaj Activitatea Reuniunii Marianec, în *Unirea Poporului*, Blaj, an XVI, nr. 27, 8 iunie 1934, p. 5.

¹⁴ Hărnicie pilduitoare, în *Unirea*, Blaj, an XLVI, nr. 12, 21 martie 1936, p. 2.

¹⁵ O Reuniune Mariană vrednică, în *Vestitorul*, Oradea, an XV, nr. 17, 1 septembrie 1939, p. 158.

¹⁶ Festival religios la Șimleul-Silvaniei, în *Unirea*, Blaj, an XLVI, nr. 48, 28 noiembrie 1936, p. 4.

¹⁷ Festival marianist, în *Unirea*, Blaj, an XVI, nr. 21, 23 mai 1936, p. 3.

¹⁸ În cinstea Preacuratei Fecioare Maria, în *Unirea Poporului*, Blaj, an XIX, nr. 49, 5 decembrie 1937, p. 2.

¹⁹ Serbarea Reuniunii Marianec a elevelor, în *Vestitorul*, Oradea, an VI, nr. 20, 15 octombrie 1930, p. 5.

²⁰ Reuniune harnică, în *Unirea*, Blaj, an XLI, nr. 14, sâmbătă 4 aprilie 1931, p. 3; Bucurie mare la redacție, în *Micul Misionar*, Oradea, an II, nr. 8 aprilie 1938, p. 101.

²¹ Misiuni populare, în *Unirea*, Blaj, an L, nr. 35, 31 august 1940, p. 4.

Observăm și atât?

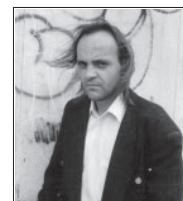
Mi se pare mic sau în ultima vreme am sărăcit și în simțire? Observăm pur și simplu frumusețea. N-o trăim. "Ce frumoși sunt cireșii în floare!", "Ce frumoasă-i pădurea!", "Ce floare frumoasă!" - și atât. Trăim mai departe grija slujbei, a familiei, a facturilor neachitate, a băncilor neplătite, a viitorului tot mai incert al nostru și al copiilor noștri... Îngrijorați și triști, mulți dintre noi am uitat (sau unii nu au știut niciodată) să trăim bucuriile simple ale vieții și am renunțat și la înaltele bucurii ale spiritului - voluptatea intelectuală a unei lecturi, a unei opere muzicale clasice, a unui film-poveste fără bățai, sex ori împușcături... Îngrijorați

și triști, cu neliniștea permanentelor incertitudini, uităm să ne bucurăm de clipa prezentă. "Tristețea nu-i o virtute, ci un păcat" - zicea într-o predică duminicală părintele nostru paroh din Treznea, dezvoltând, desigur, din perspectivă creștină această afirmație. Câți dintre noi persistăm în acest "păcat", abandonându-ne tristeții, trăind tristețea, pentru care vremurile pe care le traversăm constituie, se pare, incriminata sursă?! Și totuși... Priviți! A înnebunit liliacul, în curând vor înnebuni salcâmi, vor apărea ghivece cu flori la toate ferestrele, la toate balcoanele, curgând în cascade multicolore parcă pentru a ne atenționa că viața-i frumoasă, că viața-i una singură pentru fiecare și că merită s-o trăim bucurându-ne... Poate că v-am părut patetică, dar vă mărturisesc că mă aflu încă sub mirajul acestei primăveri ale cărei frumuseți le-am trăit parcă pentru prima oară, la fel ca întâlnirea cu "Firele de iarbă" ale lui Walt Whitman...

Ileana PETREAN-PĂUȘAN

APĂRAREA

Nimicul și nesiguranța

O mamă își certa fiul pentru că nu-și făcea tema dată de învățător și, la un moment dat, sesizând că acesta era cu ochii pierduți în altă parte, îl întreabă:

- Măi, eu când vorbesc cu tine, la ce te gândești?

Iar copilul acela, conștient că mama lui nu i-ar putea înțelege niciodată gândurile, răspunde:

- Cred că la nimic.

Au ajuns oamenii în mileniul III al timpului lor și vine cineva care spune cu nevinovăție că se gândește "la nimic"; nimeni nu dă importanță acestui extraordinar miracol: cineva, pe lumea asta, se gândește involuntar, neforțat, neșcolit în universitățile omenirii - la nimic. N-au ajuns oare toți filozofii secolelor la concluzia că totul este zero, nimic? Nu asta se predă în școli, nu asta este de maxim interes pentru

grila observațiilor umane? Ba da, asta este. Dar vine cineva care se gândește la *nimic*. Este un copil, unul din copiii planetei. Nu-l aude nimeni când spune asta, nici el, poate, nu știe ce spune.

Când voi încheia și eu ceea ce am de făcut, cred că mă voi pune pe râs. Ori mă voi gândi la "nimic". Știu că exploatez amintirile generațiilor trecute, amintiri conservate perfect, amintiri importante, de aceea le-au și depozitat cu atâta grijă. Știu că voi începe să râd: oamenii n-au limba în care vorbește Universul, s-au cantonat în interogații stridente. Aceasta este forma concludentă a nesiguranței și ar trebui să fim atenți, măcar o dată în viață, la reflexele ei neprețuite.

Ștefan Doru DĂNCUȘ

Cărți achiziționate recent de Biblioteca Județeană Sălaj

EDITURA TREI

- 4 pași către liniștea sufletului, Henry Keelerman
- Anii magici. Cum să înțelegem și să rezolvăm problemele copiilor, Selma H. Fraiberg
- Boala ca șansă. Cum să descifrăm mesajul ascuns al bolii, Ruediger Dahlke
- Când prietenii te rănesc, Jan Yager
- Ce să le spunem copiilor, Francoise Dolto
- Cum să fii o mamă bună pentru fiul tău, Alain Bracconier
- Cum să ne exprimăm emoțiile și sentimentele, Christophe Andre
- Ghid psihologic pentru sarcină și maternitate, Corina Antoine
- Noapte bună, insomnie! Un program fără medicamente dezvoltat la Facultatea de Medicina Harvard, Gregg D. Jacobs
- Patru plăceri pe zi, Evelyne Bissone Jeufroy
- Prizonierii gândurilor noastre, Alex Pattakos
- Semnele trupului. Cum să afli de ce suferi fără să mergi la medic, J.L. Smith; J.N.Egan
- 101 apărări. Cum se autoprotejează mintea, Jerome S. Blackman
- 101 greseli în psihoterapie, R. C. Robertiello
- Art-terapia. Teorie și tehnică, J.Aron Rubin
- Dificultatea de a trăi, Francoise Dolto
- Experimente clasice în psihologie, Douglas Mook
- Hipnoza clinică, Irina Holdevici
- Hrana care otrăvește, Michael Eigen
- Manual de consiliere, R. Nelson - Jones
- Parapsihologia. Cercetare asupra experiențelor excepționale, coord. Jane Henry
- Psihanaliza copiilor, Alfred Adler
- Scrieri fundamentale despre psihodramă, metoda de grup și spontaneitate, Jacob Levy Moreno
- Teoria și terapia nevrozelor. Introducere în logoterapie și analiza existențială, Viktor E. Frankl
- Testul fabulelor, Louisa Duss

EDITURA RAO

- Teatru, Witold Gombrowicz
- Povestiri inedite, William Faulkner
- Până te voi găsi, John Irving
- Sosia, Dafin Murescanu
- Viața irosită a Evei Braun, Angela Lambert
- Cine conduce, de fapt, lumea?, Thom Burnett
- Biblia Diavolului, Richard Dubell
- Crimă în Chicago, Michael Harvey
- Ținutul fierului, Holly Black
- Mândria Cartaginei, David Anthony Durham
- Al treilea înger, Alice Hoffman
- Focul de gheață, Kai Meyer
- Simbolul pierdut, Dan Brown

EDITURA HAMANGIU

- Drept administrativ, Rodica Narcisa Petrescu
- Procedura contenciosului administrativ, Iuliana Rîciu
- Procedura prealabilă în contenciosul administrativ. Practică judiciară, Gabriela Bogasiu
- Acțiunile de carte funciară, Aurelia Rusu
- Acțiunea în revendicare și regimurile ei juridice, Eugenia Marin
- Codul civil adnotat, Corneliu Bîrsan, Pavel Perju, Mona-Maria Pivniceru
- Contracte civile și comerciale, Stanciu D. Cărpenu, Liviu Stănculescu, Vasile Nemeș
- Drept civil. Drepturile reale principale, Corneliu Bîrsan
- Drept civil. Drepturi reale. Note de jurisprudență, spețe și grile, Gabriel Boroș, Mona Maria Pivniceru, Tudor Vlad Rădulescu, Carla Alexandra Anghelescu
- Nulitatea actului juridic civil, Gabriela Răducan
- Contractul de transport de mărfuri în trafic intern și internațional, Andreea-Teodora Stănescu, Șerban-Alexandru Stănescu
- Daunele-interese în materia obligațiilor comerciale, Maria Dumitru
- Procedura insolvenței. Răspunderea membrilor organelor de conducere, Aurică Avram
- Dreptul Uniunii Europene. Comentarii, jurisprudență și doctrină, Paul Craig, Grainne de Burca
- Codul de procedură civilă comentat și adnotat. Comentarii pe articole. Jurisprudență. Decizii ale Curții Constituționale. Hotărâri CEDO. Elemente de drept comunitar, Gabriela Cristina Frențiu, Denisa-Livia Băldean
- Drept procesual civil. Teste grilă și spețe pentru examene, Gabriela Răducan, Gabriel Boroș
- Drept penal. Teste grilă pentru examenul de licență, de admitere în magistratură și în avocatură, de definitivat, Nicoleta Cristuș, Carmen Damian
- Arestarea preventivă și detenția în jurisprudența C.E.D.O., Dragoș Bogdan
- Cum să formulăm o cerere în fața CEDO, Diana-Olivia Hatneanu, Raluca Stănescu-Cojocar
- Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Corneliu Bîrsan, Marius Eftimie

EDITURA UNIVERS ENCICLOPEDIC

- Dicționar de mitologie germanică, Claude Lecouteux
- Psihologia emoției, J.-P. Sartre
- Psihologia școlarului greu educabil, Alfred Adler
- Critica rațiunii practice, Kant
- Treptele conștiinței, G. Kuhlewind
- Marea tablă de șah, Z. Brzezinski
- Serviciile de informații și drepturile omului, Steve Tsang
- Ești COOL și dacă vorbești corect
- Dicționar de mari muzicieni
- Dicționar de gândire politică, D. Colas
- Perspective ale Evoluției Umanității, Rudolf Steiner
- Graalul și păzitorii săi, Rudolf Meyer
- Rudolf Steiner. O epopee a spiritului, S. Rihouet-Coroze
- Christ și Antichrist, Peter Tradowski

Cărțile României

■ Am fost tentat să trimit volumul de poezie "**Băiatul cu cărțile**" (Ed. Eminescu, București, 2009) al **Lumiței Zaharia** la capătul raftului de cărți despre care trebuie să scriu - adică să-și aștepte rândul - dar coperta, cu o grafică inteligentă (nici acum nu știu cine a făcut-o: Vick Anthony sau Alina Astăluș?) mi-a captat atenția.

Cu autoarea m-am întâlnit o singură dată, la o manifestare culturală din jud. Dâmbovița, dar mi-am adus aminte doar după ce am citit câteva texte din cartea sus menționată. Mărturisesc sincer că am deschis volumul la întâmplare și am găsit: "*Nu-i dezamăgiți pe cei dragi! aș fi vrut să dau/ a unșpea poruncă*". A fost suficient să iau totul de la capăt iar cartea dânzei să nu aștepte în bibliotecă.

Lumița Zaharia este o poetă slab mediatizată, deși poate fi citită și pe internet. N-a penetrat (poate și datorită editurii) revistele literare, n-a beneficiat de cine știe ce cronici sau recenzii literare, n-a ieșit în evidență. Poate că o sfială pe care o înțelegem tot mai greu a îndepărtat-o de viața artistică. Citiți, totuși, cele ce urmează, pentru a vă forma o imagine mai clară: "*poetul mă iubește! într-o toamnă prostiul/ și-a înscenat propria moarte/ de-ați fi văzut o îndoișilor/ prins în rol perfecțiunea*"(...).

Din păcare, nu pot oferi informații referitoare la procurarea cărții - autoarea nu a dat date de acest fel.

■ Am terminat de citit "**Revoluția tupeului**" (Ed. Prier, Drobeta-Turnu Severin, 2010) și m-a apucat mirarea și mila. *Mirare* pentru că autorul, **Dan Șalapa**, scriind ca și alt scrântit genial (Eminescu), crede că se mai poate rezolva astfel drama unui popor pe care șefii lui vor să-l suprimă. *Milă* pentru bleagala mioritică și sultanardă ale cărei tentacule au înșfăcat până și creierile cele mai active (cu bani se poate cumpăra orice).

Iar **Dan Șalapa** nu renunță - încearcă să-și lumineze semenii arătându-le, negru pe alb, cât de false au devenit vlaorile lor. Cu toții îi dăm dreptate dar niciunul nu facem ceva în sensul îndreptării lucrurilor, ceea ce-mi confirmă amarele și disprețuitoarele observații din cartea mea, "*Bocitorii. Așteptătorul*": *am devenit un popor de jeluitori, de plângăcioși, de scheunători*.

Dan Șalapa ne spune că s-au înmulțit peste măsură șarlatanii: trăiesc de azi pe mâine dar spinarea altora suportă cheltuiala. Ne speculează mila, încrederea stupidă că ajutându-i (miluindu-i) ne ajutam pe noi înșine, ne creștem capitalul în Rai. Ar trebui să fim duși cu toții,ăștia, miloșii, la o școală de corecție a senzațiilor morale. Să nu ne deplângem atâta soarta în fața Guvernului. Ce ridicoli trebuie că părem, niște județe, acolo, de jeluitori, care se fandosesc unii în fața altora. Dacă prin absurd ar dispărea obiectul jeluirii, am fi în stare să ne auto-torturăm. Nu suferința, jeluirea suferinței noastre este mobilul milei noastre. Orice deznodământ devine cumplit de hazliu când îți dai seama că nu-i decât o repetiție a bocetului omniprezent și atât de ușor de atins. Așa

vrem noi, românii: să fim chinuți.

Nu spun că autorul este un vizionar ori un tip care pune bețe-n roate. Știm cu toții în ce fundătură istorică am ajuns. El, însă, pe lângă curaj, mai are și nebunia de-a crede că se va schimba ceva dacă, lucrând pentru poporul său, scrie ceea ce scrie. Și Eminescu, în perioada lui de la "Timpul", a făcut la fel. Vă las pe Dvs., cititorii, să faceți cuvenita paralelă între ce a obținut poetul național și ce va obține **Dan Șalapa**, achiziționând cartea acestuia prin telefon: 0726-675.151.

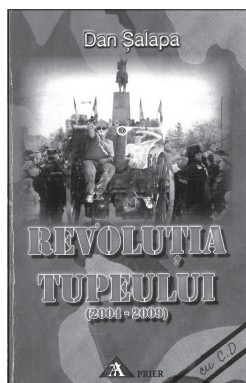
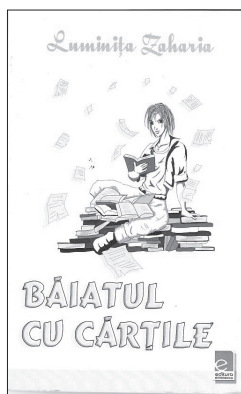
■ Ar fi inutil să abordez volumul "**Vorbele Darlingtoniei**" (Ed. Singur, Târgoviște, 2008) din perspectiva eruditului. Nu-i de folos nimănui. Voi spune doar că am purtat acest volum pe munte, unde am stat o vreme, pentru a pătrunde mai adânc înțelepciunea aforismelor, cugetărilor, gândurilor și însemnărilor pe care **Nicolae Iștoc** a considerat că ni le poate împărtăși. Mărturisesc sincer că, înainte de-a scrie rândurile de față, am ezitat; am elaborat mai multe puncte de pornire în realizarea unei recenzii sobre, cu citate și considerații personale pe marginea acestora. Am aruncat la coș toată această strădanie șovăielnică. Ceea ce urmează e doar umilul meu aport - cartea își justifică singură apariția în lumea celor ce mai țin ochii deschiși în vremurile acestea letargice.

S-a umplut lumea de mizerie și debusolare, diavolul însuși a rămas stupefiat de rezultatul strădaniei sale. În fața teribilei avalanșe de răutăți, omul aleargă la biserică, imaginând-o ca pe ultima lui posibilitate de salvare, la fel cum demult, în fața invaziei unor neamuri războinice, populația se baricada în biserici și se ruga. Nu sunt puține cazurile în care, neputând sparge ușile, luptătorii le-au incendiat.

Acum, fuga la biserică nu mai poate salva pe nimeni, omenirea a fost alungată de acolo. Biserica lui Cristos a fost ocupată de farisei, Biserica lui Cristos este mediul celor îmbrăcați în veșminte strălucitoare cu simbolul crucii pe piept. Biserica lui Cristos nu mai există, clădirile seci care apar astăzi ca ciupercile după ploaie nu sunt decât castelele poleite ale cavalerilor donațiilor și sponsorizărilor oculte. În fața acestui cumplit trafic cu indulgențe de tipul papal al Evului Mediu, afirm că este vital ca fiecare dintre noi să ascundem câte o piatră din adevărata Biserică. S-o depozităm în sufletele noastre, să pregătim astfel materia primă pentru Reconstrucție: numai așa vom putea face din trupurile noastre temple ale lui Dumnezeu.

Din fărâmele vieții sale, **Nicolae Iștoc** reușește să creeze o piatră de căpătâi: dă, Doamne, să fie pusă la baza viitoarei construcții!

Autorul "**Cuvintelor Darlingtoniei**" n-a scris de data asta o carte de proză ori de teatru (așa cum știm din volumele anterioare) ci a învins minciuna, a trimis printre noi o **carte de aur**. După Nicolae Iorga, este al doilea român care poate atinge o astfel de performanță morală: dacă religie adevărată nu mai e, Dumnezeu trimite din când în când câte-un Luminător moral. **Nicolae Iștoc** e unul dintre ei.

Ștefan Doru DĂNCUȘ

Serie nouă, Anul VI, Nr. 5 (64), mai 2010

Correspondență din Germania

"Patriot este cel ce își respectă și cinstește valorile neamului"

Interviu cu doamna Doina Cornea

- S-a născut la 30 mai 1929 în Brașov; - Este poetă și disidentă anticomunistă din România; - A fost asistentă univeritară; - În 1983 a fost destituită de la Universitatea din Cluj-Napoca și supusă unor anchete, interogatorii, bătaii, amenințări; - apoi a fost arestată la domiciliu până la 21 decembrie 1989; - după 22 decembrie 1989, a fost cooptată în Consiliul Național al FSN, organism din care și-a dat demisia la 23 ianuarie 1990. *Volume publicate:* - "Liberte?" (Ed. Criterion, Paris, 1990), "Libertate?" (Ed. Humanitas, București, 1991);

- "Scrisori deschise și alte texte" (Ed. Dacia, Cluj, 1991); - "Fața nevăzută a lucrurilor" (Ed. Dacia, Cluj, 1999), "La face cachee des choses" (Ed. Du Felin, Paris, 2000); - "Traduceri" (Ed. Dacia, Cluj, 2000). - A primit un mare număr de distincții, titluri și premii, dintre care cele mai importante sunt: Premiul "Thorolf Rafto" (Norvegia, 1989), Doctor Honoris Causa al Universității Libere din Bruxelles (1989), Legiunea de Onoare în grad de Ofițer (Franța, 2000), Ordinul "Steaua României" în grad de Mare Cruce (2000).

Doamna Doina Cornea este un opozant marcant al regimului comunist din țara noastră.

Pentru mine a fost o mare onoare și, desigur, o deosebită plăcere să pot dialoga cu domnia sa.

Are o voce blândă, mereu optimistă și sigur că nu face parte din categoria dezamăgiților, cu toate necazurile de care a avut parte.

Nu sunt zgârcit și de aceea doresc să vă împărtășesc bucuria trăită din discuția cu doamna Doina Cornea.

Adalbert GYURIS: Credeți că în fiecare dintre noi există un luptător sau sunt unii predestinați pasivității?

Doina CORNEA: Nu există predestinați pasivității. Există doar voința omului de a nu trăi degeaba, de a face ceva pentru colectivitate, de a răspândi niște idei.

Dacă stăm pasiv și "dormim" noi ne degradăm. Lucrurile bune se învață în familie, în școală, sau ar trebui. Din păcate, în școală se învață prea puțin în această direcție. Poate de aceea societatea românească se află într-o degradare morală și spirituală, în primul rând datorită învățământului.

Învățământul comunist nu forma oameni, îi instruia, e adevărat, li se "băgau" în cap cunoștințe, dar nimica care să îi formeze spiritual ca ființe umane, ca să trăiască pentru un

anumit proiect de viață, într-un anumit ideal.

Să nu ne îngustăm orizontul cunoașterii, ci, dimpotrivă, să ne lărgim existența interioară. Să nu devenim mai mărunți, mai mici, mai degradați.

Astfel omul de cultură la noi a fost înlocuit cu activistul. Omul religios înlocuit cu un ideolog. Religia înlocuită de ideologie. Degradare e peste tot în lume, însă la noi e accentuată.

Oamenii, în general din toată lumea, doresc în putința lor de a progresa, de a înainta spiritual, de a deveni într-adevăr niște ființe care să se situeze pe o treaptă mai înaltă.

A.G.: Sunteți de religie greco-

catolică, credeți că și biserica ortodoxă a avut vină, în suprimarea acestui cult, sau doar regimul comunist?

D.C.: Lumea a fost manipulată, mulți oameni au fost de "slabă calitate". Mulți au renunțat la religia lor sub teroare. Când treci la altă religie de bună voie e altceva.

Securitatea a făcut ca mulți să-și calce demnitatea cu propriile lor neputințe.

Au fost familii terorizate și n-au avut tăria să reziste.

Vina mare este a regimului comunist, a securității și într-un fel a bisericii ortodoxe care a consimțit.

Patriarhul Nicodin a preferat să moară, n-a vrut ca biserica ortodoxă să fie sub partidul comunist. Au fost și ortodocși care s-au comportat foarte demn, au sfârșit ca și episcopii noștri greco-catolici cu domiciliul forțat, prin mănăstiri și apoi mureau nu se știe de ce. Așa a murit și ultimul patriarh necomunist.

Din păcate, biserica ortodoxă a fost trecută prin filtrul comunismului, supusă partidului.

Am cunoscut oameni demni și din rândul ortodocșilor. Unul dintre ei este Înalt Prea Sfințitul Nicolae CORNEANU, Mitropolitul Banatului, care și-a recunoscut vina imediat după 1990, spunând că a colaborat cu securitatea. A recunoscut acest fapt nesilit de nimeni.

Eu îl amintesc de câte ori am prilejul, este un adevărat păstor în mijlocul turmei sale.

Oamenii de seamă, episcopii noștri, sunt de fapt ai țării, ai tuturor. Ei au dat dovadă de demnitate și rămân pilde pentru noi.

A.G.: L-ați cunoscut pe părintele Todea, v-a fost îndrumător spiritual, "cardinalul iubit", cum l-a numit Papa Ioan Paul al II-lea, care a îngenunchiat în fața cardinalului. Cum l-ați descrie pe omul Alexandru Todea? (S-a născut la 05 iunie 1912 la Teleac, județul Mureș; a murit la 22 mai 2002, în Reghin).

D.C.: A fost un OM de neînfrânt, avea o forță spirituală extraordinară. A stat mulți ani în închisoare, fizic, l-au călcat în picioare, însă moral

avea verticalitate. Rămâne în conștiința mea ca un model. Oameni ca el ar trebui să fie cinstiți de tot neamul nostru.

A.G.: Între 1982-1989 ați difuzat 31 de proteste și texte la radio "Europa Liberă", azi, după atâția ani, privind peste umăr ce spuneți, a meritat?

D.C.: Da, bineînțeles că a meritat. Niciodată, nici o clipă nu-mi trece prin minte să zic că nu a meritat.

În primul rând a meritat că au fost câțiva oameni în țară cărora le-am dat efectiv speranță.

Afirm acest lucru, că, după 1990, au venit la mine și mi-au spus:

"Doamnă, vă mulțumim că ne-ați dat nădejde!".

Că majoritatea românilor n-au recepționat nimic din textele mele, e o altă problemă.

Dacă la doi oameni sau unei persoane, prin cele 31 de texte, le-am dat o fărâma de speranță, eu zi că a meritat.

Apoi a meritat și pentru mine, pentru că acești ani de luptă m-au format. Eu m-am format în acești ani și în continuare mă formez. În fiecare zi un om are ce învăța și forma.

Dacă o persoană a învățat din experiența mea, e bine!

Chiar dacă nimeni n-ar fi învățat nimic, eu am învățat multe...

A.G.: Ce ar trebui neapărat să facă un OM într-o zi, în fiecare zi?

D.C.: În general să-și propună să rămână el însuși de dimineață până seara. Să nu-și trădeze propriile aspirații, însă trebuie să le ai acele aspirații. În al doilea rând, avem obligația ca în fiecare zi să năzuim să devenim ființe umane și să ne ridicăm spiritual.

Dacă în fiecare zi facem un lucru bun, putem să dormim liniștiți. Făcând un lucru bun, facem un serviciu altora și implicit și nouă.

A.G.: Sunteți gravată în conștiința mea ca o adevărată luptătoare, de aceea vă întreb: ce este un patriot?

D.C.: Patriot este cel ce își respectă și cinstește valorile neamului.

A.G.: Arta poate salva frumusețea unor sentimente care azi riscă să fie măcinate de partea materială?

D.C.: Arta e imaginea noastră.

Sunt curențe, mode, mofturi care cu trecerea timpului vor dispărea.

O parte din muzica ușoară are mai multă gălăgie. Nu e sănătoasă pentru noi. Muzica de calitate se bazează pe acorduri, pe reguli armonice.

A.G.: V-au amenințat, v-au jignit și chiar ați fost bătută, a venit cineva la dumneavoastră cerându-și iertare?

D.C.: Nu, n-a venit nimeni, nici n-am așteptat să vină cineva să-și ceară iertare. Dimpotrivă, după 1990 m-au făcut mincinoasă. Unii au spus că nu m-au bătut. Eu nu am cum să dovedesc, acum, că m-au bătut.

Am avut certificat medical, în care era scris că am vânătași, toate leziunile care mi le-au provocat. Însă nu știu unde e acest certificat, cred totuși că mai am o copie.

Am trimis atunci la radio "Europa Liberă".

Din păcate, unii oameni uită și preferă să "arunce cu pietre", e mult mai ușor. Asta e!

A.G.: Doamna Cornea, eu vă mulțumesc în numele tuturor celor care au încredere în dumneavoastră, în dreptate și în adevăr.

Cei care v-au lovit, jignit și nu au crezut în domnia voastră, sunt de mult morți, pe când dumneavoastră veți rămâne de-a pururi.

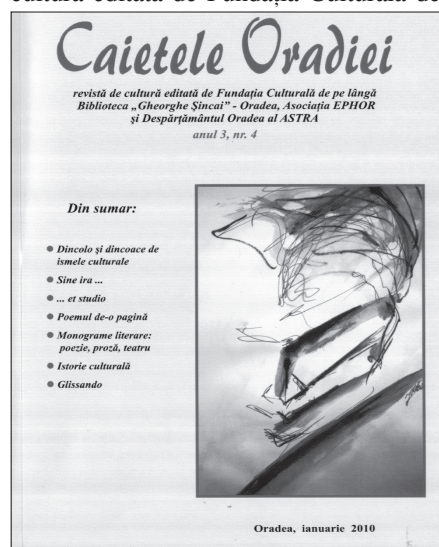
Vă doresc sănătate și încă multă putere de muncă.

Adalbert GYURIS

Serie nouă, Anul VI, Nr. 5 (64), mai 2010

Malaxorul de cărți și reviste primite la redacție

■ **Caietele Oradiei**, revistă de cultură editată de Fundația Culturală de

pe lângă Biblioteca "Gheorghe Șincai" - Oradea, Asociația EPHOR și Despărțământul Oradea al ASTRA, anul 3, nr. 4, ianuarie 2010. **Ioan F. Pop, Scrisoare deschisă (III): "Dragă Domnule Eminescu, (...) mă gândesc adeseori dacă vă mai merităm. Dacă nu cumva sunteți o exagerare literară de care nu prea mai avem nevoie. Până și exemplul genialității, al creației unice, pică tot mai prost. Sunt tot mai greu de suportat înălțimile paradigmatică de acest fel. Excepționalitatea este tot mai greu acceptată de gregărima omnipotentă. Vrem doar vecinătăți orizontale, nu dezarmante perspective verticale".**

■ **Un copac de sunete. Poezie română contemporană**, ediție bilingvă româno-spaniolă, traducere de Cătălina Iliescu Gheorghiu, ediție îngrijită și Cuvânt înainte de Olimpia Pop, Ed. Eikon, Cluj Napoca, 2009. Versuri de Gabriel Chifu, Ștefan Damian, Vasile George Dâncu, Dinu Flămând, Mircea Măluț, Ioan Pinte, Adrian Popescu și Aurel Rău.

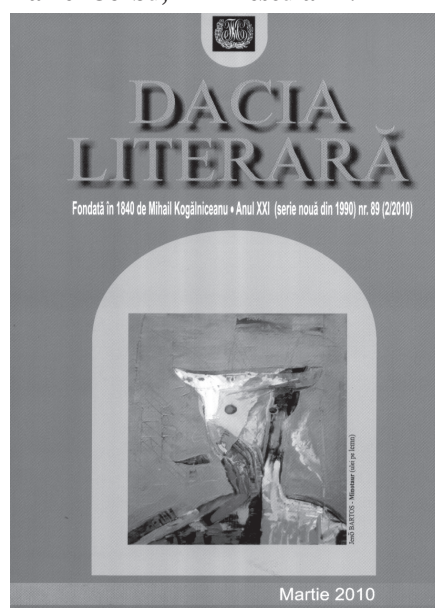
■ **Ioan Mușlea, În către pierdere**, cu un *Cuvânt după* de Gavril Ședran, Ed. Eikon, Cluj Napoca, 2009. **Al. Cistelean:** "Dacă s-a apucat târziu de poezie (adică doar atunci când poezia, nu poetul, n-a mai răbdut să tacă), măcar Ioan Mușlea are avantajul că nu scrie ca nimeni altcineva (și nici nimeni altcineva nu scrie ca el)".

■ **Spații culturale.** Apare la Râmnicu Sărat. Nr. 9/2010. Editorial **"Frizerii de sentimente"** de Valeria

Manta Tăicuțu: " (...) veleitarii au rămas «bunii noștri frizeri de sentimente». Ei știu să cosmetizeze, să speculeze, să mai taie de ici, să mai ia de colo (prin cunoscutul procedeu de creație copy-paste), până ce, rasă, frizată, masată și parfumată, creația lor ajunge să ocupe un loc în față. Cât mai în față. Pentru aceasta, cei buni trebuie «rași»; de tot și de peste tot".

■ **Sud. Nr. 1-2 (126-127), ianuarie - februarie. Liviu Ioan Stoiciu - 60:** "N-am simțit nimic deosebit pe 16 februarie 2010, când am trecut pragul primului an de bătrânețe (sau pragul ultimului an de tinerețe), nici măcar n-a crescut gradul de dezamăgire că mai sunt pe aici, m-am resemnat cu mine însumi, să fiu așa cum sunt lăsat, cum mi-a fost scris, n-are rost să mai forțez nota, chiar dacă sunt nemulțumit că nu mi s-a dat mai mult".

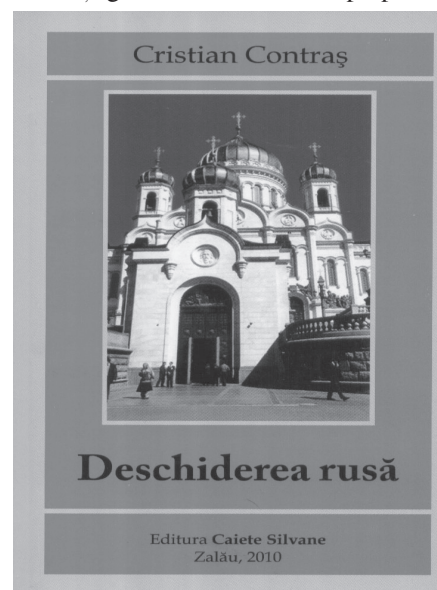
■ **Dacia literară.** Martie 2010. **Daniel Corbu, "Eminescu azi":**

"Procesul demitizării lui Eminescu a început încă din timpul vieții și continuă și astăzi în condițiile postmodernității demitizatoare, dar fără șanse. Acum, când se împlinesc 160 de ani de la nașterea marelui poet, ne cotopește tot mai mult gândul că Eminescu a fost marele dar al divinității făcut poporului român pentru a-și menține identitatea".

■ În Colecția "Eseu" a Editurii "Caiete Silvane" a apărut o nouă carte semnată de scriitorul **Cristian Contraș, "Deschiderea rusă"**, redactorul cărții

fiind Daniel Hoblea, iar lectori Tatiana Contraș și Daniel Hoblea. "Mediile oficiale românești vehiculează în ultima vreme ideea promovării unei relații pragmatice cu Rusia. E un șablon și un termen golit de conținut. Doar o relație de prietenie, de cooperare, de punere în comun a valorilor care ne unesc și găsirea de noi căi de apropiere

și parteneriat pot garanta o relație cu adevărat serioasă între România și Rusia. Eu consider că aceasta este cu puțință, deoarece în prezent sunt mai multe lucruri ce ne apropie și ne leagă decât fapte, evenimente și situații care în trecut ne-au distanțat", notează autorul în p. 11 a cărții. Cristian Contraș a publicat, poezie, proză și articole diverse, în reviste de cultură din țară și din străinătate (Belgia, Israel, Ungaria și Serbia). Romanul său "Caust", inspirat din suferințele evreilor din timpul celui de-al doilea război mondial, a fost lansat la Institutele Culturale ale României din Viena (februarie 2003), Budapesta (noiembrie 2003) și Tel Aviv (septembrie 2004). Romanul "Cernobil - Biserica de Plumb", axat pe problematica renașterii spirituale ruse pe fondul prăbușirii sistemului comunist, a fost lansat la sediul filialei Timișoara a Uniunii Scriitorilor din România (ianuarie 2010). În prezent este director al Centrului Culturii Tradiționale Sălaj și secretar al filialei Sălaj a Asociației Culturale de Prietenie România - Israel.

Daniel SĂUCA

Caiete Silvane

Revistă de cultură

ISSN 1454 - 3028

Adresa redacției: Zalău, Piața Iuliu Maniu, nr. 4,
Sălaj, România; Tel./fax 0260/612870;
e-mail: caietesilvane@yahoo.com; ww.caietesilvane.ro

Revistă de cultură editată de Centrul Culturii Tradiționale
Sălaj, sub egida Consiliului Județean Sălaj, a Consiliului
Local și Primăriei Municipiului Zalău
Serie nouă, Anul VI, Nr. 5 (64), mai 2010.
Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 3 lei

Colectivul de redacție:

Cristian Contraș - manager Centrul Culturii Tradiționale Sălaj
Daniel Săuca - redactor șef
Daniel Hoblea - secretar de redacție
Ileana Petrean-Păușan, Elena Musca, Marin Pop - redactori
**Viorel Mureșan, Györfi-Deák György, Viorel Tăutan, Marcel
Lucaciu, Imelda Chința** - colaboratori permanenți;
Marius Soare - tehnoredactor

Revista apare în urma unui protocol de colaborare încheiat
între: Consiliul Județean Sălaj; Prefectura Sălaj; Primăria Zalău;
Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural
Național Sălaj; Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău;
Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" Filiala Zalău; Biblioteca
Județeană "Ioniță Scipione Bădescu" Sălaj; Inspectoratul Școlar
Județean Sălaj; Arhivele Naționale Filiala Sălaj; Cenaclul literar
"Silvania"; Centrul Culturii Tradiționale Sălaj.

Responsabilitatea pentru opiniile și calitatea materialelor publicate
revine în întregime autorilor.
Nu primim la redacție decât materiale culese în format electronic, cu
respectarea normelor ortografice în vigoare.

Revista "Caiete Silvane"
este membră a Asociației Publicațiilor
Literare și Editurilor din România (APLER) și a
Asociației Revistelor și Publicațiilor din Europa (ARPE).

Tiparul realizat la Tipografia Color Print Zalău,
Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj, tel./fax 0260-661752

Abonamentele la revistă se pot contracta prin oficiile
poștale, factorii poștali, prin Damco și prin redacție
(achitând suma de bani aferentă abonamentului dorit
în contul Centrului Culturii Tradiționale Sălaj:
RO25TREZ5615010XXX002262
deschis la Trezoreria Zalău,
la care se adaugă taxele poștale de expediere).
Prețul unui abonament pe o lună este de 2 lei. Pentru
orice nereguli privind difuzarea vă rugăm să ne
contactați la telefon 0260-612870. Revista poate fi
achiziționată și de la chioșcul de lângă Muzeul
Literaturii Române din București.

SUMAR

- Claudiu Komartin**, Către mare p. 1
Boris Marian, Falșii iubitori ai lui Eminescu p. 2
Ștefan Dorel Găină Gerendi, Uitarea precum
o dalbă neuitare p. 3
Viorel Mureșan, Pretexte III pp. 4-5
Imelda Chința, Un altfel de spectacol al cuvântului pp. 6-7
Marcel Lucaciu, Trubadurul mileniului trei pp. 8-9
Gheorghe Moga, Singur pe lume pp. 10-12
Wou Ming, Inițiere și internet, traducere
de **Daniel Hoblea** pp. 13-14
Dumitru Gheorghe Tamba, Templul lui
Iupiter Optimus Maximus de la Porolissum (I) pp. 15-20
Ștefan Goanță, Meditația (V) p. 21
Viorel Tăutan, Visul din vis p. 22
Daniel Săuca, "Primăvara poeziei"/
"Költészet Tavazsa" - 10 p. 23
Poeme de **Balázs Tibor, Boda Edit, Cristian Contraș,**
Peter Cooper, Devecseri Zoltán, Gujás Márta,
Simone Györfi, Halmosi Sándor, traduceri de
Simone Györfi pp. 24-26
Daniel Hoblea, Maria - Patricia Birtocan -
pelerinaj în țara metaforei p. 27
Poeme de **Maria - Patricia Birtocan** pp. 27-28
Lucian Perța, Apelul de seară p. 28
Monica Patriche, Desene de copil p. 29
Marin Pop, Campania electorală din anul 1990
reflectată în presa sălăjeană (I) pp. 30-33
Diana Iacob, Valențe discursive ale figurilor de stil (II) pp. 34-35
Györfi - Deák György, Crâmpie din istoria SF-ului
autohton pp. 36-37
Lavinia Buda, Practici devoționale mariane din Sălaj
la începutul secolului al XX-lea pp. 38-41
Ileana Petrean - Păușan, Observăm și atât? p. 42
Ștefan Doru Dăncuș, Nimicul și nesiguranța p. 42
Cărți achiziționate recent de **Biblioteca Județeană Sălaj** p. 43
Ștefan Doru Dăncuș, Cărțile României p. 44
Adalbert Gyuris, interviu cu **Doina Cornea**:
"Patriot este cel ce își respectă și cinstește
valorile neamului" pp. 45-46
Daniel Săuca, Malaxorul de cărți și reviste primite
la redacție p. 47

Coperțile I - IV sunt ilustrate cu fotografii prezentate în
expoziția "Uitarea", Galeria de Artă "Ioan Sima", 19 aprilie
2010. Cronica expoziției, în p. 3.

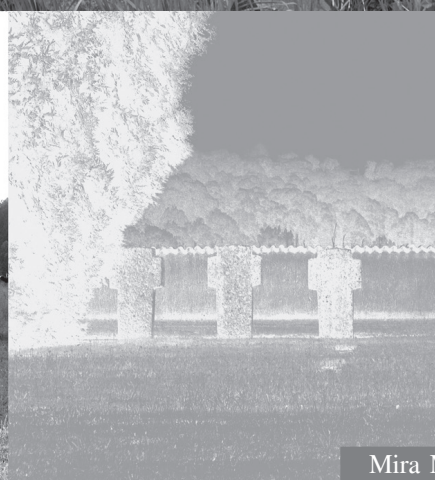
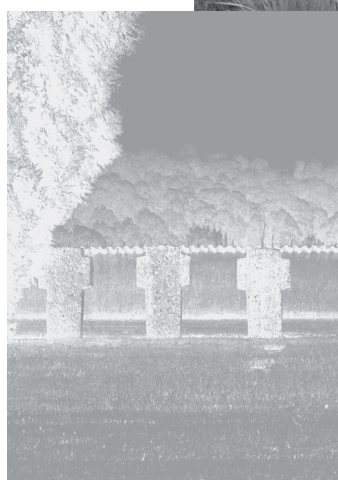
Serie nouă, Anul VI, Nr. 5 (64), mai 2010

Feleki Karoly

Florin Gherasim

Mira Marinceș

Amalia Lumci

Ovidiu Gordan

Dan Tămaș